

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgavebetegnelse | Edition Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : Gyldendal, 1863

Fysiske størrelse | Physical extent:

Martensen, H.; af H. Martensen.

Til Forsvar mod den saakaldte
Grundtvigianisme

3. Opl.

110 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Til Forsvar

mod

den saakaldte Grundtvigianisme.

af

Dr. H. Martensen,

Bispep over Sjællands Stift.

Tredie Udgave.

Kjøbenhavn.

Forlagt af den Guldendalske Boghandling (F. Høgel)

Thieles Bogtrykkeri.

1863.

Titelblatt

1801

der hiesigen Buchhandlung

Dr. A. Schindler

Verleger

Erste Folge

Da jeg i Foraaret havde holdt min Ordinationstale om Apostlenes Inspiration, skal man i Byen have sagt, at denne min Tale skulde være en „Bandbulle“ mod „den saakaldte Grundtvigianisme“. Om dette Rygte blev jeg dog først sat i Kundskab ved en Artikel i Dansk Kirketidende (Nr. 22) af selve den navnkundige Mand, efter hvem Grundtvigianismen er opkaldt, af hvilken Artikel fremgaaer, at mundtlige Beretninger ved denne Leilighed have beviist sig som løse og utilforladelige, idet den hoiærværdige Forfatter, da han fik læst min i Trykken udgivne Tale, maatte finde, at der her ikke var mindste Tegn til at jeg skulde have villet anvende den apostoliske Bandsættelse i Galaterbrevet, hvoraf min Text var tagen, „paa Lærdommen om det evige Livs Ord“. For den ikke-orienterede Læser vil det ikke være overflødigt at bemærke, at Lærdommen om det evige Livs Ord her ikke betyder hvad i Almindelighed kaldes saaledes, men selve Grundtvigianismens særegne og eiendommelige Lærdom.

Derimod fremgaaer det af den onnmeldte Artikel, som er overstrevet: „Ogsordet og Livsordet i vor Herres Jesu Christi Menighed“, at den hoiærværdige Forfatter ved at læse min Ordinationstale med Forbauselse har seet, at selv de lutherste Theologer i Danmark endnu omtrent staae paa samme Trin som de lutherste Theologer i Norge, saa de har endnu igjennem en heel Menneftaalder ikke fattet den dog ellers soleklare

Forskjel mellem Tale og Skrift, Ord og Bogstav og at han derfor har fundet sig drevet til, hvad han for Danmarks Bedkommende havde tænkt overflodigt, endnu engang historisk at fremstille den christelige Lys=Sag og Livs=Sag for danske Læsere. Jeg tilstaaer, at denne Forbauselse noget har forundret mig, da det jo er en vitterlig Sag, at den overveiende Deel af Theologerne i Danmark ingenlunde har kunnet gaae ind paa det Nye i hans Opdagelse om Forholdet mellem det mundtlige Gudsord og dettes Forhold til den hellige Skrift. Thi det er dog vel denne Opdagelse eller saakaldte kirkelige Anskuelse han har for Die, naar han taler om hvad Theologerne i Danmark gjennem en heel Menneskealder ikke have kunnet fatte. Da Forbauselsen er fremkommen ved den af mig udgivne Tale, uden at dog noget enkelt Sted af denne er fremhævet, maa jeg for mit Bedkommende heri finde en Opfordring til saavidt muligt at aflægge et tydeligt Regnskab, hvorfor jeg igjennem en heel Menneskealder ikke har kunnet fatte det her betegnede Forhold mellem det mundtlige Ord og Skriften, eller uden Dmsvøb: hvorfor jeg med al Anerkjendelse af Grundtvig og mange af de saakaldte Grundtvigianske Præster, dog aldeles ikke har kunnet tilegne mig Grundtvigianismen, forsaavidt derved forstaaes den særegne kirkelige Theorie eller Anskuelse, der benævnes saaledes. Jeg maa derfor bede, at nærværende lille Skrift nærmest betragtes som et Forsvar imod den Dadel, som er indeholdt i Grundtvigs Forbauselse. Thi det fortjener vistnok alvorlig Dadel, gjennem en heel Menneskealder ikke at have kunnet fatte en høivigtig kirkelig Oplysning, naar der med det Samme med Rette kan paastaaes, at denne i sig selv er aldeles fattelig og indlysende, ja et Lys, som Herren selv har tændt i sin Menig=

hed. Denne Bebreidelse har ogsaa i den senere Tid lydt fra den Grundtvigiske Side i stærkere og stærkere Toner, vel ikke mod mig personlig, men mod Alle dem, der nu i en heel Menneskealder ikke have nyttet og tilegnet sig det nye Lys, der ved Grundtvigs Opdagelse skal være skjænket den danske Kirke. Ja der høres jo jævnligt Uttringer, som i det Væsentlige gjentage hiin mærkværdige Paastand, der allerede for flere Aar tilbage fremtonede i Anledning af H. Knudsens Skrift „Grundtvigianismen, Papismen og Kirkeunionen“, „at hvad det her gjælder om er intet mindre, end om den danske Kirke vil erkjende sin Besøgestid“, hvilken sidste ikke blot skal erkjendes i Grundtvigs christelige Optraeden iblandt os i Almindelighed, men ganske særligt i hans saakaldte nye Opdagelse. Men jo mere saadanne absolutistiske Anskuelser og Paastande i den senere og senere Tid i en forbausende Grad ere tiltagne, og jo mere de gjenlyde fra saadanne, der ikke selv vide hvad de bekræfte, desto mindre vil det formeentligen forbause, at de som høre til de Angrebne finde sig opfordrede til et Forsvar og en Redegjørelse.

Vel har jeg for mit Bedkommende for ikke faa Aar tilbage offentligt udtalt mig om denne Opdagelse, idet jeg i min Dogmatik har underkastet den Grundtvigiske Opfatning af det apostoliske Symbolum en prøvende Betragtning og udtalt som min Overbeviisning, at jeg heri ikke kunde see nogen Forbedring af den Lutheriske Reformation, men kun en Reaction mod en eensidig Anvendelse af det protestantiske Skriftprincip. Denne min Udvikling har imidlertid havt den Skjæbne, at den, saavidt mig bekjendt, ikke har mødt nogen som helst Indsigelse fra den Grundtvigiske Side, idetmindste ikke nogen der mere end løseligt har taget Hensyn dertil. Maa skee det kan lykkes mig ved nærværende Indlæg i Sagen at fremstille

min Betragtning med større Klarhed og Fuldstændighed, hvad vel ogsaa derved kan blive muligt, at Grundtvigianismen siden den Tid end mere har drevet sine Paaastande paa Spidsen. Vel kan det ikke forventes, at de stridende Parter ved noget-
 somhelst Indlæg i Sagen for det Første skulde komme hinanden nærmere. Dertil staae Modsatningerne altfor skarpt ligeoverfor hinanden, og Striden er mere og mere tiltagen ikke blot i Danmark, men ogsaa i Norge, hvor den i høi Grad synes at være opflammet. Grundtvig selv slutter sin Artikel med den Erklæring, at han kun anbefaler den til gode Ben-
 ners Eftertanke, da det ikke lønner Umagen at skrive til Op-
 lysning for de Høilærde eller de lutheriske Theologer, som gennem en heel Menneskealder ikke have kunnet fatte hans Anskuelse, idet han tillige under forskjellige Billeder tilkjende-
 giver, at han og hans Benner have overbeviist disse Theologer om saa soleklare Selvomdfigelser, at de ikke mere kunne op-
 lade deres Mund til noget fornuftigt Ord i denne Sag, hvorhos han erklærer dem for aandelig døde og magtesløse baade i Tale og Skrift. Ligeoverfor saadanne Udtalelser, der ikke ere væsentlig forskjellige fra en litterair Bandsættelse, er det vistnok ikke synderligt opmuntrende at gribe Pennen. Ikke desto mindre har jeg troet ikke at burde unddrage mig for den Umage at skrive et bestedent Forsvar. Heller ikke maa glem-
 mes, men stadigt fastholdes, hvad ogsaa ved flere Leiligheder er indrømmet fra den Grundtvigiske Side, at den hele Strid dog er indenfor det Christelige, og ingenlunde en Strid mellem det Christelige og Antichristelige, og heri ligger dog vel Muligheden til en nærmere Forstaaelse, om ikke for Tiden, saa dog med Tiden, hvis Ildprøve Alt desuden har at gennemgaae. Dertil kommer, at der ogsaa i Menighederne

findes ikke Faa, som endnu ikke have taget Parti i denne mere og mere om sig gribende Strid, men søge Orientering og Oplysning. Ogsaa tør det haabes, at der blandt de yngre Theologere ere ikke Faa, der endnu ikke som saa Mange af de yngste Grundtvigianere ere fuldfærdige og afsluttede i deres kirkelige Anskuelse, endnu ikke have tabt Syn og Hørelse for alt Andet, men forholde sig søgende og undersøgende for at komme til en begrundet Overbeviisning i en hoivigtig Sag, hvorom det ikke er saa ganske let at have en begrundet Anskuelse. For saadanne Læsere vil det maaskee lønne Umagen, naar der fremdeles gives Indlæg i Sagen, for at de derved end mere kunne sættes istand til at prøve, domme og vælge. Bistnok vil der i denne gjennem en saa lang Arrække omdebatterede Sag, neppe fra nogen af Siderne kunne siges noget væsentligt Nyt. Men ligesom den Grundtvigske Retning for en meget stor Deel har sin Styrke i Gjentagelsen, saaledes vil Gjentagelsen ogsaa være berettiget fra den modsatte Side.

Forinden jeg imidlertid skrider til Sagen, bemærker jeg, at jeg ikke finder det fornødent her at gaae ind paa Spørgsmaalet om Apostlenes Inspiration, da denne Sag idetmindste for Tiden synes at være kommen til No. Det var ganske rigtigt Pastor Christianis Artikel i Dansk Kirketidende og en videre Udførelse deraf i en indsendt Artikel i „Fædrelandet“, der foranledigede mig til at tage Ordet i denne Sag. Man syntes nemlig at antage, ved Grundtvigs Opdagelse af det levende Ord at have vundet en saadan kirkelig Betræggelse, et saa sikkert Stæde og Fodfæste, en saadan Uafhængighed af al Skrift, at nu var Tiden kommen til at opgive Skriftens Inspiration som et theologisk Paafund. Skjondt man ingenlunde nægtede Inspirationen i Almindelighed, meente man dog,

at der ikke længere maatte sættes nogen Forskjel mellem Apostlenes Inspiration og den, som i de efterfølgende Tider ogsaa kan blive andre troende Christne og Lærere til Deel. En Indsender i „Fædrelandet“ anbefalede i høie Toner Christianis Artikel og meente, at et epochegjørende Vendepunkt nu var indtraadt, hvorved den Grundtvigske Opdagelse snart vilde sees i sit fulde Lys og udvilde en Række af nye Consequentser. Pastor F. Helveg i Haderslev betegnede Christianis Artikel som en „Brandraket“, af hvilken han syntes at love sig indgribende Virkninger. Ogsaa i Norge havde Christianis Artikel begyndt at vække Opsigt, og Flere af de befindigere Grundtvigianere begyndte at forvare sig imod den. Da jeg ved Præstevieelse skal affordre Ordinanderne det Løfte, at de ville prædike Guds Ord reent og puurt, ligesom det findes i de profetiske og apostoliske Skrifter, maatte det vel kunne findes naturligt, at jeg fandt mig opfordret til at modsiges saadanne Paaastande, hvilke vor Kirke altid har betegnet som sværmeriske, og at indskærpe det apostoliske Ords Myndighed. Pastor Christiani har imidlertid siden den Tid givet os en Udtalelse om det apostoliske Ords Myndighed, der aldeles beroliger os, idet han deri gjør en meget grundig Forskjel mellem Apostelskriften og al efterapostolisk Skrift, og erklærer, at den apostoliske Skrift ikke kan feile, medens al efterapostolisk Skrift kan feile. Bismok veed jeg, at Pastor Christiani ikke vil have dette betragtet som en Retræction, men kun som et Supplement til hans første Artikel, der indskrænkede Forskjellen mellem det Apostoliske og Efterapostoliske dertil, at Apostlene kun havde den historiske Samtidighed forud for de efterfølgende Christne. Jeg skal ikke herom twistes med Pastor Christiani, men kun tillade mig at spørge Pastor F. Helveg,

der hilfede Christianis første Artikel som en opstigende Brand-
 raket, om dog ikke denne Christianis sidste Erklæring forhol-
 der sig til den første som Vandet til Ilden og gjør Indtrykket
 af en kraftig Slutning? I denne Slutning har Pastor F.
 Helveg selv deeltaget, da han i en efterfølgende Artikel har
 erklæret Christianis første Ytringer for „flotte og ikke til-
 trædelsesværdige“. Ja i denne Slutning have samtlige mod
 min Ordinationstale fremkomne Grundtvigianiske Udtalelser
 deeltaget; thi uagtet de i andre Henseender komme med Ild,
 komme de her med Vand, idet de deels ikke gjøre mindste
 Tegn til at forsvare hine første Ytringer, deels udtrykkelig
 erklære, deels forudsætte, at Skriften ikke kan rygges. Idet
 jeg saaledes indtil videre forudsætter det indrømmet fra begge
 Sider, at den apostoliske Skrift ikke kan feile, hvortil jeg for
 Sikkerheds Skyld foier: i de Ting, som høre til Guds Rige,
 medens al efterfølgende Skrift kan feile, skal jeg nu gaae over
 til at fremsætte min Betragtning af selve Grundtvigianismen.
 Og jeg vil da først handle om „det lille Ord af Herrens
 Mund“, dernæst om Forholdet mellem det mundtlige og skrevne
 Guds Ord, og om Gudsordet til os; og endelig tilføie nogle
 Bemærkninger angaaende den oftere fremsatte Paastand, at
 Grundtvigianismen er en profetisk Retning i Kirken.

Om det lille Ord af Herrens Mund.

Hvad forståes dog egentlig ved Grundtvigianismen, om
 hvilken der nuomstunder er saa megen Tale? Dette Spørgs-
 maal kan man ofte høre, og det er ikke ganske let i Korthed
 at svare derpaa. Dersom man vilde svare: Grundtvigianis-
 men er en af de katholiserende Retninger, som i den senere
 Tid ere opkomne i den protestantiske Kirke og som sætte Tra-
 ditionen over Skriften, idet de under al den Vilkaarlighed,

der har viist sig i Anvendelsen af det protestantiske Skriftprincip, have søgt at vinde et kirkeligt Standpunct uafhængigt af Skriften og de skiftende Fortolkninger; Grundtvigianismen er beslægtet med Pusehismen i England, der finder Troesregelen i de første Aarhundreders Tradition, udelukkende betragter Sacramenterne som Naadens Midler med Tilsidefattelse af Ordet som selvständigt Naademiddel og i en stor Deel af sine Tilhængere omsider ganske har sluttet sig til den romerske Kirke; Grundtvigianismen er beslægtet med Irvingianismen, der ligeledes mener, at det 16de Aarhundredes Reformation var forfeilet, men at den hellige almindelige Kirke nu er bleven gjenoprettet ved en ny Sendelse af Apostle og som tillige har oprettet en Gudsdyrkelse, til hvis Særkjende hører, at der eenfaldt lægges Vægt paa Sacramenterne; dersom man vilde svare dette, da vilde heri maaskee være Noget, som kunde tjene til foreløbig Orientering, og idetmindste henlede Opmærksomheden paa Grundtvigianismens Motiv: Interessesen for at frigjøre Menigheden fra det saakaldte exegetiske Pavedom og uafhængigt af Skriften at vinde et sikkert Stæde i den hellige almindelige Kirke. Men paa den anden Side vilde denne Sammenstilling med andre Retninger dog kun være forstaaelig for saadanne Spørgere, der havde et nærmere Kjendskab til de her paaapegede Retninger, ligesom den ogsaa vilde kunne være vildledende, da der i Righeden tillige findes en stor Ulighed; og i ethvert Tilfælde vilde Grundtvigianismen selv paa det Stærkeste protestere mod en saadan Sammenstilling. Til Lykke kunne vi henvise til en Forklaring af Grundtvig selv, og Ingen synes dog bedre at kunne sige os hvad Grundtvigianismen er, end han. I sin Artikel om Lys=Ordet og Livs=Ordet siger Grundtvig, at

den saakaldte Grundtvigianisme er „den historiske Dplysning, at vi ved vor Daab og Altergang have et Ord af Herren til os og til hele hans Menighed, som er Aand og Liv for Alle, hvem der fæster hjertelig Tro dertil, og at det er igjennem dette Herrens Mundsord den Helligaand, som ikke taler af sig selv, men tager af Herrens og forklynder os, meddeler og forplanter det christelige Lys og Liv fra Slægt til Slægt.“

Til Lykke, sagde jeg, kunne vi henvise til en Forklaring af Grundtvig selv. Og dog — hvor paradox, ja hvor ubeskedent det ved første Biekast kan synes, dog maa jeg finde, at denne Grundtvigs egen Forklaring er utilstrækkelig, fordi den kun dunkelt antyder, men ikke klart og tydeligt fremhæver, hvorpaa det i Grundtvigianismen egentlig kommer an og hvad der mere og mere er blevet det egentlige Tvistepunct. Thi vistnok angiver han Grundtvigianismens Særligende ved udelukkende at henlede Opmærksomheden paa Sacramenterne, paa Daab og Altergang, medens der aldeles ikke tales om Ordet som selvstændigt Naademiddel udenfor Sacramenterne, hvorved vi komme til at tænke paa Ligheden med de ovennævnte katholiserende Retninger. At vi derimod ved Daab og Altergang have ét Ord af Herren til os og hele hans Menighed er Noget som alle lutheriske Christne vedkjende sig. Men Forklaringen siger os ikke, i hvilket Omfang Grundtvig antager, at vi ved Daab og Altergang have et Ord af Herren til os. Her er jo netop Stridspunctet og det Eiendommelige i Grundtvigianismen, hvilket den høiarverdige Forfatter ikke udtaler, maaskee fordi han forudsætter, at hans Læsere vide det. Da jeg imidlertid ogsaa skriver for saadanne Læsere, der ikke vide det, men søge nærmere Dplysning, skal jeg bemærke, at det Eiendommelige ved Grundtvigianismen er,

at den ved Gudsordet i Daaben ikke blot forstaaer hvad hele den christelige Kirke hidindtil derved har forstaaet, nemlig Faderens og Sonnens og den Helligaands Navn, i hvilket vi ere dobt efter Herrens Ord og Befaling, et Ord hvis hele Betsignelse tilhører den Enkelte som i Troen tilegner sig sin Daab som en Herrens Gjerning. Men ved Gudsordet i Daaben forstaaer Grundtvigianismen tillige den Troesbekjendelse, det saakaldte apostoliske Symbolum, der aflægges før Daaben. Denne ældgamle Troesbekjendelse, i hvilken vi have et i Korthed formuleret Indbegreb af den apostoliske Forkyndelses og Underviisnings Indhold, er ikke tilforn i Kirken bleven betragtet som et Ord af Herren, men som et Ord af Kirken, ligesom det ogsaa er historisk vitterligt at den i den gamle Kirke snart har været brugt i en kortere, snart i en længere Formulering, indtil den omsider er bleven afsluttet i dens nuværende Skikkelse. Det er imidlertid Grundtvigs mageløse Opdagelse, som hans Disciple kalde det, at denne Daabsbekjendelse, aldeles i dens nuværende Skikkelse, Ord til andet, er af vor Herre Jesus Christus selv, hans eget Mundsord, i hvilken han selv opretter Paktens med os og derefter dober os i Faderens og Sonnens og den Helligaands Navn. Det er Opdagelsen, at dette Paktens Ord hører uoploseligt med til selve Daabens Indstiftelse, hvorfor det er den almindelige Antagelse i Grundtvigianismen, at Herren har meddeelt sine Apostle denne Troesbekjendelse i de fyrretøve Dage mellem hans Opstandelse og Himmelfart, i hvilken han oftere aabenbarede sig for dem og sagde dem de Ting, som høre til Guds Rige. Forfaavidt som Grundtvig i sin sidste Artikel kalder den saakaldte Grundtvigianisme en historisk Oplysning, saa er for at fremstille Sagen saa

tydeligt som muligt, Grundtvigianismen den historiske (!) Dplysning, at vor Herre Jesus Christus, da han indstiftede Daaben, udtrykkeligt har befalet Apostlene ikke blot at døbe til Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn, men før Daaben at spørge i hans Navn og paa hans Begne:

Forsager Du Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen?

Troer Du paa Gud Fader, Himlens og Jordens almægtige Skaber?

Troer Du paa Jesum Christum, Guds eenbaarne Søn, vor Herre, som er undfangen af den Helligaand, født af Jomfru Maria, piint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død, begravet, nedfaren til Helvede, paa tredie Dag igjen opstanden fra de Døde, opfaren til Himmelen, siddende hos Guds, den almægtige Faders høire Haand, derfra han skal komme at domme Levende og Døde?

Troer Du paa den Helligaand, en hellig, almindelig (katholsk) Kirke, de Helliges Samfund, Syndernes Forladelse, Kjødets Opstandelse, et evigt Liv?

Dette lille Ord af Herrens egen Mund, talet til Apostlene i de fyrrethve Dage, er i Forbindelse med selve Døbel-sens Ord forplantet fra Slægt til Slægt, fra Mund til Mund, som et levende Ord, et Lysord og et Livsord, der er Grundvolden for den christelige Menighed, medens den hellige Skrift, der er forfattet bagefter, ikke kan være Grundvold, ligesom den heller ikke er et levende Ord, da Ordet er død i Skriften og Skriften kun som en hellig Grav, hvor vi ikke maae søge den Levende iblandt de Døde, medens den Opstandne er levende i sin Kirke, i sit eget Mundsord i Sacramenterne. Da Daabsbekjendelsen er Herrens eget

Mundsord, er den tillige den christelige Kirkes Grundlov og den uforanderlige Regel for al Skriftfortolkning, da Skriften kun er christelig, fordi den stemmer med den fra Kristus givne Troesregel, og ikke omvendt. Ved denne Opdagelse er der, ifølge Grundtvigianismen, skeet en fuldstændig Udfrielse fra Skriftklogskabens Pavedom, da Menigheden ikke er henvisst til Skriften, for deraf at ose sin Christendom, men til sin Troesbekjendelse og Daab; hvorfor ogsaa Skriften mere er for Lærerne end for menige Christne. Ogsaa derved er Skriftfortolkningens Pavedom brudt, at alle Skriftkloge, der gjøre Fordring paa at være christelige, ere bundne til at fortolke Skriften efter Troens uforanderlige Regel. Paa den anden Side er hermed givne den størst mulige kirkelige og theologiske Frihed. Thi da vi kun ere bundne til den Troesregel, som Herren selv har givet os, maa Alt hvad der ligger udenfor denne betragtes som aldeles aabne Spørgsmaal. Ogsaa er ved den af Herren selv givne Troesregel Foreningspunktet givet for alle christelige Confessioner, for Katholiker og Protestanter, thi Herrens Mundsord er jo til dem Alle, og vi ere jo ikke dopte til den romerske, græske, lutheriske eller reformeerte Kirke, men til den hellige, almindelige Kirke. De confessionelle Differenser ere det Underordnede; alle senere Troesbekjendelser ere jo kun et Værk af Theologerne og til disse Troesbekjendelser forholder Grundtvigianismen sig overveiende ligegyldig, ja endogsaa antipathisk, og lader dem kun gjælde som en mere eller mindre heldig Anvisning for Lærerne. Grundtvigianismen, der betegner sig selv som en profetisk Retning i Kirken, peger uafladeligt hen til den hellige, almindelige Kirke, der mere og mere i sin Reenhed skal frembryde af

Particularkirkerne, sprængende og opløsende disse, en Udvi-
ling, som Grundtvig isærdeleshed har tiltant Norden.

Det skulde meget undre mig, om en christelig, men ikke-
theologisk Læser, der førstegang hører det her Fremsatte og
maaskee overrastes ved det Nye deri, ikke ogsaa skulde frem-
komme med det Spørgsmaal: men hvorledes beviser da
Grundtvigianismen, at vor Daabsbekjendelse, der dog aldeles
bærer Præget af en kirkelig Formular, er et Ord af Herrens
egen Mund? Af hvilken Magt paastaar den dette og hvoraf
veed den, hvad Herren har talet til Disciplene i de fyrrethve
Dage, uden forsaavidt som det er meddeelt os i den hellige
Skrift? Og ligeledes skulde det undre mig, om en saadan
Læsers næste Spørgsmaal ikke vilde være dette, om dog ikke
denne Anskuelse er uforligelig med den protestantiske Kirke,
der kræver, at alle Lærdomme skulle bevise deres christelige
Ægthed ved Overensstemmelsen med den hellige Skrift, skulle
proves og dommes efter denne? En saadan Læser vil jeg
bede at give nogen Taalmodighed og nærmere sætte sig ind i
Grundtvigianismens Tankegang, og da see til om Bevistet
og Klarheden, som Grundtvigianismen siger, kommer af sig
selv. Idet vi da saavidt muligt ville tage Sagen fra
Grunden, vil jeg bede Læserne med mig at gjøre et for-
beredende og indledende Tilbageblik paa hvad man i en vis
Betydning og med visse Restrictioner kan kalde Grund-
tvigianismen for Grundtvig, nemlig paa Lessings Betragt-
ning af Forholdet mellem Kirkeordet og Skriften.

Den ikke-theologiske Læser, der maaskee kun kjender Les-
sing som Nathan den Vises Digter eller som den berømte
æsthetiske Critiker, vil maaskee blive meget forbausset og spørge
hvad Lessing har at gjøre med Kirken og den kirkelige

Anskuelse? Han vil maastee end mere spørge saaledes, naar han betænker, at Lessings personlige Troesbekjendelse, efter Fleres Mening, mindre skal kunne findes i det apostoliske Symbolum, end i Nathans navnkundige Fortælling om de tre Ringe. Ikke destomindre har denne mærkværdige Mand givet en Impuls, som har havt en uberegnelig stor Indflydelse og Eftervirkning paa hele vort Aarhundredes Theologie og kirkelige Anskuelse; og til det kirkelige Spørgsmaal, som her forhandles, staaer han i ganske særeget og eiendommeligt Forhold.

Paa Lessings Tid levede nemlig i Hamborg en lutherff orthodox Præst Johan Melchior Goeze, en Mand, der ikke var uden Grundighed og Lærdom, men heller ikke uden theologiff Indskrænkning og Videnskabelighed. Denne Mand var en Skrifttheolog i Ordets strengeste Betydning og de Censurigheder, der kunne lægges den gammelorthodoxe Skrifttheologie til Last fandtes hos ham i en forbausende Grad. Vil man gjøre sig en Forestilling om hans indskrænkede og i mange Maader aandløse Standpunct, behøver man kun at læse nogle af de Skildringer, som Grundtvigianerne pleie at udkafe af Nutidens fra dem afvigende Theologer, hvilke de pleie at benævne som Skrifttheologer. Thi skjøndt disse Skildringer kun lidet passe paa Nutidens Theologer, passe de dog om end med nogen Overdrivelse paa Goeze og hans samtidige Landsfrænder. Naar man saaledes bebreider de lutherffe Theologer hvad selv Grundtvig bebreider de nuværende Theologer i Danmark og Norge, at de ikke have fattet den indlysende Forskjel „mellem at troe den hellige Skrift og at troe paa alle dens Bogstaver som indblæste;“ naar man bebreider dem, at de betragte Christendom og Bibel som Eet og det Selvsamme, og ikke have Christum andensteds

end i en himmelsfalden Bog; naar man paastaer om dem, at de mene at have det evige Liv i døde Papirer og betegner dem som „Skrifttilbedere“, der boie Kne for et stumt og umælende Bogstav; eller tillægger dem den Mening, at med det Nye Testamentes Afslutning er den Helligaands Virksomhed forbi, at den Helligaand siden den Tid kun spiller en underordnet Rolle, idet han i det Høieste skal staae Theologerne bi ved Skriftens Udlæggelse; naar man altsaa med eet Ord paastaer, at Skrifttheologerne ere uden Blik for Kirken, uden Syn for Herrens og Mændens levende Navvarelse og Virksomhed i de Troendes Samfund: saa kunne disse Skildringer som sagt, for største Deelen passe paa det Standpunct, som Goeze og hans samtidige Landsfrænder indtog, medens man vistnok nu ved at tillægge sine Modstandere et saadant Standpunct kun fægter mod det Forsvundne og taler ind i de hedsfarne Tider. Da nu Lessing blev indviklet i en theologisk Strid med Goeze, fandt han sig ogsaa foranlediget til paany at sætte det hele Spørgsmaal i Bevægelse om Forholdet mellem Bibel og Christendom. Lessings eget Forhold til Christendommen var overveiende det skeptiske, det ikke færdige, det prøvende og søgende Forhold. Den indtrængende Sogen og Spørgen er hans Element og hans bevægelige, med det store Omblis begavede Mand, der ligesom speidende svang sig hen over Mennekelivets forskjelligste Egne, slog ogsaa allevegne ned med critiske Lyn og nødte Egnens Beboere til at bane nye Veie. Saaledes ogsaa i Kirke og Theologie. Her fandt han det protestantiske Skriftprincip forsvaret og anvendt i en saadan Eenfaldighed, at Bibelen saa at sige var bleven en stum Afgud, medens levende Christendom var glemt og det kirkelige Samfundsliv i en hedsfarne Tilstand. Han fandt der-

for, at det kunde være paa Tiden, at der kom et nyt Liv eller dog et nyt Røre i den stillestaaende Theologie og den forstenede Kirke. Skjøndt der neppe er noget Menneske, der mindre har havt katholske Sympathier end Lessing, fandt han dog, at den daværende Protestantisme kunde trænge til nogen Katholicisme og — for at bruge et tidligere Udtryk — han kastede en „Brandraket“ ind i Skrifttheologernes Veir, hvis Væsnings endnu kan spores i hele den nuværende Theologie. Han begyndte at gjøre Traditionen, den kirkelige og mundtlige Overlevering gjældende i Modsatning til Skriften. Da Goeze havde angrebet ham, fordi han havde befordret Udgivelsen af et Bærk, der indeholdt et omfattende Angreb paa det Nye Testamente, svarede Lessing, at Bibelens Sag ingenlunde var den samme som Christendommens, og at et Angreb paa Skriften ingenlunde var det samme som et Angreb paa Christendommen. Da Goeze paastod, at uden Bibelen vilde Menneskeslægten være uden guddommelig Aabenbaring, spurgte Lessing: Var Christendommen ikke i fuld Gang forinden det Nye Testaments Bøger bleve skrevne, end sige førend de bleve samlede til Canon? Er Fadervor ikke bleven bedet, længe før det blev nedskrevet i Evangelierne? Har Dobeformelen ikke været i Brug førend Matthæus optegnede den? Til hvem ere det Nye Testaments Skrifter skrevne uden til Saadanne, som allerede vare Christne og Troende? Naar altfaa Christendommen kunde komme i fuld Gang uden de hellige Skrifter, maatte den ogsaa kunne vedblive levende at forplante sig uden disse. Da Goeze vilde slaae ham med det vistnok ikke slaaende Spørgsmaal: Dersom det Nye Testaments Skrifter ikke vare skrevne og komne til os, vilde der da endnu i Verden være

noget Spor tilbage af hvad Christus har talet og gjort? svarede Lesſing: Gud bevare mig fra at tænke ſaa ringe om Chriſti Værdomme, at jeg hertil ſkulde ſvare Nei. Nei, dette Nei ſiger jeg ikke efter, om ſaa en Engel fra Himlen krævede det af mig. Alt hvad der ſkeer i Verden efterlader Spor, og kun Dine Værdomme, guddommelige Menneſkeven! ſom Du ikke befalede ſkulde nedſkrives, men at de ſkulde prædikes, de ſkulde ikke have virket Noget, hvoraf deres Udſpring ſkulde kunne erkjendes! Dine Ord ſkulde forſt ved at forvandles til døde Bogſtaver blive det evige Livs Ord! Ere da Boger den eneſte Vej til at opløſe og forbedre Menneſkene? Har da Gud ingen anden Vej til at aabenbare ſig for os end Bogſtafſkrift? Er mundtlig Overlevering Intet? Sa Lesſing opſtiller i ſine „Axiomata“ mod Paſtor Goeze det Paradox: „Var der en Tid, da Chriſtendommen var i fuld Gang og havde bemægtiget ſig mange Sjæle uden at der endnu var ſkrevet et Bogſtav af det Nye Teſtamente, ſaa maa det ogsaa være muligt, at den chriſtelige Religion kan beſtaa, ogſaa naar Alt hvad Evangelifter og Apoſtle have ſkrevet gik tabt.“ Da Goeze i Stridens Hede havde udtalt den ubefindige Paſtand, at alle fornuſtige Chriſtne og alle chriſtelige Lærere til alle Tider havde erkjendt den hellige Skrift ſom den eneſte Kundſkabskilde til Chriſtendommen og den eneſte Grund for Læren, viſte Lesſing ikke blot hen til Katholikerne (hvis Lærere Goeze rigtignok ikke erkjendte for ægte chriſtelige), men gik tilbage til Kirkefædrene i de tre forſte Aarhundreder, med hvilke Skrifttheologerne paåſtode at være enige. Han paaviste, at diſſe gamle Fædre iſærdeleſhed Irenæus og Tertullian ingenlunde have betragtet Skriften ſom den eneſte Kundſkabskilde, men forſt og fremmeſt have

paaberaabt sig hvad de kaldte Troens Regel (regula fidei) et Indbegreb af Troesætninger, som ikke var uddraget af Skrifterne, men om hvilket de paastode, at det ved mundtlig Overlevering var kommet til dem fra Apostlene. Denne Troesregel siger Lesving er Klippen, paa hvilken Kirken er bygget, og ikke Skriften. Her overraskede Lesving ikke blot ved en sjelden Vardom og Belæstthed i Kirkefædrene, men hidrog tillige i flere Henseender til at berigtige de protestantiske Theologers Opfatning og lærte dem at læse flere Steder hos Kirkefædrene noiagtigere. Men hvor fortreffelig nu end Lesving er paa dette Omraade, saalænge han har historisk Fodfaste, saa forlevede dog hans Lyst til at opstille Paradoxer, der kunde forarge Skrifttheologerne og berede dem Forlegenheder, ham til uhistoriske Paastande. Idet hans Modstandere (deriblandt den yngre Balch) gjorde gjældende, at den saakaldte Troesregel, som Kirkefædrene omtalte, havde uddannet sig efterhaanden paa Grundlag af Herrens Indstiftelsesord ved Daaben, kom Lesving til at opstille Paastande, som, hvis han havde levet i vore Dage, vilde have kunnet paadrage ham Navnet af en Grundtvigianer. Han paastod nemlig, at den fuldstændigt formulerede Troesregel maatte have været fra Begyndelsen. Snart paastaaer han dette som hoieste Sandsynlighed, snart som noget Sikker og ubetinget Nødvendigt, og mener endogsaa at kunne angive det Tidspunct, da Herren har meddeelt Apostlene Troesbekjendelsen, nemlig de fyrrethve Dage. I en Excurs over de Christnes Troesbekjendelse siger han: „Lad det være nok saa sandsynligt, at Auerkjendelsen af den Matth. 28, 19 foreskrevne Døbeformel i Begyndelsen har været tilstrækkelig for at optage dem i Daaben, som vilde bekjende sig til Christus: er det da derfor usandsynligt, at Christus efter sin Op-

standelse har efterladt sine Disciple et kort Indbegreb af hvad de i Fremtiden skulde lære om ham, hvilket Indbegreb han ikke kunde meddele dem før sin Død, efterdi da det Mindste deraf endnu var skeet? At et saadant Indbegreb havde været meget nyttigt vil dog Ingen ville nægte; „og“, tilføier han ironisk, „efter den store Opdagelse, som er gjort i vore Dage, at Christus efter sin Opstandelse til sin Himmelfart ikke blot i enkelte Momenter har aabenbaret sig for sine Disciple, men hele Tiden i de fyrrethve Dage uafbrudt har levet med dem, havde han jo vel ogsaa havt Tid nok dertil*.“ Men paa andre Steder fremstiller han dette som noget ubetinget Sikker og Nødvendigt. „Enten,“ siger han, „maae vi paa blot historiske Grunde slet Intet antage af den christelige Religion; eller vi maae ogsaa antage, at der, til enhver Tid har været en authentisk Troesformel, som indeholdt mere end den blotte Formel paa hvilken Christus befalede at døbe**).“ Og i sit „Nødvendige Svar paa et meget

*) Werke. XI. 2. S. 216 (Lachmanns Udgave 1857) Ausschweifung über das Glaubensbekenntniß der ersten Christen. Ist es denn unwahrscheinlich oder gar unmöglich, daß Christus nach seiner Auferstehung seinen Jüngern einen kurzen Inbegriff von dem hinterlassen, was sie künftig von ihm lehren sollten? — — Daß ein solcher Inbegriff sehr nützlich gewesen wäre, wird doch Niemand leugnen wollen, und nach der großen Entdeckung, die in unsern Tagen gemacht worden, daß Christus nach seiner Auferstehung bis zu seiner Himmelfart, nicht blos seinen Jüngern dann und wann erschienen, sondern die ganzen vierzig Tage continuirlich, nach wie vor, mit ihnen gelebt habe, hatte er ja wohl Zeit genug dazu.

**) Sammestedts S. 233. Theses aus der Kirchengeschichte. Entweder wir müssen von der christlichen Religion auf bloß historische Gründe Nichts, gar Nichts annehmen: oder wir müssen auch das annehmen, daß es zu jeder Zeit eine authentische Glaubens-

unødvendigt Spørgsmaal af Pastor Goeze" opstiller han den Paaftand, at Troesregelen er ældre end Kirken; thi Hensigten hvortil og Anordningen under hvilken en Menighed samles, er dog vel tidligere end Menigheden*). Men er Troesregelen ældre end Kirken maa den være givet af Herren selv, og vi føres da atter tilbage til de fyrrethve Dage. — Her have vi da allerede hos Lessing „det lille Ord af Herrrens Mund“, idet vi kun tilføie, at det er meget vanskeligt med Nøiagtighed at sige, hvad der heri har været Lessings Alvor og hvad der kun er fremsat „experimenterende“ og „paradox=dialektisk“ for at gjøre Vanskeligheder for Skrifttheologerne. I ethvert Tilfælde feiler man ikke ved at antage, at hans Paaftande om Traditionen overveiede ere fremsatte paa Krig for at tvinge Theologien ind i en ny Udvikling.

Eftervirkningen af Lessings theologiske Kamp har været meget stor. Navnligt har han givet Impulsen til, at Traditionsbegrebet har faaet større Betydning i den nyere Theologie end tilforn. Naar dette Aarhundredes meeft indflydelsesrige Theologer have opstillet den Sætning, at Skriften og Aabenbaringen ingenlunde er Gæt og det Selvsamme, men at

formel gegeben hat; die mehr enthielt als die bloße Formel worauf Christus zu taufen befohlen; die nicht erst gelegentlich aus dieser Formel erwachsen; die nicht erst später aus den Schriften der Evangelisten und Apostel gezogen worden; die nicht ihre Glaubwürdigkeit aus der Übereinstimmung mit diesen Schriften hatte; die ihre Glaubwürdigkeit aus sich selbst hatte o. s. v.

*) X. S. 232. Die regula fidei ist sogar älter als die Kirche; denn die Absicht zu welcher, die Anordnung unter welcher eine Gemeinde zusammengebracht wird, ist doch wohl früher als die Gemeinde.

Skriften kun er det for alle Tider givne Aabenbaringsdocument; at Intet er kristeligt, fordi det staaer i Skriften, men at det staaer i Skriften, fordi det er kristeligt; „at den hellige Skrifts Anseelse ikke kan begrunde Troen paa Christum, men at denne Tro allerede maa forudsættes for at Skriftens Autoritet kan indrømmes;“ naar det er almindelig erkjendt, at Kirken med det mundtlige Ord og Sacramenterne er Forudsætning for Skriften og at Skriften kun kan forstaaes ved den i Kirken udviklede og dannede kristelige Sands; naar det er almindelig indrømmet, at den kirkelige Tradition er et væsentligt Hjælpe middel til Skriftens Forstaaelse og at uden dette Hjælpe middel Meget i Skriften vilde være os dunkelt: da er Alt dette for en stor Deel en Virkning af den ved Læsning givne Impuls, hvad naturligvis ikke udelukker, at der behøvedes selvstændige Kræfter for at nytte dette Stod til en ny Bevægelse og gjøre det virkelig frugtbringende. Naar derfor den Grundtvigianske Polemik atter og atter foreholder os som et nyt Lys, der først med Grundtvig skal være fremkommet, at Christi Kirke er stiftet ved det levende Ord og ikke ved en Bog, at Skriften ikke er skreven for de Bantroe, men for de Troende, at det er bagvendt at ville udlede Kirken af Skriften istedetfor omvendt, at det er i Kirken vi have fundet Skriften o. s. v., da vilde det viselig være meget ønskeligt, om vi endelig engang maatte fritages for at modtage de uophørlige Belæringer om hvad Ingen betvivler. Thi forbausende vilde det vistnok være om Theologerne i Danmark og Norge i dette Aarhundrede skulde have holdt sig aldeles uberørte af de store almindelige Strømninger i den protestantiske Kirke. Det fremmer ikke Sagen, vedvarende at foreholde Modstanderen som en ny Oplysning hvad han slet

ikke betvivler, istedetfor at samle Kræfterne om det egentlige Stridspunct. Thi lige indtil den Dag i Dag kæmper Grundtvigianismen, naar den vil bane Vej for sin kirkelige Anskuelse, mod en aldeles forældet Opfatning af Skriftprincipet. Hvad derimod Lessing ikke kunde sætte igjennem var hans Paastand om en bestemt for muleret Tradition, der skulde have Dommermyndighed over Skriften, var hans Paastand om „det lille Ord af Herrens Mund“, meddeelt i de fyrrethve Dage. Thi medens han var seierrig paa andre Puncter, glippede her Beviset. En nærmere Undersøgelse maatte føre til at erkjende, at Goeze, uagtet han i Begavelse stod langt tilbage for sin geniale Modstander, uagtet alt det Keitede, Indskrænkede og Barbariske i hans Polemik, alligevel havde Ret i et Hovedpunct, nemlig i det Punct om Skriften — ikke som Kilde og Grundvold, forsaavidt som derved skal tænkes paa Grunden til selve Christendommens Tilblivelse, men som den rette Provesteen for hvad der i Tidernes Lob udgiver sig for apostolisk Christendom, som det Mittel, formedelt hvilket vi i Tidernes Lob kunne prøve Traditionens Egthed, medens den ogsaa i en anden Betydning er Kilde, nemlig til fremskridende Kirke=Dplysning og Kirke=Dpbyggelse indtil Dagenes Ende. Men da han uafbrudt paastod for Meget, blev det Sande, som var indeholdt i hans Paastande, aldeles overstraalet af den Lessingske Skarpsindigheds og Vittigheds blandende Lys og derved gjort ukjendeligt. Lessings Paastand om det lille Ord af Herrens Mund kunde ikke holde Proven, fordi man i en saa vigtig Sag hørende til den hellige Historie krævede historisk Beviis, hvilket Lessing med al sin Skarpsindighed ikke formaaede at skaffe. Dersom den ikke videnfsabeligt dannede Læser ønsker nærmere Dplysning om den

Beviismaade, som ligger til Grund for Lessings Paastand om det lille Ord kan jeg kun svare Følgende. Beviismaaden er ikke den egentlig historiske, der støtter sig til bestemte, troværdige Vidnesbyrd. Den maa, skjøndt den fremtræder i en historisk Sammenhæng og ofte skjuler sig under Formen af en simpel kirkehistorisk Thesis, dog væsentligt henføres til den Beviismaade, man i Tyskland kalder en Construction a priori, det vil i Korthed sige: en Tankebevægelse, ved hvilken man uafhængigt af Erfaring afgjør hvad der nødvendigt maa være, eller hvorledes Virkeligheden maa være bestaaende, naar den skal være en fornuftig Virkelighed. Forøvrigt betjene ogsaa de romerske Katholiker, skjøndt de ikke videre ynde Philosophien, sig meget hyppigt af denne Beviismaade, idet de ideligt udvikle, hvorledes Herren nødvendigt maa have indrettet sin Kirke, naar den skulde være forsvaret bygget og ikke et Lustcastel, hvad Herren umuligt kan have undladt at indrette og anordne ligesaa Begyndelsen, da han i modsat Fald ikke vilde have forget for Kirkens Vel og fuldkomne Betræggelse, hvilket vilde være ufornuftigt og ugudeligt at tænke. Skjøndt nu denne Beviismaade ingensunde i sig selv er forkastelig, naar den kun anvendes paa rette Maade, kræver den dog en ganske overordentlig Forsigtighed og Varsomhed. Man kan saaledes f. Ex. ganske sikkert paastaae a priori eller uafhængigt af Erfaring, at dersom det har behaget Gud at give Menneskene en Aabenbaring til deres Frelse, da maa han ogsaa have forset for de Midler, ved hvilke denne Aabenbaring kan forplantes og bevares igjennem Tiderne, da det Modsatte vilde være Selvomdfigelse. Men naar vi nu skulle tale om den virkelige Aabenbaring og de virkelige Midler, af hvilke Gud i sin Wiisdom har villet be-

tjene sig, da opstaae de største Farligheder for denne Beviis-
maade. Det Sikkeste vil derfor være ikke selv at bestemme,
hvad Herren nødvendigt maa have gjort eller umuligt
kan have undladt, men samvittighedsfuldt at spørge hvad
han i Virkeligheden har gjort. Hvad nu angaaer Bessing,
da kunne de, der have en Forkjærlighed for at betragte de
aandelige Phænomener under Nationalitetens Synspunct,
maaskee her finde et Tegn paa en uheldelig national Eensidig-
hed, da idetmindste Flere af hans Nations store Tænkere have
havt en eenfaldig Tilboielighed til den saakaldte Construction
a priori og de deraf flydende Postulater eller Fornuftfordrin-
ger om hvad der nødvendigt maa være. Imidlertid træffer
det sig i nærværende Tilfælde saaledes, at det Bessingste Po-
stulat aldeles ikke har kunnet finde Indgang i Tyskland.
Delbrück forsøgte for en Menneskealder siden forgjæves
derpaa, og Grundtvig har i sin Tid i det af ham og Rudel-
bach udgivne theologiske Maanedsskrift givet en Anmeldelse af
den i denne Anledning opkomne Strid. Men hvad der ikke
lykkedes i Tyskland, lykkedes hos os.

Idet vi efter denne kirkehistoriske Indledning træde nær-
mere hen til Grundtvigianismen eller den her i Landet saa-
kaldte „kirkelige Anskuelse“, bemærkes, at vi ingenlunde frygte
ved ovennævnte Oplysninger at være traadte Grundtvigs
Originalitet for nær. Deels kunne Tvende jo gjerne gøre den
samme Opdagelse; deels kan der jo i Righeden være en Ulighed,
og Tvende kunne sige det Samme og det er dog ikke det Samme.
Og selv om det virkelig maatte indrømmes, at Ideen eller Grund-
tanken væsentligt er Bessings, kan Grundtvig jo muligen først have
givet denne Tanke den rette Kraft. Een kan føde en Tanke
og en Anden kan holde den over Daaben, hvad muligen her

turde have nogen Anvendelse. Det maa nemlig erindres, at fra den Grundtvigſke Side oftere er fremført, at Beviſet maatte glippe for Veſſing, fordi han ikke tog ſit Standpunct ved Daaben og Daabſpagten; hvorved dog atter kan erindres, at Veſſing ſelv oftere taler om Troesregelen ſom Daabſbefjendelsen. Men hvorledes dette nu end monne forholde ſig og med al Indrommelse af Grundtvigſ fuldkomne Uafhængighed af Veſſing, tillader jeg mig dog at henſtille til Grundtvigianismens Tilhængere, der betegne Grundtvigſ Opdagelse ſom den „mageloſe“, om de dog ikke helſt ville ombytte dette Prædicat med et beſkednere. Thi det er en ſtor Uretfærdighed at nægte, at Veſſingſ Paaſtand kan lade ſig ſee i Kirkehistorien ſom et Mage- eller Sideſtykke til den Grundtvigſke, og at den ikke ſkulde kunne taale at ſammenſtilles dermed. I ethvert Tilfælde har den Veſſingſke Paaſtand uomtvifteligt Forſtejofsretsretten og har dette forud for den Grundtvigſke, at der virkelig har været en Tid i den proteſtantiske Chriſtenhed, da den i den ſtrængſte og bogſtaveligſte Forſtand var mageloſ, det vil ſige aldeles eneſtaaende uden at der i dens Omverden var Nogetſomhelſt, hvormed den kunde ſammenſtilles.

Og hvorledes bevifer da Grundtvig eller Grundtvigianismen ſin Paaſtand om det lille Ord af Herrens Mund? Thi med denne Værdom, med den udprægede Grundtvigianisme, og ikke med det haloklare og halotudviklede Standpunct, ſom Grundtvig indtog i Kirkens Gjenmale, og hvortil han hiſtorisk viſer os tilbage i Afhandlingen om Udsordet og Livsordet, have vi her at gjøre. I Henhold til en Mangfoldighed af Udtalelſer der foreligge deels fra Grundtvig ſelv (ſ. Ex. i Kirkelig Samler) og fra mange af Tilhængerne lader Beviſet ſig i det Væſentlige fremſætte ſaaledes:

Saaſandt vi troe en hellig, almindelig Kirke, til hvis Samfund vi ere døbte, og hvilken Herren har givet den Forjættelse, at Helvedes Porte eller Dødens Magter ikke ſkulle overvalde den: ſaaſandt maae vi ogſaa faſtholde, at der til alle Tider har været een Tro og een Daab, ſom der er een Herre. Men uadſkillelig fra Troen og Daaben er Troesbekjendelsen, der indeholder Daabsvilkaarene og dermed Salighedsvilkaarene, Betingelserne for Optagelsen i Herrens Samfund. Diſe Betingelser maae være faſtſatte aldeles uafhængigt af den hellige Skrift, ſom forſt er fremkommen en Menneſkealder efter Kirkens Stiftelse, ligesom de jo heller ikke ere komne til os igjennem Skriften, men gjennem et mundtligt Ord, forplantet fra Slægt til Slægt, Troesbekjendelsen, ſom høres med lydelig Røſt hvergang Daabspagten oprettes. Saaſandt vi nu troe paa vor Daab ſom et Salighedsmiddel, indſtiftet af Herren, ſaaſandt maae vi ogſaa troe, at diſe Betingelser og Salighedsvilkaar ere ſatte ikke af Menneſter, men af Herren ſelv, og at det er Ham ſelv der i Daaben opretter Pagten med os. Ligeledes maae vi troe, at diſe Betingelser ikke kunne være forandrede i Tidens Lob; thi Jeſus Chriſtus er igaar og idag den Samme, kan ikke til een Tid faſtſatte andre Betingelser for Saligheden end til en anden, og ſkal Kirken vedblive at være den chriſtelige, da maa ogſaa de ſidſte Slægters Troesbekjendelse være den ſamme, ſom den forſte apoſtoliske Menigheds i Jeruſalem. I modsat Fald vilde Salighedsvilkaarene være forandrede, Kjæden brudt imellem Herren og os, og Helvedes Porte havde overvældet hans Menighed. Uagtet alle menneſkelige Forvanſkninger og Traſald kan derfor denne af Herren givne Troesbekjendelse aldrig være ſaaledes forsvunden for Menigheden, at der ſkulde have været nogen Tid, da der ikke har været et eller

andet Sted i Christenheden, hvor den har lydt uforvansket. Ligesom vi have modtaget denne vor uforandrede og uforanderlige Daabsbekjendelse, der er kommen til os under Navn af den apostoliske fra vore lutheriske Fædre, der ved Reformationen toge den med sig fra den romerske Kirke: saaledes har den ogsaa lydt i den romerske Kirke fra de første Tider og de der kjende Noget til de tre første Aarhundreders Kirkehistorie ville vide, at baade græske og latinske Kirkefædre, især Irenæus og Tertullian, pegede hen til denne Bekjendelse som til Troens uforanderlige Regel, med hvilken Sjættene afvises og efter hvilken Skriften er at fortolke. Skjondt nu vistnok det Nye Testamente aldeles ikke omtaler, at Apostlene have betjent sig af denne Troesbekjendelse, maae de dog nødvendigt have betjent sig deraf, Ord til andet. De maae nødvendigt have brugt den allerede paa Pintsedagen, da efter Peders Prædiken de Tre Tusinde bleve døbte; med Enhver af disse Tre Tusinde maa Daabspagten være oprettet Ord til andet, som den oprettes den Dag i Dag hos os. De kunne umuligt have døbt paa en kortere Bekjendelse end den nuværende, kunne umuligt have tiltaget sig at udelade et eneste Led af de Sætninger og Salighedsvilkaar, som vare dem overantvordede af Herren selv. Spørge vi om Tidspunctet, da Herren har overantvordet dem dette Indbegreb, da frembyder sig naturligt Tidspunctet i de fyrrethve Dage mellem hans Opstandelse og Himmelfart, da han indstiftede Daaben. Dette er derfor Opdagelsen og den nye Grundoplysning, at Troesbekjendelsen maa heel og holden tilligemed Forsagelsen i Daabspagten tages og troes som Ord af Herrens egen Menneffemund, da Daaben ellers umulig kunde være Herrens egen Indstiftelse, hvortil det ligesaa nødvendigt hører, at han har foresagt Apostlene

Daabsvilkaaret som han har foresagt dem Dobeordet. Der-
 som nu Nogen kommer og siger, at dette lille Ord af Her-
 rens Mund ikke uforandret er bleven forplantet til os, eller
 stottende sig til den saakaldte historiske Critik vil søge at godt-
 gjøre, at denne vor Daabsbekjendelse ikke er Herrens eget
 Mundsord, men først efterhaanden i Kirken har uddannet
 sig til dens nuværende Skikkelse, da maa han afvises med den
 soleklare Bemærkning, at det i disse Sager slet ikke nytter at
 komme med Beviser af døde Bøger og gamle Papirer, og at
 det ikke gaaer an at sætte nogle Enkeltmænds saakaldte Vidnes-
 byrd paa Papirslapper fundne i Krogene enten over eller ved
 Siden af den hele Menigheds sikke og hoitidelige Vidnesbyrd!

Dette er i det Væsentlige Grundtvigianismens Tankegang,
 og man vil see, at uagtet al Ulighed har Tankeskjærnen deri
 en væsentlig Lighed med den Lessingske Paastand, at Troes-
 regelen maa være før Kirken, følgelig af Herren selv,
 medens Lessing maa være fri for alle videre Consequentser. Med
 Hensyn paa Beviismaaden, som er den ovennævnte construerende og
 postulerende, har jeg allerede indrømmet, at Slutningen fra Nød-
 vendighed til Virkelighed ingenlunde bør forkastes, naar kun Forud-
 sætningerne ere rigtige og man ikke af disse udleder Mere end
 nødvendigt. Men da vil ogsaa Virkeligheden stemme dermed,
 og Slutningens Rigtighed kunne staae sin Prøve ved Erfaringen.
 Naar saaledes den romerske Kirke siger: Saasandt som Herren har
 givet sin Kirke den Forjættelse, at Dødens Magter ikke skulle over-
 vælde den, saasandt maa han ogsaa have indstiftet en useilbar Kirke
 med en fortsat Inspiration i Concilierne og Paven, da uden dette
 Middell Kirken umuligt kunde opretholdes igjennem Tiderne:
 da protestere vi mod et saadant Begreb om Kirkens Useilbarhed,
 og Virkeligheden protesterer. Naar Grundtvigianismen siger:

Saa sandt som vi troe en hellig og almindelig Kirke, der omfattes af Herrens Forjættelse, saasandt maa der ogsaa til alle Tider være een Daab og een Tro, da indromme vi dette, men protestere naar der lægges Mere ind i Eenhedens Begreb end berettiget, ligesom Virkeligheden ogsaa protesterer. Naar den græsk-orthodoxe Kirke paastaar, at til den ene Daab horer, at den er udført ved Neddnyppelse og ikke ved Besprængelse, og at den latinske Kirkes Daab derfor er ugyldig; naar Grækeren siger til os: I ere ikke døbt, men kun besprængte: da vil Grundtvigianismen sikkert med os protestere og sige, at man skal holde sig til det Væsentlige og ikke sammenblende Aand og Bogstav. Men denne Indstjærpelse af den væsentlige Eenhed gjælder visse ogsaa paa andre Puncter, hvor der ikke blot er Tale om Vand alene. Saalangt som historiske Vidnesbyrd række, finde vi, naar undtages vitterlig frasaldne Partier, at Daaben er bleven udført efter Herrens Indstiftelse, i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn, finde vi ogsaa, at det væsentligt er den samme Troesbekjendelse paa hvilken Kirken har døbt, væsentligt er den samme Pagt, som er oprettet. Vel døber den græske Kirke ikke, som det romerske og protestantiske Samfund paa det apostoliske Symbolum, men paa det nicæniske. Men hvor lidet dette end i andre Henseender kan billiges, er Troen dog den samme, da det nicæniske Symbolum kun er en videre Udvikling af det apostoliske og forøvrigt Herrens egen Indstiftelse er bevaret. I denne Betydning havde vi det baade som nødvendigt og som virkeligt, at der til alle Tider er een Daab og een Tro, idet vi om selve Daabens Indstiftelse ikke tiltage os at bestemme Andet, end hvad vitterligt er os overantvordet af Apostlene, hvorfor vi kun have Prøvestenen i den hellige Skrift. Men naar nu

Vesfing paaftod, at den fuldstændigt formulerede Bekjendelse har været for Kirken og naar Grundtvigianismen paaftaaer det Samme, og stiller den uforandrede Bevarelse af Daabsbekjendelsens Ordlyd gjennem alle Tider ind under Herrens Forjættelse, — hvad f. Ex. med megen Kraft er steet af Provst Ingier i Norge i hans Skrift om den kirkelige Ansfuelse (Christiania 1861), idet han mener, at man aldeles maatte slippe Herrens Forjættelse, at Helvedes Porte ikke skulde overvinde hans Kirke, dersom der har været nogen Tid, da denne Bekjendelse ikke idetmindste paa et eller andet Sted i Christenheden har lydt ved Daaben i fuldkommen ordret Overeensstemmelse med vort og den romerske Kirkes nuværende Symbolum — da paaftaaes for Meget og hverken Nødvendigheden eller Virkeligheden vil indlyse.

Nødvendigheden vil ikke indlyse. Thi vel er det nødvendigt, at Troen til alle Tider maa være den samme, men at den ogsaa til alle Tider maa have været formuleret i de samme Ord, indsees ikke. Heller ikke vil Nødvendigheden indlyse af, at Herren selv maa have givet Apostilene et bestemt formuleret Indbegreb af Salighedsvilkaar og ligesom en Moses med Lovens Tavler have givet en ny Samling af evangeliske Lovbogstaver for Troen. Han havde jo atter og atter sagt dem, at Grundvilkaaret for Frelsen var Troen paa Ham Selv, uden hvem Ingen kommer til Faderen, var at komme i Discipelforhold til Ham. Han havde jo givet dem det evige Livs Ord; han havde jo forjættet dem Manden, der skulde vejlede dem i al Sandhed og aldrig vige fra hans Kirke. Og naar han befalede dem at gjøre alle Folkeslag til Disciple, døbende dem til Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn, skulde han da ikke ogsaa kunne overlade Manden at vejlede Kirken til Troesbekjendelsens Formulering? Nødvendig-

heden af at Herren selv maatte gjøre dette, vil ikke indlyse, og kun den strengeste Virkelighed vilde bringe os til at antage dette. Derimod er der en anden Nødvendighed, som formeentlig bedre vil indlyse, nemlig Nødvendigheden for Kirken til at opstille en Troesbekjendelse, der kunde affordres dem, der vilde indtræde i Kirken og deelagtiggjøres i Daaben, og som tillige kunde være Grundlag og Ledetraad for den christelige Underviisning, et kort Indbegreb af Discipeltroen. For Kirken i den hedenske og jødiske Verden maatte det meget snart blive nødvendigt at have et Symbol, som det kaldtes, et Samfundstegn, et Skjeluemærke, et Banner, hvorunder Christi Bekjendere kunde samle sig og hvorved Christendommens Modfætning til Hedenskabet og Jødedommen gjordes kjendelig. Denne Opfatning stemmer ogsaa med det apostoliske Symbolum, som det i Virkeligheden foreligger. Det er kjendeligt udviklet af Herrens egne Ord ved Daabens Indstiftelse (Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn); det udtrykker i Eenfold og Simpelt de store Aabenbaringsens Kjendsgjerninger, ved hvilke Christendommen adskiller sig fra Hedenskabet og fra det Christusfornægtende Jødedom. Af denne dets Bestemmelse som Skjeluemærke mellem Christendommen og Verden forklares ogsaa, at flere Puncter, der ere af største Betydning for det christelige Troesliv, og som overveiende høre til de indre Ting i Christendommen, ikke ere optagne deri. Det indeholder saaledes Intet om Forsoningens Hemmelighed, Intet om Retfærdiggjørelsen af Troen, Intet om Daaben som et Gjenfødelsens Bad, Intet om Christi Efterfølgelse o. s. v. Det ligger ogsaa i Sagens Natur at det som en blot Betegnelse af den christelige Tro heller ikke efter dets rette aandelige Betydning kan være forstaaeligt ved sig selv, men viser hen til en foregaaende eller efterfølgende Underviisning og Forklaring.

Men som den ældste Tradition, som den oldkirkelige Bekjendelse af Discipeltroen, der Led for Led, ofte endogsaa ordlydende er i fuld Overeensstemmelse med den hellige Skrift, og saaledes efter sit Indhold ubetinget apostolisk, er dette Symbolum i den Stikkelse i hvilken det (rimeligviis i det 4de eller 5te Aarhundrede) har fundet sin formulerede Afslutning, endnu den Dag i Dag det kirkelige Fællesmærke for Christi Bekjendere. Var der Spørgsmaal om at indføre en anden Bekjendelse ved Daaben eller at foretage Ændringer ved denne gamle Discipels bekjendelse, da skulde vi visselig med Grundtvigianismen findes kæmpende i de samme Rækker.

Ogsaa ere vi med Grundtvigianismen enige om, at Discipeltroen maa være den saliggjørende Tro. Men ikke kunne vi erkjende at Hensynet til de saakaldte Salighedsvilkaar er det nærmeste Hensyn, der har fremkaldt Symbolet. Det nærmeste Hensyn er aubenbart Samfundshensynet, Nødvendigheden af at have en Samfundsbekjendelse, et Fællesmærke for Disciplene. Heller ikke kunne vi indrømme Nødvendigheden af, at Symbolet naar det tages som et noget Bogstav uden andenstedsfra hentet Forklaring, nødvendigt maa udtrykke „Hvad og Hvormeget der skal troes til Salighed“. Ivertimod maae vi paaatae, at til Grundtvigianismens Tale om Daabspagten knytter sig en stor Misviisning. For det Første er det en Misviisning saa godt som udelukkende at lade Daabsbekjendelsen være Daabspagten, da den dog kun er Kirkens Bidnesbyrd om en Deel deri, nemlig om Forpligtelsens Moment i Pagten som den ogsaa er den vordende Christens Tilslutning til dette Bidnesbyrd. Men Daabspagten er først og fremmest en Naadepagt som Herren slutter med os, idet han i nedstigende Kjærlighed forbinder sig med

os og optager os i sit Samfund. Men dernæst er det en Misviisning at opfatte Forpligtelsen som Forpligtelse til et dist Indbegreb af Sætninger, men ikke først og fremmest til det som er Eenheden og Aanden i disse Sætninger. Thi Herren vil først og fremmest forpligte os til Sig Selv, til hvem vi træde i Discipelforhold, en Forpligtelse der umiddelbart er given med selve Daaben, hvad enten nu den kirkelige Troesbekjendelse, som gaaer forud for Daaben, er kortere eller længere formuleret. Det Misviisende i denne contractmæssige Opfatning af Daabsbekjendelsen er med stor Grundighed udviklet af Zethen under hans Kamp mod den saakaldte kirkelige Ansættelse, medens Kjærnen i hans Udviklinger, saavidt jeg formaaer at skjønne, ikke har fundet nogen virkelig Gjendrivelse. Man forveksler den saliggjørende Tro med dens Betegnelse, dens Antydning og Afstygning i Symbolet, hvad allerede kan sees af Maaden, hvorpaa man sætter Spørgsmaalet: Hvad og hvor Meget skal der troes til Salighed? men aldeles ikke spørger: Hvorledes skal der troes? Men til den saliggjørende Tro hører dog sandelig ogsaa Troens Hvorledes eller dens Qualitet og ikke blot den Quantitet af Sætninger, hvori den udtales. Derfor var det jo netop at Reformatorerne gjorde gjældende, at en blot udvortes Antagelse af det hele Credo, af hele Daabsbekjendelsen, den saakaldte historiske Tro, ikke var den saliggjørende Tro, men at dertil hørte en hjertelig Tillid og Fortrosthed til Herren. Men om dette indeholder Daabsbekjendelsen Intet og skal efter sit Begreb Intet indeholde derom. I det man spørger: Hvad og hvor Meget skal der troes til Salighed og paaftaaer, at dette fra først af maa være uforanderligt formuleret, forestiller man sig Sagen saaledes: Dersom Troesbekjendelsen fra først af har været i en kortere Form og denne sidenefter er

bleven forøget med flere Led, da har man jo i den første Tid kunnet komme lettere til Saligheden end i en senere Tid; man har i den første Tid kunnet blive salig ved at troe en mindre Qvantitet af Sætninger, end i en senere Tid, da Troesbyrden blev tungere ved en større Qvantitet. Men imod hele denne Forestillingsmaade maa atter og atter gjentages: „Ingen bliver salig ved et blot Hvad og Hvormeget“, naar dette ikke optages i det væsentlige Hvorledes. Det maa atter og atter gjentages, at hvad det først og fremmest kommer an paa, naar der er Spørgsmaal om Saligheden, det er ikke at antage et vist Indbegreb af Sætninger, de være nok saa apostoliske og christelige, men at komme i det personlige Discipelforhold til Ham, som har indstiftet Daaben og efter hvis Befaling vi udføre denne, og uden hvem Daaben og Daabsbekjendelsen vilde være tomme og betydningsløse Ting. Kun i Lyset af dette ene Fornødne kunne vi forstaae det Mangfoldige i Troen, dens forskjellige Led og disses indbyrdes Forhold. Tager man derimod Daabsbekjendelsen som et noget Bogstav, der som saadant skal give os Oplysning om den saliggjørende Tro, da er det ikke vanskeligt at vise, at den baade indeholder for Meget og for Lidet. Den indeholder da for Meget. Thi saasandt som Christendommen er et Liv, saasandt maa ogsaa Livsprincipet kunne være tilstede, uden at det er udfoldet i den hele Forgrening af Troens Led, saasandt maa der ogsaa kunne skjæles mellem den ikke udviklede, ikke udfoldede Tro, der dog har det som er Hjertepunctet i Troen, og den udfoldede Tro. Hvorledes vil man ellers forklare, at Herren, da han vandrede iblandt os, sagde til Mennesker, der i Troen søgte hen til ham som Frelseren: din Tro har frelst Dig! Skulde disse Mennesker været spurgt om Qvantiteten af deres

Troesætninger, vilde denne jo været meget liden. Dog havde de i deres Tro som i et ringe Trokorn det Ene som er fornødent for at et Menneske kan frelses, idet de sluttede sig til Ham i hvem vi have Alt. Og naar Apostelen Paulus siger, at han intet Andet vil vide end Jesum Christum og ham korsfæstet, da er det jo atter det Centrale, det ene Fornødne i Troen som lægges paa Hjerte. Tusinder af Mennesker ere døde i Troen paa den Korsfæstede, om hvilke der sikkert kan siges, at de af Mangel paa christelig Ophøjsning ikke ere komne til Bevidsthed om det hele fuldstændige apostoliske Symbol, det hele „Hvad og Hvormeget“. Vil man da paaftaae, at denne Tro ikke har været frelsende, som Koverens paa Korset dog var det, skjøndt Qvantiteten af hans Troesætninger vistnok var et Minimum? Man vilde ved saadanne Paaftande idetmindste ikke have Medhold hos Reformatorerne eller den evangeliske Kirke. Og da Luther i Klosteret kæmpede den svære Kamp for at besvare sig det Spørgsmaal: Hvad skal jeg gjøre for at blive salig? begyndte han da at spørge: Hvormange Sætninger er det nødvendigt at troe? Havde han spurgt saaledes, var han aldrig kommen til at reformere. Hvor ofte han end har viist hen til Daaben og Daabsbekjendelsen, saa oprandt dennes rette Forstaaelse, navnlig Forstaaelsen af det Led om „Syndernes Forladelse“ dog først for ham, da han havde fundet Herren selv. Han begyndte ikke med at søge Trosten i at antage det hele Indbegreb af Sætninger, der ere indeholdte i det apostoliske Symbol — disse Sætninger havde han forlængesiden antaget, havde saavidt vides aldrig betvivlet dem —; men han søgte og fandt Freden, idet han fra det Mangfoldige i Troen gik tilbage til det Ene, til Ham som er vor eneste Midler og Saliggjører, til Daabens og Kirkens Herre, og

hos den forsfæstede opstandne Christus i indre personlig Op-
 lærelse fandt Retfærdiggjørelsen af Troen alene. Man kan sige, at for enhver religiøs Grund-Anskuelse er der
 et første absolut Punct, hvortil al videre Forvisning knytter
 sig. For Katholicismen er dette første absolute Punct, det
 ubetinget Bisse, hvortil al videre Forvisning knytter sig, den
 useilbare Kirke, for Protestantismen er det som hos Luther
 Bevidstheden om Frelsen ved Christum, i Gemyttets indre
 personlige Erfaring (vor Kirkes materiale Princip). Men idet
 vi saaledes vise hen til det Ene, som er Hjertepunctet i Troen,
 saa er det visselig ikke Meningen, at dette nu ikke skulde ud-
 folde sig igjennem Troens forskjellige Led. Den som i sit
 Livs indre Erfaring har fundet Christus, vil ogsaa, naar
 Troeslivet udvikler sig normalt, gaae tilbage til sin Daab, hvori
 Christus i sin forbarmende Naade annammede ham. Han
 vil ogsaa erkende, at Salighedsudviklingen eller Livs-
 udviklingen til Salighed kun kan finde Sted, naar han bliver
 et levende Lem af Christi Menighed, desær Tro med Menig-
 heden. Og vistnok maa der siges, at den der ikke vilde
 skride frem i denne Udvikling, eller den, der vitterlig vilde
 nægte eller forskyde noget af det, som hører til den apostoliske
 Tro, derved vilde sætte sin Salighed i Fare. Men vistnok
 vilde dette ogsaa gjælde, dersom han vitterligt vilde forskyde
 Troes sandheder, der ikke staae i det apostoliske Symbol. Thi
 da den saliggjørende Tro er Personlighedens dybeste Forhold
 til Sandheden, kan Mis kjendelsen af en Troes sandhed, som
 kan være uden Fare for den Ene, være forbunden med stor
 Fare for den Anden, som staaer paa et høiere Trin af christe-
 lig Bevidsthedsudvikling. Dersom En vilde berolige sig med,
 at han antog det hele Indbegreb af Sætninger der findes i

det apostoliske Symbol, og at han derfor ikke var forpligtet til at bøie sig under en Troessandhed, som ikke findes i det apostoliske Symbol, men hvis Sandhed dog paanødte sig hans Samvittighed, da vilde han vistnok befinde sig i en meget farlig Tilstand. Vil man derfor tage Symbolet som et Bogstav, da maa man atter sige, at det indeholder for Lidet; thi der er Meget som er fornødent til Salighedsudviklingen eller Saliggjørelsen, hvorom Intet findes i det apostoliske Symbol, f. Ex. Væren om Christi Efterfølgelse. Grundtvigianismen vil rimeligviis ogsaa selv indrømme, at Fadervor og den hellige Nadvere ere nødvendige til Livsudviklingen til Salighed. Men om disse findes der jo Intet i Daabsbekjendelsen, ligesaa lidt som der her findes Noget om Daaben som et Gjenfødelsens Bad, saa at det for Grundtvigianismen selv bliver en vanskelig Sag med dette: „Hverken Mere eller Mindre“, da den saliggjørende Tro dog vel maa indeholde baade hvad der horer til Salighedsprincipet og til Salighedsudviklingen. Anderledes stiller Sagen sig naar Symbolet ikke tages som et noget Bogstav, men Bogstaven stilles i Mandens Tjeneste, naar det tages som en kort Sammenfatning af Discipeltroen, der først kan erkjendes som den saliggjørende ved christelig Underviisning og Forklaring. Forøvrigt vil nærmere Overveielse føre til den Erkjendelse, at den hele Vanstæthed med det tidtomtalte „Hvormeget skal der troes til Salighed“ grunder sig deri, at det er umuligt at besvare dette Spørgsmaal i den Mening, hvori der spørges, fordi det er umuligt at drage en absolut Grændse mellem det Væsentlige og Uvæsentlige, mellem Fundamental-Artikler og ikke-fundamentale, da der i det saakaldte Uvæsentlige altid er noget Væsentligt, i det saakaldte Ikke-Fundamentale

altid er noget Fundamentalt, hvilket ogsaa paa sit Sted i den fremskridende Udvikling vil komme frem, det være sig nu, at der sees hen til den enkelte Christens religiøse Udvikling eller til hele Kirkens Udvikling. Eller med andre Ord: dette Spørgsmaal kan ikke besværes, fordi der ikke gives nogen christelig Troessætning, der i sig selv er et absolut Adiaphoron eller er absolut ligegyldig for Saliggjørelsen. At spørge: hvor Meget skal jeg troe til Salighed er paa Troens Omraade det samme som i Moralens at spørge: hvor mange Pligter eller hvilken Quantitet af Pligter har jeg at opfylde for at blive dydig? Dersom man hertil vilde svare: Du skal holde de ti Bud! disse skal Du tage som et Bogstav og hverken gjøre Mere eller Mindre end Bogstaven siger, da bliver Du dydig. Udenfor dette kan Du ganske slaae Dig løs, har Du aldeles ubunden Frihed, thi alt Øvrigt er et Adiaphoron, det vil sige Uvæsentligt og Ligegyldigt: da vilde heri en Opfatning lægge sig for Dagen ganske tilsvarende til den omtalte Opfatning af Troen. Apostelen siger derimod: Du skal elske, thi Kjærlighed er Lovens Fylde. Og den samme Apostel siger: Tro paa den Herre Christum, og Du skal blive salig. Skal der gives et absolut Svar, kan man med Apostelen kun give dette. Thi ikke under Mangfoldighedens, men kun under Eenhedens Synspunct kan der gives en absolut Besvarelse. Det ubetinget Fundamentale er Christus selv, ved hvem vi have Samfund med den treenige Gud, som Apostelen siger: Ingen kan lægge en anden Grundvold end den, som er lagt, Jesus Christus. Eller, som vi ogsaa kunne udtrykke det: det absolut Fundamentale er den treenige Gud selv, som Herren siger: Gjører dem til Disciple, døbende dem til Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn.

Det tør imidlertid neppe haabes, at dette vil have nogen overbevisende Kraft for dem, vi her maae kalde vore Modstandere. Modsatningen mellem Aand og Bogstav gjentager sig til alle Tider under de forskjelligste Skikkelser og er saare vanskelig at overvinde. De ville vedblive at gjentage, at Herren alligevel maa have fastsat det fuldstændige Antal af Sætninger og Salighedsvilkaar, det hele Hvad og Hvormeget o. s. v. Desto mere synes der med Grund at turde haabes, at man dog vilde kunne mødes paa det reent historiske Omraade. Men her møder Grundtvigianismen os med den bestemteste Afviisning, da den aldeles ikke vil lade denne Sag afgjøre ved nogen som helst historisk Beviisførelse, men kun, som den siger, ved Herrens Villie alene, og Intet vil høre om Beviser af døde Bøger, Papiirslapper fundne i Krogene o. s. v. Men Ingen, hvem det er om Sandheden og ikke om en forudfattet Mening at gjøre, vil ved saadanne Afviisninger lade sig rokke i den Overbeviisning, at en historisk Paaastand ogsaa behøver historisk Beviis. Medens Grundtvigianismen derfor gjentager sine Afviisninger, skulde vi her kun indskrænke os til at gjentage, at Meget i det Nye Testamente og i Kirkehistorien vilde see heelt anderledes ud, dersom den Grundtvigste Theorie om det lille Ord af Herrens Mund var sand. Thi først spørge vi: hvorledes forklarar man det Nye Testaments fuldkomne Tausshed om denne høivigtige Sag? Vil man hertil svare, at det var Bedtægt ikke at skrive Troesbekjendelsen op, da be- raaber man sig paa en Bedtægt (*disciplina arcani*), der først senere indtraadte. Men selv naar vi antage dette og gaae ind paa Grundtvigianismens Forudsætning, da maatte dog det Nye Testamente være fuldt af Indicier, af Tegne, der viste hen til, at et saadant Ord af Herrens egen Mund var meddeelt, da maatte dog

den Grundtvigſke Betragtning ideligt bryde igjennem og glimte frem i det Nye Teſtamente. Naar man har villet føre et ſaadant Indiciebeviis ved at paaviſe, at Daabsbekjendſens forſkjellige Led findes paa mange Steder i det Nye Teſtamente, at f. Ex. Peders Tale paa Pinfefeſten i det Vaſentlige ſtrider frem efter Troesbekjendſens Led, da beviſer dette ikke Andet, end hvad der aldeles ikke er Gjenſtand for Strid, at vor Daabsbekjendſe er i god Overeensſtemmelse med den apoſtoliske Forkyndelse, men beviſer aldeles Intet om, at den dengang har været til ſom en beſtemt formuleret Bekjendſe. Derſom den Grundtvigſke Theorie var ſand, da maatte heelt andre Indicier findes. Da maatte man nemlig paa hver Side af de apoſtoliske Breve finde udførlige Henviisninger til Daabspagten og Ordet af Herrens egen Mund, ſelv om dette ikke citeredes, medens de apoſtoliske Breve iagttage en viis Dekonomie med at omtale Daaben og Sacramenterne overhovedet, uden Tvivl for ikke at befordre et nyt jødiſt Ceremoniwaſen, og medens „Daabspagten“ er et Udtryk, der med Undtagelse af eet Sted (1 Pet. 3, 21) ikke findes i det Nye Teſtamente. Derſom Apoſtlene havde haft den Grundtvigſke Betragtning af Daaben og Daabsbekjendſen, da maatte de navnlig hvor de udtale ſig om den ſande Chriſtendoms Kjendemerker have udtrykt ſig heelt anderledes, end de have gjort. Naar ſaaledes Apoſtelen Johannes ſiger: Hver Mand der bekjender Chriſtum at være kommen i Kjødet er af Gud, og hver Mand ſom ikke bekjender Jeſum er ikke af Gud; naar Paulus ſiger, at han intet Andet vil vide, end Jeſum Chriſtum og ham forſæſtet, da havde de viſſelig maattet udtrykke ſig heelt anderledes, derſom de havde haft den Grundtvigſke Betragtning. Thi da havde de paa diſſe Steder maattet fremhæve Daaben og Daabspagten og at de intet Andet vilde vide til Salighed

end Ordet af Herrens Mund efter alle Led, hverken Mere eller Mindre. Sagen er, at Hovedsagen for Apostlene er Forholdet til den personlige Kristus selv, medens Interessen for en bestemt Formulering af Troen tilhører et senere Tidspunct. Men ikke blot det Nye Testamente maatte i Meget see heelt anderledes ud, dersom den Grundtvigste Theorie var sand, men ogsaa Meget i Kirkehistorien. Thi var Daabsbekjendelsen virkelig et Ord af Herrens egen Mund, vilde den da ikke ogsaa samvittighedsfuldt være bleven bevaret og forplantet i Kirken som et Ord, hvori ingen Forandring turde foretages, og hvorved der aldeles ikke turde røres? Men nu finde vi, at den gamle Kirke, hvormeget den end i Almindelighed taler om et Indbegreb af Troeslærdomme som en Overlevering fra Apostlene, dog aldeles Intet veed om nogen Daabsbekjendelse i en bestemt Formulering fra Herren selv.*) Ivertimod finde vi, at den gamle Kirke har behandlet Daabsbekjendelsens Ordlyd med meget stor Frihed. Vi finde saaledes en Forskjellighed mellem det jerusalemiske, det antiocheniske, det ældre romerske, det aquileiensiske Symbolum o. s. v. Bistnok ere disse Forskjelligheder ikke af den Betydning som man stundom har villet gjøre dem til. Naar der saaledes findes Daabsbekjendelser, i hvilke enkelte Led ikke findes, som findes i andre Daabsbekjendelser, f. Ex. „nedfaren til Helvede“, „de Helliges Samfund“, „et evigt Liv“, saa maa deraf paa ingen Maade sluttes, at disse Led ikke i de paagjældende Samfund have været anerkjendte som medhenhørende til den christelige

*) Den i Middelalderen saa udbredte Legende om Symbolets Formulering af Apostlene findes tidligt hos Ambrosius og Rufinus, Præsbyter i Aquileia i Slutningen af 4de Aarhundrede.

Tro. Man kan kun deraf slutte, at man i de paagjældende Samfund endnu ikke har fundet det fornødent, udtrykkeligt at optage disse Led i Symbolet. Men skjønt saaledes Symbolernes Forskjellighed ingenlunde er nogen Modsigelse mellem disse, da de i Anden fuldkomment harmonere, saa er dog denne Forskjellighed og Frihed i Formuleringen en stor Anstødssteen for den Grundtvigske Theorie om Ordet af Herrens egen Mund, der vistnok ikke vilde kunne taale at behandles med en saadan Frihed, medens denne Frihed bliver aldeles forklarlig, naar Symbolet kun er et Bær af Kirken. Høist mærkelig er den Frihed, hvormed den østerlandske Kirke har forholdt sig til Daabsbekjendelsen, da dog den østerlandske Kirke formedelt sin Sammenhæng med Menigheden i Jerusalem maatte have den stærkeste Opfordring til at fastholde Ordet af Herrens Mund, dersom et saadant virkeligt var givet. Men netop i den østerlandske Kirke finde vi Friheden langt større end i den vesterlandske, hvad tildeels maa forklares af den østerlandske Kirkes dogmatiske Kampe, de opdukkende Kjætterier og Interessesen for i Bekjendelsen at have et Bær imod disse. Den græske Kirke betjener sig endnu den Dag i Dag ikke af det apostoliske, men af det nicæniske Symbol som Daabsymbol. Man kan her med fuld Føie give den romerske Praxis Fortrinet, da det apostoliske Symbol ved sin Simpelhed og ikke-dogmatisk Karakter langt bedre anbefaler sig som Daabsbekjendelse og Grundlag for Katechumenernes Underviisning. Men aldeles uforklarlig bliver den græske Kirkes Praxis, naar man gaar ud fra den Grundtvigske Antagelse. Thi at forklare den græske Kirkes Frihed i dette Stykke af de Skriftfloges Selvflugt og Selvraadighed er en aldeles utilstrækkelig Forklaring,

naar man ikke med det Samme forklarer, hvorledes den græske Præxis har kunnet udvikle sig uden at i selve den græske Kirke den ringeste Indsigelse er fremkommen imod et saadant Træfald fra Herrens egen Indstiftelse, og under almindelig Samstemning af de for deres Iver for Traditionens Bevarelse meest anseete Kirkelærere. „Det er,“ siger den næste grundige Forfatter paa dette Omraade, Caspari, „det er ikke i denne eller hiin Afsrog i Orienten, at man har betjent sig af den største, ja af en i Sandhed forbausende Frihed, men netop i dens Hovedkirker, i orientalske sedes apostolicæ, i orientalske Kirker, om hvilke det kan paavises, at de ligesom den apostoliske Tid indtil den Tid, da deres Daabsbekjendelser maae have erholdt sin nuværende Form, have glædet sig ved en uafbrudt Række af Biskopper, d. e. efter gammekirkelig Anstuelse Bogtere og Bevarere af det traditionelt Modtagne; i orientalske Kirker, som den hele christne Kirkes Moder, den jerusalemiske og Hedningekirkens Moder, den antiocheniske. Heller ikke er det denne eller hiin obscure Biskop, som i halvheretisk Forvovenhed har fordristet sig til at behandle Symbolet saaledes, men det er gjort af Mænd af den allerhøieste Anseelse, af den meest ubestridelige Orthodoxie og af den seigeste Traditionalisme, Mænd som den traditionalistisk grundlærdede og jernfast ved det Traditionelle fastholdende Epiphanius, den traditionalistiske Retnings mest fremragende Repræsentant i det fjerde Aarhundrede, Patriarchen for denne Tids Orthodoxie*.“ Ogsaa i den vesterlandske Kirke, skjøndt langt fra i samme Grad som i den østerlandske, har en friere Fremgangsmaade fundet Sted, hvorom man kan overbevise sig ved at

*) Theol. Tidsskrift for den evang. lutheriske Kirke i Norge. I. B. S. 11.

sammenligne det Aquileiensiske Symbol med det gamle romerske, der i Slutningen af 4de Aarhundrede i første Artikel endnu ikke havde Ordene „Himlens og Jordens Skaber“ men kun „Almægtige“, i anden Artikel endnu ikke indeholdt Ordene „nedfaren til Helvede“, og i tredje Artikel endnu ikke havde Ordene en „almindelig“ (katholisk) Kirke, men kun en „hellig“ Kirke; heller ikke havde Ordene „de Helliges Samfund“; heller ikke „et evigt Liv“, men sluttede med „Kjødets Opstandelse“. (Efter Rufins uforfæstelige Vidnesbyrd). Vi kunne til nærmere Oplysning af hele den historiske Side af Sagen her henvise til Casparis omfattende og grundlærde Undersøgelser, der have udbredt saa meget nyt Lys over dette Spørgsmaal. Man har virkelig ikke gjendrevet Caspari, fordi man med de sædvanlige terroristiske, men tomme Talemaader om „døde Bøger“, „Papiirslapper fundne i Krogene“ o. s. v., stamper mod Brodden i de historiske Kjendsgjerninger, han i saa talrig Mængde bringer for Dagen og som saa haardt staae Grundtvigianismens kirkelige Anskuelse imod. Enhver som søger den historiske Sandhed vil ved Casparis Afhandlinger om Daabsbekjendelsens Stikkelse i de første Aarhundreder kun finde sig bestyrket i den Overbeviisning, hvortil ogsaa tidligere Granstninger, som Engellænderen Kings, have ledet, at der ikke kan være Tale om en af Apostlene end sige af Herren selv overleveret, fuldstændigt formuleret Bekjendelse, men at her paa Grundlag af Herrens Indstiftelsesord ved Daaben (Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn), en historisk Udvikling har fundet Sted; og i denne Betydning maa man ligeoverfor hine terroristiske Paastande om Symbolets absolute Ubevægelighed og uforandrede Overlevering fra Slægt til Slægt kun vedblive roligt at gjentage: E pur si muove!

I Følelsen af den store Svaghed i det historiske Fodfæste have enkelte Grundtvigianere i den senere Tid gjort værdifulde Indrømmelser i historisk Henseende, uden at de dog derfor have opgivet deres Theorie. Saaledes Ingier i sit Skrift om den kirkelige Anskuelse. Han gjør den meget paafjønneelsesværdige Indrømmelse, (S. 63), „at det med al den Sikkerhed, som historiske Efterretninger hjemle, kan godtgjøres, at ikke alene enkelte Mænd i den ældre Tid, om hvis Christelighed og Kættroenhed der ei synes at kunne herske Tvivl, men ogsaa hele kirkelige Samfund, der have Formodningen for sig at kunne og ville samvittighedsfuldt overholde den kirkelige Tradition og ikke at ville foretage vilkaarlige Forandringer, have behandlet Daabsbekjendelses Ordlyd med saare stor Frihed.“ Ikke destomindre fastholder han sin Theorie, fordi den hele Sag ikke beroer paa historiske Vidnesbyrd. „Der er ikke Spørgsmaal om, hvad enkelte Mænd og Kirkesamfund have haft som Daabsbekjendelse, men Daabspagtens Uforanderlighed grunder sig paa Herrens Magt og Villie til at bevare sine Indstiftelser usforvanskede hos en Levning efter Naadens Udvalgelse, der er bleven tilbage. Det kræver ikke Daabspagtens Uforanderlighed at Enkelte, ja Fleerheden have forandret den; det er i denne Henseende nok, at der aldrig har været den Tid, at der jo har været sluttet den rette Daabspagt, og at der har været en saadan Tid, derfor skylder man Beviset.“ Denne sidste Bending findes i den senere Tid ofte hos Grundtvigianismens Tilhængere, idet de for under den historiske Forlegenhed at hævde Theorien, paa staae, at man under alle Omstændigheder dog ikke kan bevise, at der har været en Tid, da ikke paa et eller andet Sted, i en eller anden Krog af Verden

Daabsbekjendelsen, der jo maa have været den samme fra Begyndelsen, ikke ogsaa har lydt i dens nuværende Formulering. Hertil maa i Almindelighed svares, at der er Meget man ikke kan modbevise, uden at der dog er fjerneste Grund til at antage det. Dernæst maa svares, at forsaavidt man ved Beviis forstaaer en haandgribelig Paaviisning i et fuldstændigt Inductionsbeviis, kan man vistnok ligesaalidet modbevise hiin Paaastand, som Grundtvigianismen kan bevise den, da den endnu ikke i de fire første Aarhundreder kan paavise Symbolets nuværende Formulering. Men forsaavidt man til Bevise og saa henregner Indiciebeviiset, maa der siges, at alle kirkehistoriske Tegn og Mærker tale mod denne Forestilling. Naar man til Fordeel for Grundtvigianismen ofte har paaberaabt sig den saakaldte disciplina arcani eller den gamle Kirkes Bedragt ikke at skrive Troesbekjendelsen op, fordi alt hvad der horte til Sacramenterne, til Mysterierne, skulde holdes hemmeligt for de Uindviede, de Udobte, en Skik, der dog først kan være opkommen paa Tertullians Tid: da har denne vilkaarlige Bedragt, som Justinus Martyr ikke kjendte, da han i sin Apologie for Hedninger fuldstændigt beskriver den hellige Nadveres Ritus og saaledes Intet veed om denne Art af Hemmeligholdelse, dog ikke kunnet forhindre, at skriftlige Vidnesbyrd om Daabsbekjendelsen ere komne til os, til et Tegn, at Intet af væsentlig Betydning i Kirkehistorien er skjult, som jo skal aabenbares, og som alle deels aabenbare, deels indicere noget heelt Andet end Grundtvigianismens Anskuelse. Men idet Grundtvigianismen saaledes er reduceret til at kræve, at Andre skulde modbevise hvad den selv ikke er istand til at paavise, er det høist interessant at lægge Mærke til den Bevægelse, som her er foregaaet, og som er betegnende for Grundtvigianismens Kirkebegreb.

Man begynder med den Paastand, at den sande Kirke maa være synlig, maa være kjendelig igjennem Tiderne, som Staden paa Bjerget, der ikke kan skjules; man begynder med at bekæmpe det protestantiske Begreb om den usynlige Kirke, om hvilken protestantiske Theologer skulle tale, som om „den tilføjede Kirke i Skagen“, der blev aldeles ufjendelig; og idet man nu selv i de første Aarhundreder skal paavise den sande Kirke, hvis Tilværelse man har bundet til og gjort afhængig af et Bogstav, ender man med at tage sin Tilflugt til en usynlig Kirke, som man ikke kan paavise, men om hvilken man paaستاer, at den maa være der, og at det paaligger Andre at bevise, at den ikke er der. Man begynder med Forudsætningen af den almindelige (katholske) Kirke, og at der til den sande Bekjendelse hører det, som er bekjendt „altid, allevegne, af Alle“, (semper, ubique, ab omnibus). Og man ender med den Beklagelse, at allerede i de første Aarhundreder ere saa mange kirkelige Samfund og saa mange af de meest orthodoxe Kirkelærere afvegne fra den sande Katholicitet, medens man beroliger sig med, at den almindelige Kirke i ethvert Tilfælde og hvor stort end Urafaldet monne have været, dog har været paa et eller andet Sted „hos en Levning efter Naadens Udvalgelse, der er bleven tilbage“, og hvis Ikke-Tilværelse man kræver, at Andre skulle bevise, medens man fritager sig selv for at paavise den. Alle disse Inconvenienter for den kirkelige Anskuelse ere Følgerne af den saakaldte Construction a priori, som ikke vil passe ind i Kirkehistorien. Holder man sig derimod til Virkeligheden og fæster Blikket paa den væsentlige og uomtvistelige Eenhed i Bekjendelsesformernes Forskjellighed, saavel som paa Kirkefædrenes væsentligt samstemmende Vidnesbyrd om Troesregelen i Kirkens forskjellige

Egne, da viser de første Aarhundreders Kirkehistorie klart, at Kirken baade er synlig og almindelig som Staden paa Bjerget, der ikke kan skjules, viser klart, hvilken Tro der i Oldtidskirken er bleven anseet for den agte og apostoliske, og hvilken der er bleven betragtet som hæretisk og selvgjort, viser os, at der er een apostolisk Overleveringens Kjæde, der slynger sig gennem de fire første Aarhundreder, og at Indholdet af det saakaldte apostoliske Symbolum uomtvisteligt har været disse Aarhundreders Tro og Lære.

Men er den hele Strid dog ikke ufrugtbar og upraktisk? Vi ere jo saaledes med Grundtvigianismen enige om det apostoliske Symbolums Indhold, erkjende det som et paalideligt Udtryk for Modertroen, som fra Begyndelsen er overantvordet af Apostlene; vi anerkjende det jo med Urefrøgt som den ældste Tradition; og just fordi dets første Oprindelse ikke lader sig historisk paavise, just fordi det efter sit første Udspring er uden Fader og uden Moder og uden Slagregister, erkjende vi det i en høiere Betydning som et Værk af Kirkens Aand, end de efterfølgende Symboler, der alle kun ere Udlægninger og nærmere Forklaringer af dette. Vi ville jo fremdeles med Grundtvigianismen bekjende og bære vor Tro deri, idet vi tillige bevidne dets fuldkomne Samklang med den hellige Skrift. Naar nu Grundtvigianismen i sin Pietet for denne Bekjendelse forestiller sig, at den er et Ord af Herren selv, er da dette ikke i ethvert Tilfælde en uskyldig Forestilling? Naar, som en Taler skal have yttret ved et af de skandinaviske Kirkemoder, vi kalde Kirken vor Moder, er det da ikke baade uskyldigt og skjønt, at tænke saa fordeelagtigt som muligt om vor Moder? Er det ikke skjønt at tænke, at Herren selv har lagt hende Bekjendelsen paa Læberne? Vi

ville her ikke udførligt dvæle ved, hvorvidt det kan kaldes uskyldigt og skjont at digte Legender og at hengive sig til Troen derpaa, eller hvorvidt de romerske Katholiker have Ret, naar de tænke saa fordeelagtigt som muligt om Herrens Moder Maria, og derfor gjøre hende til Himlens Dronning. Vi ville indskrænke os til, hvad der forekommer os at være den practiske og meget betænkkelige Side ved Sagen. Med Væren om Ordet af Herrens egen Mund har man nemlig nærmere forbundet den Paastand, at dette Ord, denne Befjendelse horer med til Daabens Indstiftelse. Grundtvig siger i Indledningen til Christenhedens Syvstjerne, at vi har opdaget, at Daabspagten (og herved forstaaer han Troesbekjendelsen efter dens nuværende Formulering) horer uadskillelig til Daaben efter Herrens egen Indstiftelse. Men netop dette er det i practisk Henseende saare Betænkkelige, at man fremkommer med et heelt nyt Begreb om hvad der horer til en Daab efter Herrens Indstiftelse, og dermed ogsaa med et heelt nyt Begreb om, hvad der horer til en gyldig Daab. Hidindtil har det nemlig været almindelig antaget i den christelige Kirke, at til en Daab efter Herrens Indstiftelse horer, at der efter Herrens Befaling døbes paa den treenige Guds Navn, og at Pagten hermed væsentlig er oprettet, og Daaben gyldig, hvad enten den Daaben ledsagende Befjendelse til den treenige Gud er kortere eller længere formuleret, som jo ogsaa selve den romerske Kirke ofte betjener sig af det forfortede apostoliske Symbolum. Nu derimod erfare vi, at Befjendelsen som Herrens eget Mundsord horer med til selve Daabens Indstiftelse, at altsaa Daaben kun er gyldig, hvor dette Herrens Mundsord lyder, efterdi ingen mennekelig Magt vil kunne dispensere fra Herrens egne Indstiftelsesord. Sa denne

Ophoielse af Bekjendelsens Ord til Sacramentord lægger sig hos flere Grundtvigianere for Dagen derved, at der udtrykkeligt læres, at Christi usynlige Nærværelse er bunden til disse Ord, at det er Kristus selv der i og med disse Ord og „under denne bestemte Ordets Skikkelse“ lever iblandt os og i Daaben har antaget os (Christiani om Grundtvigianismen), at altsaa disse Ord høre med til selve Daabens Mysterium og betinge selve Herrens Nærværelse. Dette gaaer for vidt og opfordrer til en bestemt Indsigelse. Thi hvad der i Begyndelsen overveiende kun var en historisk Bildfarelse fremtræder nu mere og mere som en udpræget dogmatisk Bildfarelse. Thi en dogmatisk Bildfarelse eller en Bildfarelse i Læren er det dog vel, naar der henregnes Mere og Andet til Herrens Indstiftelse end hvad der med klare Grunde kan paavises at høre dertil. Men Daabsbekjendelsen har aldrig i Kirken været henregnet til selve Indstiftelsen af Herren, og naar vi i vor lutherske Kirke sige, at Daaben er ikke Vand alene, men Vand indbefattet i Guds Befaling og forbundet med Guds Ord, da kunne vi til Guds Ord og Befaling sandelig ikke henregne Troesbekjendelsen, der kun er Menighedens Bidnesbyrd, dens Ja og Amen til Guds Ord og Befaling. Det Betænkelige ved denne Lære er, at der derved lægges et Nag paa de Troende; thi et Nag maa det vel kaldes, naar man vil forpligte de Troende til at antage en blot og bar Menneſkelærdom om Daabens Indstiftelse (en traditio humana, som Reformatorerne kaldte det), som en ny Opdagelse af et Herrens Ord og en Herrens Befaling, hvorunder de Troende ubetinget skulle boie sig. Det Betænkelige er fremdeles, at denne Lære fører til en Forkastelsesdom over hele Samfund og erklærer en stor Mangfoldighed af Daabshandlinger for ugyldige. Thi ikke blot maa hele

den græske Kirke, der dober paa den nicæniske Bekjendelse, betragtes som manglende Daaben efter Herrens Indstiftelse; men ogsaa i den vesterlandske Kirke maae alle de Samfund, der ikke have dobt eller ikke dobe paa det fuldstændige apostoliske Symbol betragtes som afvegne fra Herrens Indstiftelse og Gylldigheden af deres Daab i ethvert Tilfælde som saare tvivlsom. Den svenske Kirke s. Ex. der ikke har Djævelsforjælgelsen maa saaledes betragtes som afvegen fra Herrens Indstiftelse. Den lutheriske Kirkes Noddaab, hvor Troesbekjendelsen udelades, vil heller ikke længere kunne forsvares. Thi vel kan der siges, at Troesbekjendelsen stiltiende forudsættes; men hore Troesbekjendelsens Ord til selve Sacramentordene, har Herren befalet, at disse udtrykkelig skulle udsiges, gaaer det ikke an stiltiende at forudsætte dem, som overhovedet Ingen er berettiget til at dispensere fra hvad Herren har anordnet. En Lemlæstelse af Herrens Indstiftelse har da fundet Sted, langt værre end den romerske Lemlæstelse af Herrens Indstiftelse i Nadveren ved at unddrage Pægmand Kalken, da den romerske Kirke ikke har tilladt sig at lemleste selve Sacramentordene, hvilket gjør en væsentlig Forskjel. „Ustyldigheden“ i Grundtvigianismens Forestilling om det lille Ord af Herrens Mund er derfor saare vanskelig at fatte, da den medfører en saa tung Byrde af Consequentser. Vel er der stundom fra den Grundtvigske Side ytret, at Pæren om Ordet af Herrens Mund kun er en Privatmening, som man ikke fordrer antaget af Alle, men man kun kræver, at selve Daabsbekjendelsen uafhængigt af dens Oprindelse skal antages af Alle. Men hvor vel meent dette end monne være, viser det dog kun, at Grundtvigianismen ved visse Leiligheder ikke har Mod til at være sig selv. Og i ethvert Tilfælde røber det ikke den bedste

Consequents ved denne Leilighed at tale om Privatmeninger. Der kan i mangfoldige Tilfælde meget vel være Tale om kirkelige og theologiske Privatmeninger, men er Talen om at forrette Sacramenterne efter Herrens Indstiftelse, gaaer det ikke an. Have vi, som Grundtvig siger, virkelig opdaget, at det apostoliske Symbolum horer uadskilleligt med til Daaben efter Herrens Indstiftelse, da er det modsigende at betragte denne Opdagelse om en høivigtig Sag som en Privatmening, hvormed Enhver kan holde det som han vil, da den tværtimod maa fremtræde med Almeengyldighedens ubetingede Fordring, hvad den da ogsaa efter Omstændighederne gjør. Der ere Andre, som vedkjende sig Consequentserne, men søge at gjøre den tunge Byrde lettere ved at henstille hine Kirkesamfund, der ikke have Daaben efter den Grundtvigske Lære om Herrens Indstiftelse til Guds Barmhertighed, haabende, at Herren i Betragtning af at de ikke vidste hvad de gjorde, alligevel vil lade deres Daab gjælde. Til Herrens Barmhertighed maae vi vistnok henstille uendelig Meget, ja i en vis Betydning Alt. Men denne Henstilling formilder ikke selve den nye Daabstheorie, ved hvilken vi stedse fores tilbage til et „Enten=Eller“. Thi enten er den Grundtvigske Lære om Daaben efter Herrens Indstiftelse begrundet og den kirkelige Forkastelsesdom er dermed udtalt over hine Samfund, der have lemlæstet Herrens Indstiftelse, og hele den kristelige Kirke bør fra nu af rette sig efter den Grundtvigske Opdagelse; eller den Grundtvigske Lære er i dette Stykke ubegrundet og maa, jo mere absolutistisk den i den senere og senere Tid er optraadt, tilbagevises som et misvisende Menneskepaafund, et „kirkeligt Magtsprog bygget paa Sand.“

Jeg har her paapeget hvad jeg maa betragte som det betænkeligste Punct i hele den Grundtvigſke Theorie, det nye Begreb om Daaben efter Herrens egen Indſtiftelse, ved hvilken Kirkeordet ophøies til et Herrens Ord. Forſaavidt ſom man, hvad neppe feiler, fra den Grundtvigſke Side vil fremkomme med Indſigelfer mod nærværende lille Skrift, beder jeg indſtændigt, at man ikke loſeligt vil omgaae dette Punct, men udtale ſig klart og fuldſtændigt om de ovennævnte Conſequentſer, hvis Betydning mange af de yngre Grundtvigianere neppe ere blevne ſig bevidſte. Meget vilde i mine Tanter være vundet, dersom man ved at underkaſte ſin kirkelige Anſkuelfe en Reviſion, muligens med den romerſke Katedhiſmus kunde lade ſig noie med at betragte Apoſtlene ſom Symbolets Forfatterne. Thi vel er dette ogſaa en Illuſion og medfører ſtore Vanſkkeligheder; men da vilde det dog have ſit Forblivende med det hidtilgældende Begreb om Daaben efter Herrens egen Indſtiftelse, og om hvad der horer med til ſelve Daabens Myſterium, og man vilde ikke gjøre nye Sacramentord og nye Myſterier, med den phantaſtiſke Lære, at det er under „denne beſtemte Ordets Skikkelse, at Herren lever iblandt os“ og at hans Nærværelſe dertil er bunden. Det vilde da have ſit Forblivende ved den gamle Foreſtilling, at Daabſporgſmaalene ere Kirkens Sporgſmaal, hvori Samfundsbetingelſerne udtales for Adgangen til ſelve Daabens Myſterium, medens Myſteriet er dette, at Daaben, der udfores i den treenige Guds Navn af Kirkens Tjener efter Herrens Befaling, er Herrens egen Gjerning, eller at Herren ſelv er den uſynlige Dober.

Om det mundtlige og det skrevne Guds Ord.

Har Gud ingen anden Vej til at aabenbare sig for Menneskene end Bogstavskrift? Er mundtlig Overlevering Intet? spurgte Lessing. Denne Modsatning mellem det mundtlige og det skrevne Ord fremtræder ogsaa i Grundtvigianismen paa en eiendommelig Maade, nemlig som en Modsatning mellem Liv og Død, idet Grundtvigianismen kalder Skriften det døde Ord og kun vil lade det mundtlige gjælde som levende. Da Grundtvig ikke tager det noie med Categoriernes Brug, i Almindelighed bevæger sig i de yderste Modsatninger og som oftest mangler Mellembestemmelser, hvilke hans Læsere selv maae underforstaae, tør saadanne Udtryk hos ham selv neppe tages i strengeste Forstand, medens ikke Faa af hans Tilhængere paa det Grueligste og Aandløseste have betjent sig af denne Modsatning til at føre nedfattende Tale om Skriften. Skal denne Paaastand om det døde Ord tages i strengeste Forstand er den selv en død og aandsfornægtende Paaastand. Thi det er en vitterlig Kjendtgjerning, at Aanden ikke blot betjener sig af Lydordet, men ogsaa af Bogstavskrift som sit Redskab, for derigjennem at frembringe baade Lysvirkninger og Livsvirkninger. Men vistnok maa det erkjendes, hvad dog langt fra er nogen ny Opdagelse, at om end det mundtlige og det skrevne Ord er det samme Ord, dog er der en Forskjel i Henseende til Virke maaden. Det mundtlige Ord, der har Forstefødselsretten, har dermed ogsaa et Fortrin for det skrevne ved dets Forbindelse med den levende Personlighed, der udtaler det, hvilket klarest vil indlyse, naar vi forestille os Ham, som selv er det menneskeblevne Guds Ord og som selv Intet har skrevet. Det mundtlige Ord er

Aandens umiddelbare Yttring, dens directe Aabenbarelse; og hvor der er Tale om Personlighedens umiddelbare Fremtræden eller om Handlinger, i hvilke den hele Personlighed maa være nærværende, som ved Sacramenterne, der kan det stumme Bogstav ikke træde istedetfor den lydelige Røst. Aandens Virkninger igjennem Skriften kunne derfor ogsaa benævnes som Virkninger paa anden og ikke paa første Haand, hvad ogsaa viser sig deri, at ved Læsningen maa Ordet gjøre en Omvei igjennem Synet for at naae Dret. Vi kunne derfor ogsaa sige, at al Skrift som saadan er et Reflexionsproduct, et Kunstproduct om man vil. Selv Nedskrivningen af det inspirerede Ord er betinget ved en Besindelse og Overveielse, en Standsning af Aandens umiddelbare Strømning; thi Skriften vil jo i en vis Betydning gjøre det Strømmende Stillestaaende, vil gjøre det Bevægelige fast, vil give Diebliffet Variighed. Naar Grundtvig har betegnet Ordets Op-tegnelse i Skrift som en Nedfart af Ordet til Hades, til Skjggeriget, da kan dette gjerne indrømmes, naar vi kun undersøge de fornødne Indskrænkninger. Thi ved at nedskrives afdoer Ordet paa en Maade fra den umiddelbare Sammenhæng med den levende Personlighed og den levende Røst, fra dets første oprindelige Virkemaade i de Levendes Land. Kun kunne vi ikke indrømme, at Ordet ved denne Nedfart til Skjggeriget op-hører i sig selv at være et levende Ord eller at beholde sin skjulte Livskraft, om det end tilshyneladende er dødt i de stumme Skrifteegn. Dette, at Ordet i Skriften bevarer sin Livskraft og dersom det er det evige Livs Ord ogsaa kan frembringe evige Livsvirkninger, hvor Betingelserne ere tilstede, nemlig den aandelige Modtagelighed hos Læseren; at det skrevne Ord atter kan faae umiddelbar Nærværelse i den levende Røst og

saaledes vende tilbage til den første, oprindelige Virkemaade: dette er Aandens Hemmelighed, hvad enten vi nu kunne forklare den eller ikke. Ligesom man i vore Dage i Ægyptens Pyramider har fundet Sædekorn, som der have henligget i Aartusinder i en tilhyneladende død Tilstand; og ligesom man har gjort den Erfaring, at disse Sædekorn, da de fik Jordbund med tilsvarende Betingelser, Vds, Luft o. s. v. have kunnet spire og voxe og bære Frugt, at Livskraften altsaa var bevaret i dem gennem Aartusinder og at det kun vare Betingelserne som manglede: saaledes er det ogsaa med Aandens Sædekorn i de gamle Skrifter og fremfor Alt med det evige Livs Sædekorn i de hellige Skrifter. Kunne de faae den rette Jordbund og de rette Betingelser, da kunne de ogsaa spire og voxe. Nu at antage, at Skriften skulde kunne frembringe Vdsvirkninger og Livsvirkninger, hvor slet ingen Betingelser ere tilstede, er vistnok saare urimeligt, og Grundtvigianismen har fuldkomment Ret i at bekæmpe en saa død og aandløs Opfatning. Men rigtignok bekæmper den her som saa ofte en aldeles forældet Forestilling, der nutildags kun forekommer som en Skygge og Gjenganger, medens Grundtvig endnu i sin Indledning til Synstjernen mener, at denne Forestilling er ganske almindelig hos Nutidens Boglærde, og kun har det Haab, at den yngre Slægt dog snart vil faae Vinene op. Ogsaa glemmer man, at det mundtlige Ord er ligesaa afmagtigt som det skrevne, hvor Betingelserne fattes, og at det da kun falder ved Veien.

Vi ville imidlertid føge at komme det egentlige Tvistepunct nærmere. Vi erkjende altsaa det mundtlige Ordets Førstefødsel og Fortrin fremfor det skrevne Ord, dets fuldkomne Uerstattelighed ved dette, forsaavidt som der spørges om Dr=

dets umiddelbare Virkning og om det ligefremme, directe Forhold mellem Aand og Aand, mellem Personlighed og Personlighed; det være sig nu, at vi tænke paa de menneskelige Personligheders indbyrdes Forhold til hverandre eller paa Forholdet mellem den guddommelige og menneskelige Personlighed. Om det fuldstændige Aabenbaringsforhold gjælder det altid: Tal, at jeg kan see Dig! Men det Samme, der giver Skriften dens usfuldkomnere og afledede Charakter, giver den i en anden Henseende et Fortrin fremfor det mundtlige Ord, nemlig at sikke, bevare, til Fremtiden paa tilforladelig Maade at overlevere sit aandelige Indhold. I denne Skriftens conservative Charakter ligger dens uopløselige Sammenhæng med den guddommelige Aabenbaring. Det mundtlige Aabenbaringsord, der skal forplantes fra Slægt til Slægt, er formedelsst den menneskelige Syndighed udsat for Forvanskning. Der behøves et skriftligt Aabenbaringsdocument for at sikke den mundtlige Overleverings Reenhed, og man kan fra dette Synspunct sige, at Skriften ikke blot er nødvendig for Menneskene, men mod Menneskene, der af Naturen ere tilbøielige til at forvanske Sandheden. I denne sin conservative Betydning har Skriften Charakteren af en Norm, en Regel, hvortil der stedse maa gaaes tilbage. Og her komme vi til det egentlige Stridspunct med Grundtvigianismen. Vi vedblive med Reformationen at fastholde, at den øverste Regel og Kettesnor for Troen og Kirken, Prøvestenen for hvad der udgiver sig for den oprindelige apostoliske Christendom er den hellige Skrift, hvorimod Grundtvigianismen mener, at Skriften dertil er aldeles uskicket. I det vi nævne Skriften som Regel og Kettesnor (norma & regula, som er vor lutheriske Kirkes gamle Categorie), beder jeg de Grundt-

vigianske Polemikere, at tage det noiagtigt med dette Udtryk. Thi ingenlunde nægte vi det mundtlige Ord's Førstefødsel i Guds Aabenbaring, men vi paaftaae kun, at det skrevne Guds Ord som den yngre Broder maa gjennem Tiderne ledsage den ældre, for at skjærme og værne om hans Førstefødselsret, da denne i Tidens Løb bestrides af Løgnen, og da det gjælder efter Herrens Anviisning at spørge: Hvad staaer der skrevet? Hvorledes læser Du? for at kunne vidne: Saaledes var det ikke i Begyndelsen! Ikke paaftaae vi, at Skriften er Kilden til selve Christendommen, skjøndt vi vistnok i Skriften erkjende en udtømmelig Kilde til fremstridende christelig Oplysning og Opbyggelse. Ikke paaftaae vi, at Herren ingen anden Nærvarelse har for os end i Skriften, eller at Sacramentordene laane deres Kraft af Skriften; thi ethvert Guds Ord, som virkelig er det, har sin Kraft i sig selv. Ved at tillægge sine Modstandere Meninger, som de anførte, kan man jo vistnok med stor Letthed vinde glimrende Seire, men holder i Virkeligheden kun en Skyggefægtning paa Papiret, medens man indbilder sig at kæmpe for Livet og det Levende. Derimod paaftaae vi, at da der i Tidernes Løb ere fremkomne saa mange Partier, der alle paaftaae om sig selv, at de ere den sande Kirke med de rette Naademidler, de rette Forbindelsesled mellem de Troende og deres usynlige Herre, vi ikke uden Skriften tilstrækkeligt og tydeligt kunne erkjende, hvilken Kirke der er den sande, hvilke Naademidler der ere de ægte, af Herren selv indstiftede, efterdi vi ikke, som de romerske Katholiker have noget kirkeligt Orakel, som derom kan give os useilbar Besfeed. Vi paaftaae, at skjøndt Kirken ikke er skabt ved Skriften, er Skriften dog det nødvendige Naademiddel til Kirkens Opbeholdelse i den sande Gudsdyrkelse og i den sunde Udvik-

ling. Jeg siger udtrykkeligt: den sande Gudsdyrkelse og den sunde Udvikling. Thi, naar vi see bort fra disse Egenfaber, da kunne vi gjerne indrømme Lessing, „at efterdi Christendommen kunde være i fuld Gang, forinden der endnu var skrevet et eneste Bogstav af det Nye Testamente, saa maatte det ogsaa være muligt, at den christelige Religion kunde bestaae, ogsaa naar Alt, hvad Evangelister og Apostle have skrevet, gik tabt“ — kun at vi da tillige maatte spørge den fortreffelige Mand, hvorledes han nærmere forestillede sig denne den christelige Religions Bestaaen, naar Alt hvad Evangelister og Apostle have skrevet, i længere Tid havde været tabt? om han forestillede sig denne Tilstand som blomstrende? Thi at bestaae og bestaae ere To. Og Noget kan ogsaa have Tilværelse og Bestaaen i en slet og kummerlig Forsatning. Kirkehistorien har besvaret os dette Spørgsmaal ved at vise os Perioder og Tilstande, i hvilke Skriften saa at sige var gaaet tabt og forsvunden, men hvor vi da ogsaa finde, at det mundtlige Ords Prædiken dels forstummede, dels dreiede sig om Fabler og Legender, istedetfor Christi Evangelium, at Sacramenterne bleve forvanskede, at Menigheder og Præster nedfink i Uvidenhed og Overtro. Vi kunne her tænke paa den romerske Kirkes Tilstand, som den foresandtes af Luther, idet vi see bort fra de forreformatoriske Partier, der jo netop støttede sig til Skriften. Muligheden til saadan aandløs Bestaaen maa vistnok indrømmes den christelige Religion i Tidernes Løb ganske uafhængigt af Skriften. Vi kunne ogsaa tænke paa hele den nuværende græske Kirke og den høist elendige Tilstand, i hvilken den christelige Religion vedbliver „at bestaae“ i denne Kirke, en Tilstand, der ikke modfiger Grundtvigs Paastand, at hele denne Kirke aandelig talt er nedfaren

til Hades og befinder sig i de Dodes Rige. Bistnok udleder Grundtvig denne Dødstilstand af hvad han kalder Daabspagtens Forvanskning eller Brugen af det nicæniſke Symbol ſom Daabsbekjendelse, og mener, at den græſke Kirkes Opſtandelse, om hvilken han begejstret har varslet og varsler, er betinget deraf, at den atter maa vende tilbage til det apoſtoliske Symbol. Men ſkjøndt det Sidſte vilde være meget priseligt, og ſkjøndt mange Forklaringsgrunde lade sig anføre for denne Kirkes Dødstilstand, maa dog vel først og fremmeſt bemærkes, at Guds Ord og dets Prædiken er ſaa godt ſom aldeles tilſidesat, og hvad dermed er noie ſammenhængende, at den hellige Skrift, ſkjøndt det Nye Testamente er affattet i det græſke Sprog, dog aandelig talt er ſom en forſvunden Bog, at Præſteſkabet er nedſjunket i Uvidenhed, og at den græſke Kirke udelukkende er blevet en Sacramentkirke, og i ſin nærværende Tilſtand ikke tillige kan betegnes ſom Ordets Kirke. Den romerſke Kirke, der havde bevaret det apoſtoliske Symbolum ſom et lydeligt Ord ved Daaben, nedſank jo ikke deſtomindre i hiin rædsomme Dødstilſtand og ſørgelige „Beſtaaen“. Idet vi ſaaledes med Blikket henvendt paa Kirkehistorien, paaftaaer, at Skriften er det nødvendige Middel til Kirkens Opholdelse i den ſande Gudsdyrkelse og den ſunde Udvikling, møder Grundtvigianismen os med den Bemærkning, at ogſaa den erkjender Skriftens Nødvendighed og Uundværlighed, men rigtignok kun for Skolen, ikke for Kirken, der ſom ſaadan er uafhængig af Skriften. Efter Grundtvigianismen hører nemlig Skriften „ikke til Kirkens, men til Skolens Begreb“; thi „Lærdommen, Læren overhovedet har ei hjemme i Kirken, men i Skolen“. Og Reformationen var efter den Grundtvigſke Opfatning væſentlig en Oplyſningens

Sag. Dette maae vi paa det Bestemteste modsige. Den lutheriske Reformation er vitterlig udgaaet fra det Spørgsmaal: Hvad skal jeg gjøre for at blive salig? var ikke blot et Oplysningens og Lærdommens, men et reent religiøst, et Troens Anliggende, benyttede Skriften ikke blot som en Skolebog, men som en Kirkebog, hvorom ogsaa alle Grundtvigste Præster afgive Vidnesbyrd hver Søndag og Helligdag, idet de prædike for Menigheden over bibelske Texter, hvad dog neppe kan kaldes et blot Skolens Anliggende. Paa den anden Side maa der siges, at ethvert religiøst og kirkeligt Anliggende ogsaa har en Side, hvorigjennem det hænger sammen med Skolen. Det kan vistnok være gavnligt at skjelne mellem Kirke og Skole, mellem Religion og Theologie, mellem Tro og Lære, men en absolut Grændse lader sig her ikke drage, saasandt som Christendommen ikke er en blot og bar Følelsesreligion, i hvilken Forestilling og Tanke er ligegyldig. Men da vor Tro ikke er „paa hvadsomhelst“, indeholder den ogsaa bestemte Forestillinger, hvis modsatte den forkaster, og Grændsen mellem den religiøse og den religiøs-videnskabelige eller theologiske Betragtning kan i saare mange Tilfælde kun være en flydende. Med al Varsomhed i Henseende til Traditionen, forsaavidt som den ikke strider mod Guds Ord i Skriften, har Reformationen ikke blot betjent sig af Skriften som øverste Regel og Rettesnor for Læren, men ogsaa for Gudsdyrkelsens Indretning, og navnlig efter Skriften prøvet, hvorvidt Sacramenterne, som den fandt i den katholske Kirke, forvaltedes efter Christi Indstiftelse. Reformationens Kirke har saaledes paa Skriftens Grund forkastet den katholske Lære om 7 Sacramenter, hvad dog vel ikke vil kunne betragtes som et blot Skolespørgsmaal,

et blot Oplysningens Anliggende. Ligeledes vil man dog vel neppe henregne Spørgsmaalet om den hellige Nadveres rette Forvaltning til de blotte Skolespørgsmaal. Meget interessant vilde det være at erfare Grundtvigianismens Besvarelse paa det Spørgsmaal, efter hvilken Regel og Kettesnor det skulde have været muligt for Luther grunddigt at bekæmpe den romerske Nadvereforvanskning, hvortil ingenlunde blot hører Transsubstantiationslæren, ikke blot Lemlæstelsen af Herrens Indstiftelse ved Kalkens Unddragelse for Vægmand, men fremfor alt Messeofferet med dets hele Bederstnggelighed, — efter hvilken Regel og Kettesnor han skulde have bekæmpet dette og restitueret den ægte Nadvere, uden efter den hellige Skrift. Ogsaa vilde det være meget interessant at erfare, hvorledes Grundtvigianismen selv, i Modsætning til Papisterne, beviser, at vor lutheriske Nadvere er ægte. Thi Papisterne kunne naturligviis argumentere for deres Nadvere ganske som Grundtvigianismen for Daaben, at saaledes som den nulevende romerske Menighed holder Nadvere maa ogsaa hele den afdøde Menighed nødvendigt have holdt den, da man ellers fremfører den gruelige Beskyldning mod Kirken, at den vitterligt har forfalsket Herrens Indstiftelse, og at forovrigt historisk Beviisførelse maa afvises i en Sag, der for de Troende aldeles beviser sig selv. Men skulde Grundtvigianismen finde, at dette Beviis ikke er videre slaaende, og at paa den anden Side det hele Offervasen i den romerske Nadvere kun grunddigt kan gjendrives ved Skriften, der viser os, at et heelt andet Offerbegreb skal have Plads i den christelige Gudsdyrkelse, da vilde dermed ogsaa være viist i et enkelt Exempel, der kan foroges med utallige, at Skriften

ikke blot hører til Skolens, men ogsaa til Kirkens Begreb. Den hører kun til Skolens, fordi den hører til Kirkens.

Vi ville nu betragte, hvorledes Grundtvigianismen nærmere begrunder sine Indvendinger mod den reformatoriske Grundfætning om Skriften som øverste Troesregel. Først fremkommer den da efter Lessing med en Henviisning til Fædrene i andet og tredie Aarhundrede, der ikke først og fremmest paaberaabte sig Skriften, men en af Apostlene givne mundtlig Overlevering som Troesregel (regula fidei). Denne Kjendsgjerning skulle vi i det Væsentlige ikke bestride; thi skjøndt hine Fædre (isærdeleshed Irenæus og Tertullian) ingenlunde have Grundtvigianismens Anskuelse om Skriften som et dødt Ord eller en blot Skolebog, og ofte paaberaabe dens Myndighed i Striden mod Kjætterne, paaberaabe de sig dog isærdeleshed den fra Apostlene stammende mundtlige Overlevering, hvilken de kalde Troens eller Sandhedens Regel. Men herved er dog en Bemærkning at gjøre. Denne Troesregel, som de paaberaabe sig, er nemlig ikke uden videre Gæt med Daabsbekjendelsen, og selv naar Daabsbekjendelsen kaldes Troens Regel, er der en Forskjel mellem Troens Regel i videre og i snevrere Forstand. Ved Troens Regel forstaae hine Fædre i Almindelighed et ikke-formuleret Indbegreb af den apostoliske Forkyndelses Indhold, medens Daabsbekjendelsen er det formulerede Indbegreb af dette Indhold. *) Det Første, det Ikke-formulerede er det, hvorpaa disse Fædre væsentligt hævde sig mod Kjætterne. Det indeholder Mere end det apostoliske Symbolum, er rigere og fuldligere end dette, skjøndt forøvrigt i væsentlig Over-

*) Vfr. Höfling: das Sacrament der Taufe. I. S. 217.

eensstemmelse dermed, men langt bedre skiftet til Kjætterafviisning, hvorfor det ogsaa efter Omstændighederne anføres snart i kortere, snart i videre Udførelse, som den af Apostlene, ja af Herren selv gennem Apostlene meddeelte Overlevering, medens der ikke er nogenjomhelst formuleret Bekjendelse, der af disse Fædre omtales som formuleret af Apostlene eller Herren. At nu hine Fædre uafhængigt af Skriften kunde paaberaabe sig en mundtlig Overlevering som Sandhedens Provesten, grunder sig deri, at de staae den apostoliske Tid saa nær, at de kun med ganske faa Mellemled, ja som Irenæus, hvis Lærer Polycarp var Apostelen Johannes Discipel, kun ved eet Mellemled, vare forbundne med Apostlene. Hvad de kalde Troens Regel er derfor et Udtryk for deres christelige og kirkelige Bevidsthed, i hvis apostoliske Indhold de levede og aandede og med fuld Tryghed hvilede, og som de gjorde gjældende mod Kjætternes selvgjorte Lærdomme, idet de tillige paaberaagte Samstemningen af denne Overlevering i alle af Apostlene grundede Menigheder. Skjøndt de ogsaa beraabte sig paa den apostoliske Skrift og ubetinget boiede sig under dens Myndighed, ja skjøndt Irenæus kalder Skrifterne „vor Troes Grundvold og Støtte“ (fundamentum & columna fidei nostræ, et Sted, der gjorde Læssing store Vanskeligheder, og som han med megen Skarpsindighed har søgt at afkræfte ved en anden Fortolkning), kunde Skriften dog i critisk Henseende eller som Troesregel ikke for dem have samme Betydning som for en senere Tid. Bistnos eksisterede Samlingen af det Nye Testaments Skrifter allerede i Slutningen af det 2det Aarhundrede, i det Væsentlige i den samme Form, der sidenefter fik almindelig kirkelig Fastfættelse i det 4de Aarhundrede; men ingenlunde havde

Skriften dengang den almindelige Udbredelse i Kirken som i en senere Tid. Til Traditionen, til den mundtlige Overlevering, som her endnu var i dens første Reenhed, til deres Læreres Autoritet, vare hine gamle Menigheder derfor overveiede henviste, og Brenæus siger saaledes, at mange Barbare troe Christi Evangelium, idet de uden Papis og Blæk have Evangeliet indskrevet i deres Hjerter og omhyggeligt bevare den gamle Tradition. Naar protestantiske Theologer have villet give Sagen det Udseende, som om hine gamle Lærere og Menigheder ganske have havt den samme Betragtning og Brug af Skriften som vi i den protestantiske Kirke, da er det Lessings uomtvistelige Fortjeneste i den protestantiske Kirke at have paavist, at dette er en i flere Henseender uhistorisk Paastand. Men anderledes stiller Sagen sig i den efterfølgende Tid, da Traditionen mere og mere forvanskedes ved urene Tilfætninger. Jo længere Kirken under sin Udvikling fjerner sig fra den apostoliske Tid, jo mere Traditionen udsattes for Forvanskning, desto mere trænger Kirken til Skriften som til det fuldgylldige og fuldstændige Aabenbaringsdocument. Det er denne Erkjendelse, der i eminent Betydning gjorde sig gjældende paa Reformationstiden, da den christelige Sandhed havde tabt sig i en Labyrinth af falske Traditioner. Vor Tro paa Skriften som Sandhedens Provesteen, som overste Regel og Kettesnor for hvad der skal gjælde for ægte Christendom, er derfor et Led i vor christelige Forsynstro, vor Tro paa Herrens Styrelse af hans Kirke. Den er ikke fremkommen ved nogen Construction a priori, men ved en Indgaaen i Guds Veie i Historien. Thi først i Tidernes Lob er Guds Raadslutning med Skriften bleven fuldelig opladt og forstaaelig for Kirken. Hine gamle Fædre

have ikke havt nogen Bevidsthed om, at Skriften i den Betydning skulde blive Troens Regel og Ketteknor, som den er bleven det; thi de have overhovedet ikke havt nogen Bevidsthed om, at Kirken skulde have en saa lang Udviklingsgang, som den har havt, da de ventede Herrens Gjenkomst og dette Verdensløbs Afslutning som langt nærmere forestaaende. Og af samme Grund have selve det Nye Testaments Forfattere ved Affattelsen af disse inspirerede Skrifter været Forsynets Redskaber i en langt mere omfattende Betydning, end de selv have vidst. Naar nu Grundtvigianismen ikke vil gaae ind paa den Betragtning, ifølge hvilken Skriftens Betydning som Troesregel først fuldelig er bleven opladt og erkjendt under Kirkens fremskridende Udvikling, og kræver, at der i Forholdet mellem Tradition og Skrift skal gaaes tilbage til hine første oldkatholske Menigheders Standpunkt, da maae vi her til svare, at det ikke gaaer an at strue Historien tilbage, og at det ikke er muligt for os, uafhængigt af Skriften at komme i samme Nærhed af Apostlene som hine gamle Menigheder og Lærere. Og hvor villigt vi end erkjende den væsentlige Ægthed af deres paa den mundtlige Overlevering grundede Christendom, maa dog selve denne prøves, bedømmes og muligen corrigeres efter Skriften.

En anden Hovedindvending, der fremfores mod Skriftprincippet, er den af de romerske Katholiker saa ofte gjentagne, at Skriften hverken kan forklare eller forsvare sig selv og derfor er uskikket til at være Troesregel. „De Boglærde i vore Dage,“ siger Grundtvig i sin Indledning til Christenhedens Syvstjerne (S. XII), „ere sædvanlig saa forgabede i deres eget Bogstavvæsen og deres egen Papirsophusning, at de ingenlunde vil give Slip paa Skriftklogskabens Pavedom og har

slet intet Die for det virkelige Menneskeliv i Aanden og dets uforanderlige Naturlove, som dog allerede gamle Plato kjendte saa godt, at han maatte lee hoit ved den Tanke, at nogen Aand skulde engang stræbe at forplante sit Liv og sit Vns med en Pen, dnyppet i det sorte Vand, da det er soleklart, at ingen Bogstavskrift kan enten forklare eller forsvare sig selv.“ Skjondt jeg ikke mindes noget Sted, hvor Plato „leer hoit“, da den platoniske Socrates helst betjener sig af Ironien, der ikke pleier at lee hoit, feiler jeg dog neppe i at antage, at Grundtvig her sigter til det bekjendte, af Skriftprincipets Modstandere ofte citerede Sted af Platos Phædros, hvor han i Almindelighed udtaler sig om den Ufuldkommenhed, der hefter ved al Skrift som Meddelelsesmiddel. Her lader da Plato sin Socrates sige, at den, der mener at kunne efterlade en Konstlære i Skrifter, og den, der modtager den saaledes, som om noget Tyndeligt og Sikkert kunde komme ved Bogstaverne, han er eensfoldig nok, dersom han troer, at skrevne Taler ere til Andet, end til Grindring for den, som allerede veed det, hvorom de ere skrevne. Han sammenligner nu videre Skriften med Maleriet; thi ogsaa Maleriet opstiller sine Skabninger som om de vare levende, men naar man gjor Spørgsmaal til dem, iagttage de en arværdig Tausshed. „Du kunde troe, at de talede, som forstode og vidste de Noget, men spørger Du dem i Videbegjærlighed om det Sagte, da sige de altid kun Eet og det Samme. Og er Noget eengang skrevet, da ligesom flagrer enhver af de skrevne Taler omkring imellem dem, der forstaae den og dem, som den ikke vedkommer; og den forstaaer ikke, til hvem den skal tale og til hvem ikke. Og bliver den angreben og ufortjent udfjældt, da trænger den altid til sin Faders Hjælp; thi

selv er den ikke istand til at hjælpe og forsvare sig." *) Men hvad siger dette Sted i det Væsentlige Andet, end hvad vi allerede have erkjendt, at det er urimeligt at antage, at den blotte Skrift skulde virke eller nytte Noget, naar Betingelserne for dens Virksomhed ikke ere tilstede? Hvad siger det Andet, end at Skriften altid trænger til Aandens Hjælp og at Aanden maa have Nærværelse og Virksomhed ogsaa udenfor Skriften? at det i Skriften fængslede og ubevægelige Ord trænger til det mundtlige, det frie og bevægelige Ord, for rettelig at fortolkes? Men naar Grundtvig mener, at dette Sted kan anvendes til Fordeel for hans egen Opfatning af det levende Ord, saaledes som dette gøres gjældende i den „kirkelige Anskuelse“, da er Plato dog neppe saa ganske enig med Syvstjernens Digter, som denne synes at antage. Det synes nemlig at være undgaaet Opmærksomheden, hvad dog er meget nærliggende, at hele dette platoniske Sted ogsaa lader sig vende mod det mundtlige Ord, naar dette er et ubevægeligt, et uforanderligt formuleret Ord. Thi Du kunde troe, at Symbolet, det uforanderlige Ord, der lyder ved Daaben, Du kunde troe, at dette Symbol taledes, som forstod og vidste det Noget; men spørger Du i Videbegjærlighed om det Sagte, da siger det altid kun Eet og det Samme. Spørger Du i Videbegjærlighed: Hvad betynder dette dit Ord: Undfangen af den Helligaand? da svarer det efter en uforanderlig Lov: Undfangen af den Helligaand. Spørger Du: hvad betyder dette: Redfaren til Helvede? da svarer det efter den

*) Da jeg ikke kan henvise Læseren til en dansk Oversættelse af Phædro, maa jeg henvise til Schleiermachers Plato, 1ste Deels 1ste Bind S. 110 ff. 3die Udgave. (Den græske Text hos Stallbaum IV, 182 ff).

samme Lov: Medfarende til Helvede o. s. v. Og derved, at denne eensformige Besvarelse gives mundtligt, ved et Menneskes Indelige Røst, er den videbegjærlige Spørger dog ikke videre hjulpen. Og naar nu endelig Symbolet uretsfærdigt angribes og udfskjældes, da kan det hverken hjælpe eller forsvare sig selv, men trænger altid til sin Faders, det vil sige til Aandens Hjælp. Det platoniske Sted vil jo netop fremhæve Ubevægeligheden og Uforanderligheden som Skriftens Indskrænkning i Modsatning til det bevægelige, fritstrømmende Ord, og isærdeleshed i Modsatning til den frie, mundtlige Samtale, i hvilken Læreren skriver med levende Skrift i Discipelens Sjæl, og saaer sin Sæd, idet han noie tjænder Jordbunden, i hvilken han saaer den, og veed, hvilke Taler netop denne Sjæl trænger til. Gaae vi nu over til Grundtvigianismens Paastand, at den hellige Skrift ikke kan forklare eller forsvare sig selv, eller ikke er tydelig og tilstrækkelig til at være Troesregel, da vilde denne Paastand kun være sand, dersom det frie, mundtlige Vidnesbyrd om Christendommen var forstummet, og dersom der ikke var en christelig Kirke og en Aand, der veileder os til Skriftens Forstaaelse, ligesom den samme Aand veileder os til Symbolets Forstaaelse. Vi sige da efter Augustinus, at vi hverken vilde troe Evangeliet eller Skrifterne, dersom ikke Kirken overtalede os dertil. Men ikke sige vi det i den Betydning, at Kirken skulde have en høiere Myndighed end Skriften. Kirken er vor Moder og Læremesterinde, der selv fører os til Skriften og veileder os til dens Forstaaelse. Men den sande Kirke underordner sin Myndighed under Skriften, lader sig selv og sit Vidnesbyrd om Herren og hvad den udgiver for Herrens, dommes og proves efter Skriften. Det er ganske

vist, at for at forstaae Skriften, maa man have Skriftens Aand. Ingen kan forstaae Skriften uden den, der i et vist Maal medbringer den christelige Tro eller dog den sandheds-kjærlige Sogen, thi ogsaa i denne er Guds Aand nærværende og virksom, og Forjættelsen: Søger, saa skulle I finde, har visselig sin store Anvendelse ogsaa paa Løsningen af Skriften. Men denne Tro, som vi medbringe til Skriften, og som er mere eller mindre ufuldkommen, finder i Skriftordet ikke blot Correctivet for sine Ufuldkommenheder, men ogsaa et Naademiddel til fremskridende Oplysning og Opbyggelse i Samfundet med Herren og hans Menighed.

Men, gjenbvares der, hvad hjælper det at tale om Skriften som Troesregel, om dens Inspiration og Ufeilbarhed, naar vi ikke ogsaa have en ufeilbar Fortolkning, og naar Enhver kan udlægge Skriften paa sin Maade? Denne Indvending høres isærdeleshed af de Romersk-Katholske, der paa-
staae, at til den inspirerede Skrift hører ogsaa en inspireret Fortolkning. Paa en inspireret Fortolkning, der i enhver Henseende kunde stilles paa samme Trin som selve den hellige Skrift, kan vor Kirke vistnok ikke gjøre Fordring. Derimod paa-
staae vi, at Skriften baade kan og skal fortolkes ved den samme Aand, som er dens Ophav, og som gives os efter Troens og Helliggjørelsens Maal, til det som er os nyttigt. Vi paa-
staae, at den hellige Skrift i de Ting, der høre til Saliggjørelsen, har en saadan Tydelighed og Tilstrækkelighed, at væsentlig Misforstaaelse her er umulig. Vel tale de romerske Katholiker ideligt om det exegetiske Pavedom eller Skriftklogskabens Pavedom, som skal findes i den protestantiske Kirke, og atter og atter maae vi høre det Samme gjentaget af Grundtvigianismen. Ved denne Tale om den

exegetiske Pavedom maa dog bemærkes, at den protestantiske Kirke aabner Udgangen til den hellige Skrift for Alle og ikke blot for Lærerne, ligesom den ogsaa lærer, at Overbevisningen om Skriftordets Guddommelighed i sidste Betydning ikke beroer paa lærde Beviser for Bogernes Egthed o. s. v., men paa det umiddelbare Indtryk, som dette Skriftord gjør paa den troende og redeligt søgende Læser, paa den Helligaands Vidnesbyrd, der ligesaavel gives den Ularde som den Lærde. Om exegetisk Pavedom kan derfor kun være Tale under store Begrænsninger. Derimod kan der i Protestantismen unægteligt være Tale om den individuelle Skriftfortolknings store og uhyre Vilkaarligheder, hvorom der kun kan siges, at naar Friheden skal være, kan Misbrugen ikke undgaaes, og at den falske Skriftfortolkning maa overvindes ved den sande. Men vil man sige, at ved denne individuelle Skriftfortolkning ophæves selve Begrebet af en Kirke og en Fælledstro, da er dette kun den gamle romerske Misforstaaelse. Ikke vilde Reformationen grunde nogen ny Kirke, vilde ikke bryde med den sande, men kun med den falske Tradition, hvorfor den ogsaa bekjender sig til Kirkens gamle Grundbekjendelser, skjøndt den ikke erkjender disse som sidste Instanser. Den erkjender, at der fra Begyndelsen er en vidnende Kirke, hvis Vidnesbyrd maa være i væsentlig Overensstemmelse med Skriften, da det stammer fra den samme Aand. Og idet Reformationens Kirke ogsaa selv har opstillet sin Bekjendelse, sit Vidnesbyrd om de saliggjørende Lærdomme, erkjender den ingeniunde, at de evangeliske Grundlærdomme, som den opstiller om Forløsningen ved Christum, om Synd og Naade, om Retfærdiggjørelsen af Troen, om Loven og Evangelium, om Kirken og Sacramenterne beroe

paa en blot individuel Skriftfortolkning. Vel kan vor Kirke ikke bevise Egtheden af sin Skriftfortolkning ved at paaberaabe sig en ydre, synlig Autoritet, ved at paaberaabe sig Conciliernes og Paven's Befegling. Thi ligesom i Katholicismen Paven er den hoieste og sidste Instans, den Alt Sanctionerende, saaledes er Aanden det i Protestantismen. Men ingenlunde indrommer Reformationens Kirke derfor, at dens Opfatning af Skriftens Lardomme er en blot individuel. Den antager ingenlunde, at en anden Fortolkning med samme Ret kan udlede modsatte Lardomme af Skriften, men forudsatter tvertimod, at al sand og redelig Skriftfortolkning, der lader sig veilede af den Aand, som fra Begyndelsen er med Kirken, maa erkjende dens Lardomme som grundede i Guds Ord. Thi skjondt vi ikke overføre Herrens Forjattelse om Aanden, der skal veilede os i al Sandhed, paa det romerske Hierarchie, dog holde vi fast ved denne Forjattelse, ikke blot for den Enkeltes, men ogsaa for Samfundets Vedkommende. Men da den protestantiske Kirke ved at erkjende Illusionen i de romerske Paaastande om en fortsat Inspiration og en ydre ufeilbar Autoritet, ogsaa har maattet erkjende, at det guddommelige Forsyn i en langt dybere Betydning har villet føre Kirken ad Frihedens og den frie Tilegnelses Vej, end Katholicismen vil indromme; da den protestantiske Kirke vil den frie, inderlige, personlige Tilegnelse af disse Lardomme, og ikke en blot Antagelse paa Autoritet: saa maa den ogsaa, idet den giver Skriften til Alle, tilstede den individuelle Skriftfortolkning som et Mittel, en Vej til den frie personlige Overbeviisning om den almeengyldige, christelige Sandhed. Den individuelle Skriftfortolkning er saaledes ikke den prote-

stantiske Kirkes Maal og sidste Hensigt, hvad vistnok vilde være dens Oplosning, men kun en uundgaaelig Betingelse for, at den almindelige Sandhed kan blive rettelig tilegnet. Og betragte vi Kirkehistorien efter Reformationen, maa det da ikke ogsaa erkjendes, at uagtet alle Skriftfortolkningsens Udskielser, uagtet alt det saakaldte exegetiske Pavedom, have dog vor Kirkes evangeliske Grundlærdomme stedse paany beviist sig som de i Sandhed bibelske, i Guds Ord grundede, saliggjorende Lærdomme, have selv naar de i længere Tid have været fordunklede, stedse paany beviist deres Rigtighed og Skriftmæssighed, ere opstandne i fornyede og fornygede Skikkelser? Og ikke tvivle vi om, at de ogsaa fremdeles under al tilkommende individuel Skriftfortolkning ville hævde deres Skriftmæssighed. Vi tale her om den Augsburgske Confessions Lærdomme, da denne er Reformationskirkens Grundbekjendelse. Ogsaa anerkjende vi, at den lutheriske Reformation skal fortsættes, og at Kirken altsaa skal voxe baade i en renere og en fyldigere Erkjendelse af Skriften, hvori ligger, at den heller ikke i sin Bekjendelse har et absolut afsluttet Bogstav; ligesom den, da Skriften er uadskillelig fra den gennem Tiderne vidnende Kirke, ogsaa skal voxe i en dybere Forstaaelse af den ægte Tradition. Men ingenlunde erkjende vi, at Reformationen skal gjøres om eller at dens Hovedprinciper — Skriften som Regel og den retfærdiggjorende Tro — skulde kunne forandres, om end disse Principer i vore Dage anfægtes ikke blot af den romerske Kirke, men ogsaa fra andre Sider. Thi unægtelig er „dette Spørgsmaal Midtpunctet i Nutidens kirkehistoriske Crisis: Var det den rette Vei, Reformatorerne anviste, eller have de taget

feil af Veien? Er Reformationen rigtig eller er den ikke rigtig?" *)

Vende vi os da til Grundtvigianismen og spørge, hvad den har at byde os til Erstatning, naar vi gaae ind paa den Antagelse, at Reformationen ikke har været rigtig, og opgive vor Grundsatning om Skriften som Troesregel, og hvorledes Grundtvigianismen da vil hjælpe os ud af Skriftprincipets Vanskeligheder, som efter vor Opfatning ere uadskillelige fra en Frihedsudvikling: da viser den os først hen til det apostoliske Symbol som Troesregel og som den useilbare Fortolkningsregel. Ved Daabsbekendelsen som et fast, et absolut Punct udenfor Skriften skal det exegetiske Pavedom brydes. Vi erkjende nu vistnok, at Symbolet, som den ældste Tradition, er en hoivigtig kirkelig Beiviser, en Troesviser, der siger os de Puncter, hvorpaa det i Christendommen væsentligt kommer an, om hvilke Puncter vi ifærdeleshed skulle søge Oplysning i den hellige Skrift. Men ikke kunne vi erkjende det stiftet til at være Fortolkningsregel i egentlig Forstand, eller at vejlede os til at forstaae, hvad Skriften udsiger om disse Puncter, da det selv i saa høi Grad trænger til Fortolkning og ingenlunde er forstaaeligt ved sig selv. Det hjælper os til at stille Opgaverne for Fortolkningen, men viser os ingen Veie til Løsningen. Man forsøge saaledes, om man ved Fortolkningen af de Steder i Skriften, der handle om Christi Person og Værk i mindste

*) L. Gude: „Irvingianismens Betydning i vor Tid. Et Bidrag til religiøs Tidsbetragtning“, S. 169. Vi henviser ligeledes til hvad her er sagt om forskjellige Retninger i Nutiden, der i forskjellig Grad have det tilfældes med hinanden, „at de ere blevne kjede af Reformationen og nu ikke længere ville nøies med Guds Naade, hvortil det dengang kostede saa meget at erhverve Folkene Adgang.“

Maade er hjulpen ved Symbolet, saasnart der spørges ikke blot om de store, historiske Kjendsgjerninger i Herrens Liv, men om selve disse Kjendsgjerningers Betydning og om Forholdet mellem Gud og Menneſte i Herrens Person. Eller om man ved Symbolet er istand til at fortolke de Steder, der handle om Christi Forsoningsoffer og den hellige Nadvere; om man her i ringeste Maade er hjulpen til at træffe en Afgjorelse mellem stridende Fortolkninger, f. Ex. mellem den rationalistiske og orthodoxe Fortolkning af Skriftens Udsagn om Herrens Forsoningsdød for vore Synder. Vil man have en Fortolkningsregel udenfor Skriften, da maa man have et større Omfang af Tradition, et større Traditionsstof, end Grundtvigianismen har, skjøndt den i den senere Tid i Følelsen heraf har udvidet sit Traditionsbegreb ved ogsaa at henregne Fadervor og Fredlysningen saavelſom Indstiftelsesordene ved Nadveren, til det, som besiddes uafhængigt af Skriften, og som saaledes ogsaa maa henregnes til Fortolkningsregelen. Men ogsaa dette er aldeles utilstrækkeligt, naar der skal være Tale om at have et grundigt Værn mod Skriftfortolknings mange Vilkaarligheder, endogsaa i de vigtigste Puncter. At et større Omfang af Tradition behøves, har Puseyismen følt, idet den har udvidet sit Traditionsstof til de første fire, sex eller otte Aarhundreders Tradition — thi den vanskelige Grændse blev bestemt forskjelligt — hvorved den vistnok bliver istand til at give en ikke ringe Qvantitet af kirkelige Fortolkninger. Har man imidlertid betraadt denne Vej, da ligger den Betragtning nær, at Traditionen eller Troesregelen udenfor Skriften, dog atter selv trænger til Fortolkning og kan være udsat for forskjellige individuelle Opfatninger, og at der behøves et absolut Punct, uafhængigt baade af Skrift og

Tradition, og saa at sige over begge, et levende, inspireret Fortolkningsorgan, der paa ufeilbar Maade kan udlægge baade Skriften og Traditionen og ved Aandens Magt kan producere ny Tradition. En saadan levende og ufeilbar Skriftfortolker er efter Katholicismens Paastand given i Hierarchiet og Paven, og kun denne kan grundigt overvinde det exegetiske Pavedom, forsaavidt som derved forstaaes den individuelle Skriftfortolknings Vilkaarlighed og Udseelser. Ogsaa en anden nyere Retning kan det, nemlig Irvingianismen, idet den lærer en ny Sendelse af Apostle, og saaledes ogsaa har et levende Orakel, der kan udlægge baade Skrift og Tradition paa ufeilbar Maade. Grundtvigianismen derimod holder ikke hvad den lover, at frigjøre os fra det exegetiske Pavedom, da den selv saa at sige sidder midt deri. Thi vel har den gjort en Begyndelse til at bryde med Skriftprincippet og at sætte Traditionsprincippet i Gang; men da dens Tradition har et saa ringe Omfang, nodes den, for at forstaae sin Tradition, ideligt til at søge Oplysning i Skriften, hvorved da den individuelle Skriftfortolknings kommer i fuld Gang. Dersom man ved exegetisk Pavedom forstaaer at indføre vilkaarlige Skriftfortolkninger i Menigheden, da er det exegetiske Pavedom i fuld Flor paa mange Steder i Grundtvigianismen. Thi med al Anerkjendelse af flere Grundtvigianske Prædikanter, ere der dog ikke Faa, som ved haartrukne Allegorier udlede den Grundtvigiske Daabsbetragtning og hele kirkelige Anskuelse af ethvert Evangelium og enhver Epistel, hvad vistnok er en meget individuel Fortolkning.

Grundtvigianismen vil imidlertid svare os, at den alligevel holder hvad den lover, men at Skriftprincippets Banse-

ligheder skulle løses ad en heelt anden Vej, end den der fører til Rom, ikke skulle løses ved at affkaffe den individuelle Skriftfortolkning, men ved at drage den rette Grændse mellem det Individuelle og det Almeenkirkelige. Sacramenterne med Indstiftelsesordene og Daabsbekjendelsen eller det lille Ord af Herrens Mund tilligemed Fadervor og Fredlysningen ere det Almeenkirkelige, ja det egentlig Kirkelige, hvorom alle Christne maae være enige, medens alt Andet hører til de aabne Spørgsmaal, hører til Skolen og Theologien, til de blotte Dølsningsspørgsmaal, der mere vedkomme Lærerne end selve den christelige Menighed, og forsaavidt som det har givet sig kirkelig Skikkelse, hører til det kirkeligt Særegne, der som saadant ikke har Krav paa Almeengyldighed, og heller ikke er almeengyldigt Bindende. Ved denne Erkjendelse indtræder ifølge Grundtvigianismen et stort kirkehistorisk Vendepunct, begynder et nyt Tidsrum for Kirkevudviklingen, med et nyt Forhold mellem Kirken og Skolen. Biskof vindes herved en meget bred kirkelig Basis, og her viser sig Grundtvigianismens store Forskjel fra Pusehismen. Thi medens Pusehismen stræber efter kirkeligt System og Organisation, og med et stort Traditionsstof omsider gaaer til Rom, hvor den ankommer hos Paven og aflutter Systemet, finder Grundtvigianismen, at der er kommet for meget System ind i Kirken, og vil gaae tilbage til de første, simpleste Traditionselementer, til Traditionen fra Herren selv (*traditio dominica*). Derimod har Grundtvigianismen en større Lighed med Irvingianismen, hvad treffende er paapeget af L. Gude i hans Skrift om Irvingianismen, hvor han sammenstiller Grundtvigs nye Opdagelse om Daabsbekjendelsen med Irvingianismens nye Abenbarings-

trin, den nye Begyndelse til en ny Kirketid, som med den skal være indtraadt. Under al Ulighed viser Ligheden sig deri, at de begge ved at sætte deres nye Begyndelse bryde med Kirkens foregaaende Udvikling; Irvingianismen, idet den antager hele Kirkeudviklingen efter den apostoliske og nærmest paafølgende Tid som overveiende forseilet, idet Kirken i mange Aarhundreder hverken skal have været hellig eller almindelig eller apostolisk, medens den hellige, almindelige Kirke nu skal gjenoprettes ved en ny Sendelse af Apostle; Grundtvigianismen, forsaavidt som den mener ved en Overspringen af hele den mellemliggende Udvikling at kunne nybygge den hellige almindelige Kirke ved den nye Opdagelse af Herrens levende Ord ved Sacramenterne. Hvad den nye Sendelse af Apostle er for Irvingianismen, er den nye Opdagelse for Grundtvigianismen, om hvilken Opdagelse for kort siden er sagt, at med det fjerde Aarhundrede, med det nicæniske Concil begyndte Kirkens Gledighed, idet Kirken siden den Tid har været under Skolens Herredomme; men „at en 1500 Aar gammel og endda den ældste Feiltagelse kan rettes“, (nemlig ved Opdagelsen), „er et Bertegn saa stort som det nogensinde er skeet siden Jesu Opstandelse“ (!!) (F. Helveg i dansk Kirketidende 1863, Nr. 27); ligesom der ogsaa om den samme Opdagelse er sagt af en anden Forfatter: „han (Grundtvig) kan godt kalde det en Aabenbaring; thi hvor mange af de Gamle, der endog monne have haft samme Anskuelse, Herren gav dog Grundtvig den anderledes primitiv.“ (Dansk Kirket. 1860, Nr. 3). Saadanne Aabenbarings- og Inspirationspaastande kunne ikke andet, end vække Tanker i Retning af det Irvingiske Apostolat. Jeg skal dog her kunne indskrænke mig til i Almindelighed

at fremhæve, at det visseelig maa kaldes en Overspringen, en Tilfidesættelse, en Misfjendelse af den kirkelige Udvikling, naar den Grundtvigste Anskuelse forholder sig ligegyldig, ja i Misstemning og pessimistisk til Kirkens efterfølgende Bekjendelser, den nicæniske og athanasianske, der betragtes som et blot Værk af Skriftfloger, hvis Skriftfortolkning endogaa efter Grundtvigs Paastand i Indledningen til Syvstjernen skal have været hoist maadelig (!!)(S. XIII), forholder sig til de store Modsatninger, Katholicismen og Protestantismen, som til blotte Særegenheder, i hvilke intet Andet har Krav paa kirkelig Almeengyldighed, end hine første Traditionselementer fra Herren selv; naar den mener, at efterdi disse ere det almeengyldige „Hvad og Hvormeget“ der hører til Salighed, ere de ogsaa aldeles tilstrækkelige til at begrunde Begrebet af Kirken som Foranstaltning til Menneskenes Frelse, og at derfor alt andet kun er et Oplysningens og Skolens Anliggende. Men Grundtvigianismen overseer ogsaa her, at til Troens almeengyldige „Hvad og Hvormeget“, svarer Troens almeengyldige „Hvorledes“, nemlig hvorledes det uendelige Indhold, som er inde sluttet i hine tilsyneladende saa simple Elementer, rettelig skal tilegnes, hvortil ogsaa hører, hvorledes det apostoliske Symbol egentlig er at forståa. At tilstræbe dette Troens almeengyldige Hvorledes baade i Læren og Livet, er Betydningen af den kirkehistoriske Udvikling; og vi kunne derfor ogsaa sige, at hele Kirkehistorien er den store Tilegnelsesproces af den kristelige Aabenbaring. Men det er Grundtvigianismens Illusion, at den ved Tilbagegangen til den brede Basis mener at kunne sætte sig ud over denne Tilegnelsesproces og de Resultater, som derigjennem ere vundne for Kirkens Bevidsthed, og umiddelbart at kunne vende tilbage til Modertroen, hvilken den kun op-

fatter som Troens oprindelige „Hvad“. Det er dens Illusion, at den mener selv at kunne improvisere, hvorledes Troesartiklerne ere at forstaae, hvorved den, idet den vender tilbage til den ældste Tradition, i Principet bryder med al efterfølgende kirkelig Tradition. Naar man saaledes mener, at kunne afgjøre Alt hvad der for Kirken er nødvendigt ved den ufortolkede Daabs-pagt, lader man uændset, at ikke blot de religiøse Tvistepuncter, der fremkaldte det nicæniske og athanasianske Symbol, men ogsaa de store Stridsspørgsmaal mellem Katholicismen og Protestantismen alle tilsammen slumre i Daabsbekendelsen, ja allerede ere tilstede i Bekendelsens første Ord, det lille Ord: „Seg troer“; thi Katholicismen og Protestantismen have en meget forskjellig Opfatning af hvad det er at troe. Man lader uændset, at vi, som i det nittende Aarhundrede staae i denne Modsatning, visstnok ikke blot have Skolespørgsmaal, men hoivigtige religiøse Spørgsmaal, som vi ikke faae besvarede derved, at man viser os tilbage til den uforklarede Daabs-pagt, sigende os, at naar vi kun holde denne, da blive vi salige, da Fortolkningen er et blot Skoleanliggende, hvorom de Høilærde kunne tvistes. Man drømmer om, at man kan sætte sig og Menigheden tilbage til det oldkatholske Standpunct i Treenæi Dage, hvor saa Meget endnu kun vorte sig som i en Morgendæmrings Ubestemthed og hvor selve Opfatningen af Tradition og Skrift lader saa mange ubesvarede Spørgsmaal tilbage, fordi disse Spørgsmaal dengang ikke eksisterede. I denne Tilbagegang til Treenæus og til den fornicæniske Tid sætter Grundtvigianismen sit kirkehistoriske Fremskridt, medens dog saa store Phantasiebedrag knytte sig dertil. Man gif nemlig fra først af ud fra den i sig selv rigtige Forudsætning, at al kirkehistorisk Fremgang for os er betinget

ved en Tilbagegang til Kirkens Fortid, til de store Begyndelses- og Udgangspuncter for Udviklingen. Man troede tillige at have opdaget, at Luther ikke var gaaet langt nok tilbage ved at gaae tilbage til Augustin med Synden og Naaden, med Frelsen ved Christum alene og med den hellige Skrift. Man vilde nu selv, idet man var trattet af det exegetiske Pavedom, af Skriftprincipets vilkaarlige Anvendelse, gjøre en dybere Tilbagegang forbi Luther og Augustin til Irenaeus, der gennem Polycarp er forbunden med Johanneskredsen, vilde gennem ham optage den ægte Tradition som et Correctiv og en Modvægt mod Skrifttheologiens Censidigheder. Irenaeus med Troesregelen og Troens mundtlige Ord blev Grundtvigianismens Ideal i den efterapostoliske Tid, hvorved dog ikke maa oversees, at hans kirkelige Anskuelse ret beseet er ikke lidet forskjellig fra Grundtvigianismens, og slet Intet veed om dens lille Ord af Herrens Mund. Men denne Tilbagegang til Irenaeus blev i Virkeligheden kun en indbildt Fremgang. Hensigten med den kirkehistoriske Tilbagegang kan jo ingenslunde være en umiddelbar Tilbagevenden til Fortiden, — som jo heller ikke Augustinus ved Reformationen blev optagen umiddelbart og uforandret, — men en Fornøjelse og Forarbejdelse af det i Fortiden Givne i Nutidens christelige Bevidsthed og i den hele Sammenhæng af dennes Momenter. Omtrent noget Saa-dant sagde man ogsaa, at man vilde gjøre. Men istedetfor at fortsætte den lutheriske Reformation ved at optage Irenaeus i Kraft af Reformationens Principer, der visselig have Muligheden til at optage alt Christeligt; og istedetfor at indarbejde det Almeengyldige i hans Traditionsretning i Reformationskirkens indre Sammenhæng og holde det Hele

indenfor Reformationens Principer, der fra Begyndelsen bekjende sig til den fra Slægt til Slægt vidnende Kirke, uden derfor at slippe Skriften som Traditionens Provesteen; istedetfor dette, hvortil der allerede var givet et saa mægtigt Stod ved de Væsjingske Stridigheder og hvad ogsaa for en ikke ringe Deel allerede er blevet iværksat: lod man Reformationen falde, afbrød den hele Sammenhæng i Kraft af Opdagelsen, og meente umiddelbart at kunne indtage et oldkatholsk Standpunct eller, som det hedder i Grundtvigianismens Sprog, at kunne tage sit Stade i „den hellige almindelige Kirke“. Paa dette for en ikke ringe Deel phantastiske, formeentlig oldkatholske og irenæiske Standpunct, paa hvis brede Basis man vil grunde „en Hall i Kæmpestil“ seer man ganske bort fra, at vi have den romerske Katholicisme og Reformationen som uudslettelig Baggrund for vor Bevidsthed, hvilket medfører en mægtig Forffjel fra den Bevidsthed, som fandtes hos den virkelige Irenæus og de virkelige oldkatholske Menigheder; man seer bort fra, at vi til Kirkens og det religiøse Livs Opbyggelse behøve langt flere Midler, vistnok ikke Salighedsmidler, men kirkelige Udviklingsmidler. Thi om end Individet i mange Tilfælde kan forholde sig ligegyldigt ved Kirkens historiske Udvikling og dog have Nok til sin Salighed, dog gjælder det Samme ikke om det kirkelige Samfund. Det er denne Overspringen af den kirkehistoriske Udvikling, af de nødvendige kirkehistoriske Mellemed, denne Afbrydelse af den kirkehistoriske Continuitet eller fremskridende Sammenhæng, som Rudelbach i sin i mange Henseender værdifulde, ikke noksom anerkjendte Afhandling om den Grundtvigske Theorie har betegnet som Grundtvigianismens falske Umiddelbarhed, og han har her truffet den rette Categorie.

Denne falske Umiddelbarhed viser sig særligt i den phantastiske Maade, hvorpaa Grundtvigianismen omtaler den hellige, almindelige Kirke. Grundtvigianismen har oftere betegnet sig selv som en profetisk Retning i Kirken, der varsler en Fremtid, da de Skillevægge, der nu adskille de Christne, skulle nedbrydes, de confessionelle Skranker falde, og Katholiker og Protestanter samles i den ene, hellige, almindelige Kirke; og saa sandt som Herrens Forjættelse staaer fast, at der skal blive een Hjord og een Hyrde, saasandt maa ogsaa dette forebræve os i en profetisk Forventning, men ogsaa i profetisk Dunkelhed, da der for menneskelige Dine ere saa ringe Udsigter til dens Opfyldelse. Men den falske Umiddelbarhed viser sig deri, at Grundtvigianismen stolende paa Opdagelsen ikke sjældent taler, som om den allerede befandt sig i den hellige almindelige Kirke, hiinvides alle Confessioner; som om den hellige almindelige Kirke allerede nu var et Huus, hvor man kunde flytte ind og boe, uden med det Samme at boe enten i den romerske, græske, lutherske eller reformeerte Kirke. Det er det atter og atter tilbagevendende Phantasielidelse i Grundtvigianismen, at den kan tilegne sig den hellige, almindelige Kirke uden igjennem Confessionernes Mellemled. Den kirkelige Anskuelse er netop saa storartet i dens Tilhængeres Dine, fordi den ikke blot er hævet over Skrifttheologien, men ogsaa danner en ophøiet Modsatning til de forskjellige Kirker med deres Indskrænkninger og Særegenheder, deriblandt ogsaa til „en vis evangelisk-luthersk Kirke“ med dens „borgerlige Indretninger“, medens den kirkelige Anskuelses Tilhængere udelukkende leve og røres i den hellige, almindelige Kirke. Man mærker ikke i Drommen, at man her atter er kommen ind i den usynlige Kirke, som man ellers

har faa meget imod; thi den hellige, almindelige Kirke har nu for Tiden kun Virkelighed i disse bestemte, confessionelle Skikkelser, eksisterer udenfor disse slet ikke som en Aulevende, lader sig ikke paavise udenfor disse. Irvingianismen har vistnok gjort Alvor med, at ville fremstille den hellige, almindelige Kirke udenfor Confessionerne. Men det vil uden Tvivl mere og mere blive erkjendt, at dette Forsøg beroer paa et, om end ædelt Selvbedrag, idet man i utaalmodig Higen efter Fuldendelsen har ladet sig skuffe af en Fata Morgana, en Luftspeiling af den apostoliske Kirke, og grebet Skinnets istedetfor Virkeligheden. Og skulde Grundtvigianismen fremstille den hellige, almindelige Kirke som en synlig Kirke udenfor den lutheriske, og uafhængigt af dennes Eiendommelighed, da vilde det klarligen lægges for Dagen, at den hertil aldeles mangler Midlerne, navnlig alle Forbindelsens og Sammenføiningens Ved. Men derfor skulde man heller ikke faa ofte saaledes betone „den hellige, almindelige Kirke“, at den lutheriske Kirke næsten synes at være et tilbagelagt og forsvundet Stadium. Saaledes opdannede for nogle Aar tilbage i Grundtvigianismen den Tanke, at nu var Tiden kommen til en Union mellem den lutheriske og den romerske Kirke, idet man meente, at begge Retninger godt vilde kunne mødes paa Basis af den Grundtvigske Opdagelse, og at Striden vilde ophøre, jo mere de begge fik Syn for denne. — Den falske Umiddelbarhed viser sig ogsaa vedvarende deri, at Mange af Grundtvigianismens Tilhængere paa den brede Basis af deres kirkelige Anskuelse improvisere nye Oplysninger, ideligt faae „et nyt Syn“ for det ægte Kirkelige. Med Undtagelse af Daabsbekjendelsen og Sacramenterne hører jo alt Andet til de saakaldte aabne Spørgsmaal. Man antager, at den

kirkelige Anskuelse, uafhængigt af den historiske Udvikling og det Normerende og Regulerende, som her er fremkommet, er istand til ud af sig selv og ved sit eget Lys at afgjøre alle disse aabne Spørgsmaal. Exempler paa saadanne Improvisationer ligge ikke fjernt. Vi mindes saaledes den nye Oplysning, som for faa Aar tilbage fremkom angaaende Daabens Forhold til Præstens Personlighed, der forretter Daaben, og ved hvilken man uden selv at vide det kom ind i den donatistiske Retning. Og den nye Oplysning om Skriftens Inspiration er endnu i frisk Minde. Vil man sige, at saadanne Forvildelser ikke ere den kirkelige Anskuelser Skyld, og at Mange af dens Tilhængere misbillige disse, da er dette ganske rigtigt. Hverken det One eller det Andet, hverken Bekræftelsen eller Benægtelsen af disse Puncter er den kirkelige Anskuelser Skyld. Den kirkelige Anskuelse er heri aldeles uskyldig, da den har en saa bred Basis, at heel modsatte Anskuelser, en Sammenblanding, en Syncretisme af det meest Forskjelligartede kan bevæge sig paa denne som saadan. Daabspagten indeholder aldeles intet Svar paa hine Spørgsmaal, og de kunne kun besvares paa et efterfølgende Trin af Udviklingen, hvor flere Mellembestemmelser maae forudsættes, for at de kunne finde en Besvarelse. Men naar Individerne stilles paa denne brede Basis med Synskredsen fuld af lutter aabne Spørgsmaal, og, uafhængigt af hele den efterfølgende Tradition, umiddelbart skulle producere nye kirkelige Oplysninger, da er det aldeles tilfældigt, hvilke Resultater der fremkomme. Naar saadanne Improvisationer ofte forsvinde ganske kort efter at de ere opdannede, da skyldes det væsentligt den lutherske Tradition, der ogsaa i Grundtvigianismen er en levende Magt og et indre, usynligt

Correctiv. De, der improvisere saadanne nye Dphsninger, blive ogsaa ofte selv overraskede og forfærdede ved Consequentsen af deres Dphsninger. Man pleier da efter saadanne Opdagelsesreiser atter at begive sig tilbage til den lutheriske Kirkes Moderstjod, hvor man ved Veilighed erklærer, at man er de eneste rette og ægte Lutheraner medens alle Andre mere eller mindre ere afvegne. Men netop her viser sig Grundtvigianismens Dobbeltthed, eller som man ogsaa kan udtrykke det, dens Halvhed. Paa den ene Side bæres den af Lutherdommen og de lutheriske Traditioner, til hvilke de Fleste af dens Tilhængere ikke blot staae i et udvortes, men i et indvortes, aandeligt Forhold, hvad vi ere faare langt fra at mis skjende, og hvad allerede er givet med Grundtvigianismens historiske Tilblivelse og Grundtvigs personlige Forhold til den lutheriske Tro og Anskuelse. Paa den anden Side er den en vedvarende Gaaen ud over Lutherdommen. Men da dens nye kirkelige Anskuelse ikke har noget virkeligt Udviklingsprincip, ikke i sig selv har Muligheden til en virkelig Fremstreden, hvorigjennem den kunde udfolde sig til et rigere, fyldigere og sammenhængende Indhold, og der alligevel tranges til Indhold: bliver det Hele ikke en fremstredende, men en flagrende, en oscillerende Bevægelse mellem den lutheriske Kirke og en hellig almindelig Kirke, der ligger hiinsides alle Confessioner med den hele Uendelighed af aabne Spørgsmaal og de snart opdukkende, snart forsvindende nye Dphsninger.

Om Gudsordet til os.

„kun ved Bادت og ved Bordet,
Hører vi Guds Ord til os.“

Disse Ord, der ere Begyndelsen af et Digt, hvormed Grundtvig har ledsaget sin Afhandling om Gudsordet og Livsordet, foranledige mig til en Bemærkning. Den angaaer det ene lille Ord „kun“, der indeholder en af de nye Oplysninger, jeg ikke formaaer at tilegne mig, heller ikke efter at jeg har seet den fremsat i Prosa. Det vil ingenlunde indlyse, at der ikke skulde være noget andet Gudsord sagt til os, end Ordet ved Sacramenterne, eller at Christi Kirke kun skulde være en Sacramentkirke. Villigt erkjendes hvad ganske stemmer med vor lutherste Betragtning, at Herrens Ord ved Sacramenterne i særegen Betydning ere hans Ord til os, idet Ordet her er uadskilleligt fra en Herrens Gjerning, der henvender sig til den Enkelte som saadan, medens Guds Ords Prædiken henvender sig til Alle. Men dette, at Guds Ords Prædiken henvender sig til Alle, udelukker ingenlunde, at dette Ord formedelst den Helligaands Virkning ogsaa bliver et Gudsord sagt til mig personligt. Det er sagt til Alle: Kommer til mig Alle I, som lide Møie og ere besværede; det er sagt til Alle, at hver den som troer paa Sønnen skal ikke fortabes, men have et evigt Liv; det er sagt ikke blot til Corinthierne, men til Alle: Vader Eder forlige med Gud! og vi kunde saaledes vedblive at opregne en stor Mangfoldighed af Guds Ord, der ere sagte til Alle, navnlig alle dem, der udtale Kaldelsens Almindelighed. Men det er Aandens Hemmelighed, at dette Ord, som er talet til Alle, under Ordets Prædiken eller under Skriftens Læsning af mig for-

nemmes som et Ord, der vedkommer mig personligt, hvis Formaning og Forjættelse jeg skal tilegne mig, og som altsaa netop er et Gudsord til mig. Dersom den nye Oplysning var rigtig, at vi kun ved Sacramenterne høre et Guds Ord, der henvender sig til os personligt, da vilde intet Menneske kunne omvendes til Christendommen eller bevæges til at lade sig døbe, eller hvis han er døbt, men uomvendt, omvendes til sin Daab. Thi intet Menneske kan omvendes uden ved et levende og kraftigt Guds Ord, og han omvendes visjelig ikke, dersom han kun opfatter dette Ord som et Ord, der angaaer Alle i Almindelighed, og ikke ogsaa ham personligt isærdeleshed. (Vaagn op Du, som sover!) Men at et Menneske saaledes kommer til at opfatte Guds Ord, dette beroer vistnok — ikke paa ham selv, men paa den Helligaands Gjerning i Sjælene, hvilken den nye Oplysning synes at have glemt over Herrens Sacramentgjerning. Over Sacramenternes Mysterier synes man at have glemt, at ogsaa den christelige Prædiken har sine Mysterier, og at Læsningen af den hellige Skrift ogsaa har sine Mysterier. Naar Grundtvig siger, at Herrens Ord til den Bærkbrudne, til den Blindfødte, til Lazarus eller til Apostlene ikke ere i Skriften henvendte og stiledte til os, da er dette ganske rigtigt; men hvor ofte har han dog ikke selv prædiket den Hemmelighed, at Herrens hellige Historie aandeligt gjentager sig i hans Menigheds Levnetsløb og i det enkelte Menneskehjerte! Sige vi nu, at det beroer paa Aandens Virksomhed og Vidnesbyrd, at Herrens Ord og Gjerning i den hellige Historie, saavel som hans Apostles Ord til Menigheden ogsaa vedkommer os og af os personligt skal tilegnes, da maa det vistnok erkjendes, — og dette er den gamle Sandhed i den nye Oplysning, — at vor

Forvisning om dette Aandens Vidnesbyrd baade vinder i Sikkerhed og forst faaer den rette Stadighed derved, at vi ved Sacramenterne ere optagne i Herrens Samfund. Thi de som ved Sacramenterne ere optagne i Herrens Samfund, de som ved „Badet og Bordet“ have tilegnet sig ikke blot Herrens Ord, men Herrens Naadegjerning imod dem, de ere jo som Bornene i Huset, og have i Sacramenterne Pantet paa, at de tilhøre Herren og ere optagne i Discipelforholdet til ham, og at det Guds Ord, som prædiktes eller læses, vedkommer dem som de der ere stillede under Herrens opdragende Førelse. Og da den christelige Livserfaring noksom vidner, at der kunne komme Tider i en Christens Liv, da han i Tvivl, Ansægtelse og aandeligt Mørke ikke vover at anvende Guds Ords store Forjættelser paa sig selv, saa er Tilbagegangen til Sacramenterne, til det Herrens Ord, som der i Forening med Herrens Gjerning er henvendt til os, af saa stor Vigtighed og til saa stor Trost. Rigtignok maae vi ogsaa her tilsidst støtte os til Aandens Vidnesbyrd og Befegling; thi det er dog kun Aanden, der giver os at troe, at Sacramenterne ere virkelige Naademidler og som giver os at troe dette „for Eder“, om hvilket Luther siger saa smukt, at det kræver idel troende Hjerter. Heller ikke maa glemmes, at Gudsordet i Sacramentet dog kun taler middelbart til os igjennem den Indstiftelse som Herren har anordnet for Alle. Thi om reent umiddelbare og overordentlige Aabenbaringsord til os, som f. Ex. til Paulus, er her naturligviis ikke Tale.

Idet jeg saaledes erkjender den uopløselige Forbindelse mellem Ordets Prædiken og Sacramentet, idet Ordets Prædiken fører til Sacramentet, og Sacramentet atter bærer og

stotter Ordets Prædiken i dets Virksomhed, maa jeg kun nedlægge Indsigelse mod det omtalte „Run“. Skal Gudsordet til os udelukkende indskrænkes til Sacramenterne, da forvandles Christi Kirke til en blot Sacramentkirke, hvad hverken er evangelisk eller luthersk, og det første af Herren indstiftede Naademiddel eller Salighedsmiddel, nemlig Ordet, afkræftes i dets Virksomhed som Salighedsmiddel. Thi et Salighedsmiddel kan Intet kaldes som ikke staaer i Forhold til det enkelte Menneskes personlige Frelse, ikke tilbyder og meddeler den Enkelte Guds saliggjørende Naade. Vil man nu sige, at ikke blot Grundtvig selv, men ogsaa mange af hans Benner og Tilhængere have forkyndt Evangeliet ingenlunde som et uirksomt Ord, men som et Ord der har truffet Sjælene og været Mange til Opbyggelse, Formaning og Trøst: da siger man jo dermed, at de som gode evangeliske Prædikanter have prædiket saaledes, at Mange af deres Tilhørere ved Herrens Naade have i Prædiken hørt et Guds Ord, som ogsaa personligt angik dem, have gennem Tjenerens Røst hørt Herrens egen Røst, der netop nu talte til dem og som de skulde troe og lyde. Men da siger man ogsaa, at disse Prædikanters Praxis i dette Stykke er langt bedre end deres nye Oplysning.

Seg har nu i det Foregaaende søgt saa klart, jeg formaar, at begrunde, hvorfor jeg gennem en heel Menneftalder ikke har kunnet faae Syn paa Egtheden af den saakaldte kirkelige Anstuelte, og hvorfor jeg hverken formaar at tilegne mig det nye Lys, der skal være oprundet over Daaben ved Opdagelsen af det lille Ord af Herrens Mund,

eller det nye Begreb om Daaben efter Herrens egen Indstiftelse, eller om det svælgende Dnh, der skal være besæftet mellem Tale og Skrift, eller Ophvsnigen om den hellige Skrifts Uduelighed til at være Troens Regel og Kettesnor, eller det altfor indholdslose Begreb om den hellige, almindelige Kirke, eller om Kirken som en blot Sacrament-Kirke. Alt dette forhindrer imidlertid ingenlunde, at jeg i Grundtvigianismen, som den fremtræder i Livet, erkjender Elementer, som i Sandhed ere ægte, og som jeg og Mange med mig med Glæde og Taknemlighed have søgt at nytte. Fordi jeg i Grundtvigianismen ikke kan erkjende noget nyt kirkeligt Princip, det vil sige, et nyt Første, hvoraf en Mangfoldighed af frugtbare Følger kan fremvøxe, kan jeg meget vel i denne erkjende et Ferment, en kraftig Suurdei. Og fordi jeg i een Henseende betragter den som en Suurdei, der maa udrenses, kan jeg meget vel i andre Henseender betragte den som en Suurdei, der velgjørende har gennemtrængt den danske Kirke. Da imidlertid Grundtvigianismen som kirkeligt og religiøst Phænomen ikke lader sig forklare af dens Theorie alene, skal jeg, for end mere at tydeliggjøre min Opfatning, tilføie nogle Betragtninger, hvilke jeg vil knytte til Grundtvigianismens Paaastand om sig selv, at den er en profetisk Retning i Kirken. Jeg skal afholde mig fra at tale om hvad kun Fremtiden kan aabenbare, og holde mig til det, der foreligger.

Det er bekjendt, at man snart spotviis og snart for Alvor, i dnh, ja ubegrændset Grefrygt har kaldt Grundtvig en Profet, medens Andre have meent, at Sandheden ligger i Midten, hvilken de dog kun have bestemt som svævende mellem Profetiens Ideal og dens Caricatur. Atter Andre kunne mene, at om end Sandheden ligger i Midten, maa

denne dog bestemmes paa en anden Maade, nemlig ved en Mellembestemmelse i selve Begrebet om det Profetiske, og til denne Opfatning maa jeg for min Deel holde mig. Jeg skjønner ikke rettere, end at der neppe gives nogen anden Categorie, hvorunder det Fremherskende i hans Landsretning snarere maa betragtes, end denne; kun at man da ogsaa erkjender, at Begrebet om det Profetiske ingenlunde er indskrænket til den høieste Sphære, i hvilken Aabenbaringens store Profeter bevæge sig, men har en Forskjellighed af Trin og Arter. I Almindelighed kunne vi sige, at det Profetiske viser hen til Tidernes Tegn, til de aandelige Magter, der røre sig i Tiden, viser hen til det Historiske og Folkelige, de kirkelige og folkelige Tilstande, der dommes i Lyset af Guds Ord. Og som det profetiske Ord taler vækkende, saaledes taler det ikke blot dommende, men ogsaa forjættende, bebudende et Nyt og Bedre, som skal opstige af Tidens Strom. Men nu gives der ikke blot en sand og en falsk Profetie. Der gives ikke blot den canoniske Profetie, der i strengeste Forstand er Frugten af hellig Inspiration, som hos Aabenbaringens Profeter, og der gives ikke blot dens forkastelige Modsatning; der gives ogsaa en tredje, en Profetie, der skjønt ikke canonisk og ikke inspireret i strengeste Forstand, dog fremgaaer af en høiere Beaandelse og kan indeholde store Sandhedselementer, men som ikke har overvundet Gjæringen, i hvilken det Guddommelige og det Mennefskelige, det Hellige og Verdslige, det Aandelige og Naturlige, mere eller mindre ere i uklar Blanding. En saadan gjærende og blandet Profetie fandtes allerede i den apostoliske Kirke ved Siden af den canoniske, idet Aandens Kræfter og Virkninger rørte sig i mangfoldige Grader. Om denne er det, at Paulus siger til Menigheden: „Foragter ikke

Profetier", men tilføier: „Prøver Alt, beholder det Gode". (1 Thesf. 5, 20.). Og da denne Gave ofte viste sig uden den rette Besindighed, tilføier Apostelen paa et andet Sted (1 Cor. 14, 32. 33.), at „Profeternes Aander ere Profeterne underdanige, thi Gud er ikke Forvirringens, men Fredens Gud", hvorved han indskærper som det Normale, at Begejstringen er forenet med Besindighed. Under Synspunktet af den her betegnede elementariske Profetie, der atter indeluttes forskjellige Arter, og til forskjellige Tider gjentager sig i Kirken, antagende Farve og Skikkelse efter disse, maa man f. Ex. betragte Montanismen i den gamle Tid og Irvingianismen i den nyere, saavel som flere Retninger i Middelalderen, der alle have det tilfældes, at deres kirkelige Fremtidsblik er betinget ved et Tilbageblik paa Kirkens Fortid, navnlig den apostoliske Tid. Paa Grund af dens blandede Charakter antager denne Profetie meget let Charakteren af det Sværmeriske, hvilket dog ingenlunde er nødvendigt forbundet dermed; thi den kan ogsaa fremtræde indenfor den sande Kirke, paa Grundlag af den sande Tro og Kirkens sunde Lærdom, kan, skøndt den efter Apostelens Anviisning altid maa prøves og kun det Gode beholdes, virke baade til Opvækkelse og Opbyggelse for Kirken, kan ved sine nye Gjennembrud og Lysninger bringe nyt Liv og Røre i det Bestaaende, i det Stagnerede, der findes i de kirkelige Former eller hos den almindelige Lærestand. Ogfaa i selve Reformationen var der jo et profetisk Element, hvorved dog er at bemærke, at Profetiens Element i Reformationen er behersket af Didaskalien eller den egentlige Læregave.

Naar jeg nu betragter Grundtvig under den her antydede Mellembestemmelse af det Profetiske, da er det

ingenlunde for at anstille nogen Sammenligning enten med Sectstiftere eller Reformatorer, — thi det Ene vilde være for Tiden, det Andet for Meget, — men for nærmere at henlede Betragtningen paa hvad der efter min Opfatning er det Eiendommelige i hans Aandsretning og oprindeligt anlagt i hans Genius. Man pleier i Almindelighed kun at forestille sig, at det profetiske Blik er Blikket for Fremtiden og de sidste Ting; men man kan ogsaa vende det om og sige, at det profetiske Blik er Blikket for de første Ting og for de nye Begyndelser i Historien, Blikket for de aandelige Sædekorn i Tiden, for de fremvældende Kilder, der kunne blive til historiske Strømme. I dette, hvis dybere Betydning er skjult for Mængdens Blik, ja hvis Tilværelse meget ofte bliver aldeles uændset, seer det profetiske Die Fremtiden, „det Uvordne“. Jeg skjønner ikke rettere, end at dette Blik for de nye Begyndelser i meget prægnant Betydning er blevet Grundtvig til Deel, om end Blikket for det Tilkommende langtfra i samme Grad kan siges at være givet ham, da der neppe vil kunne paavises, at hans Fremblif i nogen synderlig Grad ere gangne i Opfyldelse, hvilket viser, at der maa være noget Mellemliggende, som forhindrer Synet fra at udfolde sig reent. Derimod lader Blikket for de første Ting og Begyndelser sig i en mærkelig Grad paavise gennem hele hans aandelige Vane. I sin Ungdom begynder han med et stort Tilbageblik paa Mythologien, denne Begyndelse til Folkeaandernes Udvikling, dette forhistoriske Moderskjød, der er fuldt af lutter nye og første Ting, af hvilket Folkenes tilkommende historiske Livsretning, deres Poesie, Kunst og aandelige Livsbetragtning skal fødes og vikle sig ud. Herhen høre ogsaa Optrinene af Kæmpelivet. Thi idet han seer og skildrer

en heel Verdens tragiske Undergang, fæster Blikket sig paa en ny Begyndelse til en stor, paa eengang historisk og overhistorisk Fremtid, nemlig Christendommen. I Christendommens Historie bevæger hans Betragtning sig atter og atter om de to store Begyndelsespuncter, den apostoliske Kirke og Reformationen, og idet han seer Christendommen i dens Forhold til Folkene, opdager han i Middelalderen en ny, betydningsfuld og frugtbar Begyndelse, nemlig den nye Folkeverden, Folkene af den barbariske Tunge, der ere bestemte til i Modfætning til den gamle græske og romerske Christenhed at danne den nye Christenhed og at forplante Fremtidskirken. Vi have her kun paaapeget Hovedpuncterne, der ligesom danne de store Grundvolde, paa hvilke hans Syner bevæge sig, men kunde vi gaae mere ind i Enkelthederne, vilde det fremdeles kunne estervises, at de historiske Fødselspuncter ere det, hvorfor hans Die isærdeleshed er opladt. Og idet nu han, der selv tilhører en ny Fødselstid i vort Fædreland, selv hører til dette Aarhundredes nye Sædemænd, allevegne fæster Blikket paa det i Tiden Begyndende, Spirende og Opdukkende og paa det, som endnu er langt borte, men underveis; og idet han varsler om Kamp og Seier, bliver Haabet Moderen til hans Inspirationer og aander i alle hans Syner og Betragtninger. Vi skulle her nu ikke indlade os paa det Spørgsmaal, om hans Haab ikke ofte har spillet i altfor brogede og verdslige Farver, eller paa nogen Burdering af de enkelte Syner og Forudsigelser, om hvilke sidste der i sin Tid er bleven sagt af Modstandere, at han „gjatted feil, hvergang han spaaede“, ligesom der ogsaa er bleven sagt, at hans Prophetier „pleie ikke at gaae i Opfyldelse“. Vi skulle her, hvor vi holde os til det Hele og Store, kun fremhæve, at denne

Aandsretning er gjennemgaaende i al hans Skrift, baade i Verdenskronikerne og mangfoldige af hans Afhandlinger, f. Ex. „om Christendommens Sandhed“, og i hans Digtninger og Qvad, deriblandt dem, der særligt maa nævnes som profetiske, hvortil jeg henregner „Roeskilde Niim“, hans i flere Henseender uforlignelige „Nytaarsmorgen“, i hvilke Grundtonen er ægte lutherisk, og hans sidste, for ganske faa Aar siden udgivne Digt, „Christenhedens Syvstjerne“, i hvilket han betragter hvad han kalder Christenfolkets Levnetsløb i Lyset af de syv Breve til Menighederne i Johannes Aabenbaring, Bærker, der, hvorledes man end vil domme ved en nærmere Betragtning, uomtvisteligt vise, at han har drøftet af Kilder, der udspringe paa Aandens Høider. Den profetiske Aandsretning viser sig ogsaa i det, som udgjør Eiendommeligheden i hans Sproggave. Thi der er neppe nogen dansk Forfatter, der i høiere Grad besidder en Rigdom af Sprogets aandelige Rodord, dets første og oprindelige Betegnelser for de aandelige Ting, ligesom ogsaa hans Billedsprog i høi Grad kan siges at være udvojet ikke blot af Sindbilledsproget i Nordens Myther, men ogsaa af Aabenbaringens Billedsprog. Vistnok maa der nu ogsaa siges, at hans Synner saare ofte og lige fra Fødselen bære Præget af den mythiske Gjæring, hvad ogsaa viser sig deri, at de to store Ideer, der under alle Omkæstelser have behersket ham, Christendommen og Norden, saa ofte ere fremtraadte i en uklar og ureen Sammenblanding. Vistnok vil det neppe kunne modsiges, at det Phantastiske, det Spillende og Vilkaarlige, ofte træder istedetfor det virkelige Syn; ligesom der ogsaa ofte høres Toner, der snarere lokke og fængsle ved Klangens af en dybere Mening, end at de virkelig sige os Gaadeordet

ligesom ogsaa mange af hans Billeder kunne lignedes med uudgrundelige Sphinger, sælsomme Blandinger af den aandede og den af Aanden ubetvungne Natur, hvis Mening flygter, naar man vil nærme sig til at fatte den. Bistnok kunne vi ofte paa hans Syner og Betragtninger anvende hvad han selv har sagt om en af vore store Profetier, om Apokalypsen:

Vel er Aabenbaringsbogen
 Bildsom lig en Vinternat,
 Da kun Stjerner gjennem Taagen
 Glimte og forsvinde brat.

Eller vi kunne ligne hans Profetie med en Dagbrækning, i hvilken Lyset ligesom brydes med Mørket, Dagen med Natten, og hvor det endnu er saare vanskeligt at skjælne mellem Indbildningskraftens Skygger og de virkelige Skikkelser. Men hvo har fulgt ham paa hans Bane, og har ikke ogsaa ved hine Stjerneglint igjennem Taagen, hine Morgensynner, der svævede mellem Drom og Virkelighed, seet Visionser, ved hvilke han stundom i et eneste heldigt Moment er kommen videre end ellers ad lange Omveie, og som ved deres Forsvinden efterlode et ikke forsvindende, men stort og uforglemmeligt Indtryk? Det Bækkende er ogsaa det væsentlige Synspunct, hvorunder de fra Grundtvig udgaaende Virkninger maa sees. Men naar det Bækkende i saa høi Grad er skjænket ham, da gjælder dette langtfra i samme Grad om det Ledende, det Klarende, det Udviklende, skjøndt hans Tilhængere sædvanligt tillægge ham en vidunderlig Klarhed. Ivertimod maae vi mene, at der hos ham neppe kan være Tale om Udvikling, forsaavidt der ved Udvikling forståes en fremskridende og sammenhængende Udfoldelse af Ideen. Ligesom hans egen Udvikling

overveiende er foregaaet gennem en Række af Omflag og Spring, saaledes har Springets Categorie ogsaa en stor Anvendelse paa hans Tankendviklinger, der i Almindelighed ere vilddomme og ufremkommelige og med hvilke selv hans Tilhængere aldrig ret have vidst at gjøre Noget. Den aandelige Magt og Fortryllelse, som han udøver, beroer paa de nye Begyndelser, der ofte oprinde hos ham ligesom med Glandsen af en funklende Morgenstjerne, der bebuder en ny Dag for Aanden; de beroe paa det aandelige Morgengry og det aandelige Haneagal. Men den, som nu deraf har ladet sig vække, og som da søger en virkelig Explication af hans Ideer, en begrundende og overbevisende Tankendfoldelse gennem de forskjellige Forbindelsens Led, hvorved det kunde komme til en virkelig Erkjendelse, finder sig skuffet. Ivertimod vil man ved i nogen Tid at følge ham, snart finde sig pludseligt hentryllet i en ny Morgendamring med nye Haneagal og nye Bebudelser. Da der nu ere mange Menneſker, hvis aandelige Trang finder sig fuldkommen tilfredsstillet, naar de kunne leve under en fortsat Vækkelse, der vedvarende holder dem i Bevægelse og Røre, medens det dog under alle Betylninger er det i høieste Forstand Første og Sidste, nemlig Christendommen, hvorom den hele Bevægelse dreier sig, — men som væsentligt ogsaa kun forlange denne Bevægelse, dette fortsatte Røre: er det meget begribeligt, at Mange kunne mene hos Grundtvig at have fundet ikke blot Elementer af det Høieste, men dette selv. Idet jeg her nævner det høieste Aandelige, beder jeg bemærket, at jeg ikke taler om det aandelige Hvad, men om det aandelige Hvorledes. Det betegnede Misforhold mellem det Ledende og det Vækkende beroer ikke blot paa det Uklare og Gjørende, det Mythiske,

hvormed selve Anskuelsen er behestet, men ogsaa paa en anden hermed nær beslægtet Grund. Idet hans Begavelse skjæmper ham Blikket for Begyndelsen, mangler han Blikket for Midten. Fra Begyndelsen seer han henimod Enden, men det Mellem-
liggende overspringes i Synet, eller naar han med Flid gjør det til Gjenstand for sin Opfatning, er det kun lidet tilgængeligt for ham. De egentlige Culturperioder i Historien f. Ex. ere kun lidet tilgængelige for ham, medens hans rette Hjem er i de Egne, der ligge over Culturen, høiere end Culturen, Mythologien og Aabenbaringen. Forsaavidt som han bevæger sig i den culturrehistoriske Strømning, finder han kun sit rette Element i Gjennembrudsperioderne, der indeslutte Rilderne og Spirerne til en ny Cultur, medens denne selv i dens indre Udvikling, Væxt og finere Forgreninger i mange Maader er indhyllet i Taage for ham. Denne fremherskende, ja overvældende Retning mod det Første og det Sidste viser sig ogsaa i hans Opfatning af Kirkehistorien og forklarer f. Ex. hans eensidige Forkjærlighed for Irenæus, fordi denne Kirkefader ifølge den daværende Kirkes saa stærkt fremtrædende apokalyptiske Retning, — i hvilken under Forfølgelsen og Martyriet Guldendelsen og Herlighedsriget foresvævede som nærførestaaende, — overveiende bevæger sig om de første og de sidste Ting, om Troesregelen og Herlighedens Haab med det tusindaarige Rige, hvorfor den samme Kirkefader ogsaa er bleven Irvingianismens efterapostoliske Ideal. Men naar Irenæus i sit Fremblik nødvendigt maa overspringe en Række af kirkehistoriske Mellemled, der betinge Guldendelsen, men for ham ere skjulte under Fremtidens Slør, saa vederfares der Grundtvig for en ikke ringe Deel noget Eignende i hans irenæiske Tilbageblik, idet store og vigtige Mellem-partier

i Kirkehistorien ere tilflorede for ham, eller dog kun af ham kunne sees fra Skyggesiden. Saaledes f. Ex. det 4de Aarhundrede, hvor han slet ikke kan see Athanasius den store, og kirkehistorisk hverken kan see Orthodoxiens Fader ind under Troen eller Haabet eller Kjarligheden, efter hvilke Categorier han i Syvstjernens Indledning markvaerdigt nok mener, at de kirkehistoriske Tidsrum bor afdeles og afhandles! Selv for Augustinus har han kun en snaver Plads, da det kristelige Haab hos Augustin ligesom hos Luther kun skal være for Videt eller Intet at regne mod det Haab, der i Forening med Troen og Kjarligheden er begyndt at oprinde hos os i den nordiske Menighed, der endog saa tør haabe i Kraft af Opdagelsen at komme forbi Irenæus (S. XVIII); uden at han dog, med Undtagelse af den græske Kirkes Opstandelse med det apostoliske Symbolum, nærmere angiver, gennem hvilke Mellemled den nordiske Menighed skal komme til at gjøre dette Kæmpestridt, og synes at antage, at det skal gaae ganske umiddelbart, naar der kun bliver Plads til det frie Røre. Men ganske bortseet fra, hvad der nærmere kunde være at bemærke om saadanne Fremblit, der udspringe af det irenæiske Tilbageblik, maa der i Almindelighed siges, at hele den store Mellemregion i Tilværelsen og Tankningen, hvilken vi kalde Reflexionen, forholdsviis er tilfuffet for ham, medens Anskuelsens og Synernes, Phantasjens og Phantaseringens Region staaer ham aaben. Hans Tankning fattes i høi Grad Mellembestemmelser, hvorom man kan overbevise sig ved de fleste Sider han har skrevet, hvad ogsaa viser sig i hans Sprog; thi medens dette har en saa stor Rigdom af aandelige Grund- og Rodord, har det forholdsviis en paafaldende Fattigdom paa Reflexionsbeteg-

nelser, paa Betegnelser for de finere Forfjelle, paa Udtryk-
kets Mellemtoner og Mellemfarver. Man kan sammenligne
hans Sproggave med et Instrument, der har alle Toner
baade i Hviden og Dybden, men paa hvilket der vanskeligt
kan frembringes Harmonier paa Grund af en Ufuldstændighed
i Mellemtonerne. Nu kan der vistnok siges, at her i een
Henseende er Noget, som Grundtvig netop har tilfældes
med de virkelige Profeter. Thi ogsaa hos disse finde vi
en Oploftelse over Reflexionen, over Mellembestemmelse
og Mellemregionerne, idet Begyndelsen og Enden sammen-
smelte i Synet. Men netop dette er den store Forfjelle, at
hos hine store Profeter er der en virkelig Oploftelse over
Reflexionen, idet Reflexionen aldeles er forstummet under Sy-
net. I den Grundtvigiske Profetie derimod taler Reflexio-
nen ideligt med, og altfor ofte er der en Reflexionens Skjæv-
hed og Censidighed, der indblander sig forstyrrende i Ansku-
elsen og forvansker Synet inden det naaer til Enden. Da
Grundtvig har den Skjæbne at have maattet leve og virke i
en Tidsalder, der ret egentlig er Reflexionens eller som han
selv kalder den „Forstandstiden“, har det heller ikke været muligt
for ham at unddrage sig for Reflexionen. Ogsaa lægger
han selv en stor Vægt paa sine Reflexioner, der i Alminde-
lighed forekomme ham at være soleklare. I Virkeligheden ere
de langtfra at være klare, hvad ikke udelukker, at de stundom i det
Enkelte endogsaa kunne være spidsfindige og sophistiske, hvad dog
kun fordunkler Hovedsagen, og gjør det Hele end mere for-
viklet. Og ofte skeer det ham, at hvad der fra først af er
udgaaet fra en dyb og genial Anskuelse, ved en eensidet Re-
flexion, der kun stirrer paa et enkelt Punkt uden at kunne
see til Siderne, efterhaanden bliver forvandelt til det besyn-

derligste Paradox, i hvilket Aandens Fødselsmærke neppe er kjendeligt. Istedetfor at Reflexionen skulde være et Purgatorium, en Skjærsild, hvorigjennem Synerne skulde luttres og klæres, bliver den ikke sjeldent en Labyrinth, i hvilken Anskuelsen kommer paa Afveie og paa et eller andet Punct løber sig fast. At Anskuelsen er kommen paa Afveie, viser sig i ganske særegen Betydning i det tidtomtalte Reflexionsproduct: det lille Ord af Herrens Mund. Jeg veed det vel, at denne Baaastand vil være en Gru for alle Grundtvigianere af den strenge Observants, medens Grundtvig selv, dersom han læser dette, kun vil betragte den som et Beviis paa yderste Aandløshed og Blindhed. Dog er det min Mening, at dette Reflexionsproduct fra først af stammer fra et stort og genialt Blik for Begyndelsen, — ikke blot for det mundtlige Ords Førstefødsel, skjøndt ogsaa den Begeistring, hvormed han har peget hen paa dette, vidner om det Die, der er skjænket ham for de første Ting i Aandens Verden — men fra et Blik for Daaben som Kirkelivets Begyndelse, og for Daabsbekjendelsen, der vidner om Modertroen, om det første, det oprindeligt Christelige, som er forud for al Dogmenvikling, forud for de confessionelle Modsetninger og Forgreninger, og naar det tages aandeligt, forud for selve den hellige Skrift og hele den kirkehistoriske Reflexion; og hvis Vidnesbyrd i det apostoliske Symbolum ret forstaaet kan betragtes som en Ariadnetraad gennem den dogmehistoriske og kirkehistoriske Labyrinth, og ret forstaaet, som en Ledetraad, en Veiviser gennem Skriften. Men hans egen Reflexion har her forset sig paa Begyndelsen, har forviklet sig i selve Ariadnetraaden, som han opdagede, har fordærvet Anskuelsen ved at sammenblande Aand og Bogstav. Og det herved fremkomne Re-

flexionsproduct, der vistnok er meget nær beslægtet med det Lessingske „Hvad“, men meget forskjelligt fra det Lessingske „Hvorledes“, og om hvilket Tilhængere mene, at det godt kan kaldes en Aabenbaring, som er given ham aldeles primitivt, dette Reflexionsprodukt slynger sig nu igjennem den hele „Christenhedens Syvstjerne“ og foraarsager, at den forovrigt høipoetiske Syvstjerne paa mange Steder skinner saamat, naar Menighederne profetisk dadles, fordi de ikke have haft det rette Syn paa det lille Ord af Herrens Mund, hvis rette Betydning først skal være gjenopdaget af Banebryderen i den nordiske Menighed!

Den her betegnede profetiske Aandsretning afpræger sig nu i Grundtvigianismen og giver denne dens Eiendommelighed som kirkeligt og religiøst Phænomen. Denne mægtige Beaandelse er det, som med sine magnetiserende Virkninger paa Individerne giver Theorien Liv og Kraft. Uden denne kunde Theorien slet Intet gjøre, og kun her er Nøglen til den hele Fremtoning. Af denne forklares baade Lys og Skygge i Grundtvigianismen. Deraf den kraftige Opvækkelse, som er udgaaet fra Grundtvigianismen, og dersom Livet kun bestod i Opvækkelse og Høre, vilde Grundtvigianismen med Rette paa sig kunne anvende Johannes Müllers af Grundtvig citerede Ord: „Wo das meiste Leben, dort ist der Sieg.“ Deraf ogsaa Grundtvigianismens folkelige Retning, thi Folkelighed og Modersmaal høre ogsaa til de omtalte første og oprindelige Ting i Aandens Verden. Deraf dens afgjort historisk-poetiske Retning, der ogsaa afpræger sig i Psalmen, som Grundtvig har skænket den danske Kirke. Deraf dens freidige Haab, dens Mod paa Fremtiden, baade den nationale og kirkelige, dens Henblik til Fremtidskirken som Seierskirken med Herlighedsriget.

Men deraf ogsaa dens phantastiske Uklarhed og usigelige Formløshed, den ovenomtalte falske Umiddelbarhed, der springer Dannelsen og det Mellemliggende over, for at bevare sig reen og usforfalsket i det Oprindelige, men netop derfor hjemfalder til den falske Reflexion, der forqvæbter og fordærver det Oprindelige istedetfor at klare, rense og udvikle det; og som viser sig i en stor Forskjellighed af Fremtoninger, ligeindtil den falske Sammenblanding af Psalmen og Kæmpevisen, og ligeindtil den falske Barnlighed, konstlede Sævnhed og maniererete Genfoldighed. Deraf de mange Carricaturer af Grundtvigs nye Begyndelser, de ideligt fremkommende nye Dplysninger, den uafslædige Røglen, om hvad der nu atter er i Begreb med at fødes ud af den kirkelige Anstuelse. Deraf med eet Ord den gennemgribende og paa alle Puncter fremtrædende Mangel paa egentlig Udvikling, medens den uophørligt er i Bevægelse og Røre; hvad særligt viser sig deri, at den, skjøndt den optræder med det store Ord om en ny Kirkeudvikling, dog nu i en heel Menneſkealder ikke har kunnet frembringe det Ringeste, som ligner en Theologie, Intet som i fjerneste Maade kunde siges at være Begyndelsen til en saadan. Unægteligt hører Theologien heller ikke til de første Ting i Landens Verden, men til de mellemliggende. Dog er det et sikkert Kjendemerke paa en i Sandhed reformatorisk Retning, hvad ogsaa det 16de Aarhundredes Reformation klarligt viser, at en virkelig ny, kirkelig Anstuelse, et i Sandhed nyt, kirkeligt Princip ogsaa bliver Moder til en ny theologisk Videnskab. Men i denne Henseende er Grundtvigianismen en ufrugtbar Moder, der slet ikke kan komme til at føde, hvad paa en iøinefaldende Maade viser sig deri, at den ikke engang har

frembragt et videnstabeligt Værk, der historisk og dogmatisk har søgt at begrunde Opdagelsen. Thi selv om dette for Menighedens Bedkommende maatte findes overflødig, kunde det dog ikke findes overflødig for Skolens og Lærernes Bedkommende, og den tidtomtalte Reform af den theologiske Skole synes passende dermed at kunne begynde. Biskop pleie Grundtvigianismens Tilhængere hertil at svare, at Theologien ikke maa komme for tidligt, at Livet er det Første, og at Grundtvigianismen har taget sit Udgangspunct saa dybt, ja langt dybere end det 16de Aarhundredes Reformation, der strax fik sig en ny Theologie i Melandhtons loci, hvorfor der maaskee maa ventes i flere Mennefsalder, forinden Kirkelivet saaledes er fremskredet, at den nye Grundtvigiske Theologie kan fødes, og at man derfor indtil videre kun bør fæste Blikket paa Livsudviklingen. Men vende vi os da til Grundtvigianismens Livsudvikling, da maae vi dog mene, at den har mere Røre end Liv, og mere Liv end Udvikling. I ethvert Tilfælde lader sig paavise, at der i selve dens practiske Livsanskuelse ligger store Hæmmelser og Hindringer for Livsudviklingen. En saadan Hindring ligger særligt i den Naade, hvorpaa den gjør den saakaldte „glade Christendom“ gjældende, der ikke er lidet forskjellig fra Kingos: „Aldrig er jeg uden Naade“. Den har visselig Ret i at gjøre Evangeliets Glæde gjældende i Modfætning til en sygelig, pietistisk Retning; men en Christendom med en ublandet Glæde er kun mulig i en eenfaldig profetisk Retning, der ikke blot i Verdensanskuelsen, men ogsaa i den practiske Livsanskuelse kun holder sig til Christenlivets Begyndelse og Ende, til Daabens Naade og Herlighedens Haab, men springer det Mellemliggende over. Men det Mellemliggende i denne Sammenhæng er Hellig-

gjørelsen, er den ikke blot intellectuelle men practiske Kjærlighed, er det Ethiske med Livsreflexionen og den aandelige Selvbetragtning, med Fristelserne og Pligterne og Op-gaverne, med den aandelige Tugt og Selvopdragelse, og her er det at Ringo synger: „Aldrig er jeg uden Vaade“. Det Ethiske har derfor ogsaa til alle Tider viist sig som det farligste Punct for den uklare, phantastiske Profetie, der farer hen over det Mellemliggende. Jeg erkjender meget villigt, at der blandt Grundtvigianismens Tilhængere ere dem, hvis Livs-anstuelse ikke lider af den betegnede Mangel. Deels gives der jo gode og roesverdige Inconsequentfer; deels er der blandt Grundtvigianismens Tilhængere en ikke ringe Forskjellighed i Grader, idet der ere saadanne som mere, og saadanne som mindre ere gennemtrængte af dette Ferment. Jeg taler her kun om Grundtvigianismen som almindelig Retning og Fremtoning. Om denne paastaer jeg, at det Ethiske, det christeligt Sædelige, det som hører til det personlige Hvorledes i Tilsegnelsen og Forarbejdelsen af hine første og sidste Ting, som Christendommen har skjænket og forjættet os, og som staaer i saa nær Forbindelse med Sjælelivets Tilstande og Hemmeligheder, forholdsvis hører til Grundtvigianismens svageste Puncter, og at Grundtvigianismen her kunde lære Meget af en Mand, af hvem den aldrig har villet lære Noget, nemlig Mynster, som i mere end een Retning lærte os ikke at springe det Mellemliggende over, og selv med stor Trofskab har arbejdet Meget deri. Men hvor det christeligt Practiske i ethvert Tilfælde er saa svagt betonet som i Grundtvigianismen, der kan der vel være Tale om Liv og Røre, men ikke i nogen særlig Betydning om Livsudvikling. I hvilken Grad det Ethiske, det Mellemliggende miskjendes af Grundtvigianismen kan sees af dens

antonomastiske Retning, der saa stærkt minder om den geniale Christendom, idet den lærer, at en Christen i Kraft af Daaben og Herlighedens Haab saa udelukkende er rodfæstet i Evangeliet og Naaden, i Kjærligheden og Glæden, at han aldeles Intet har med Loven at stæffe, ligesom Grundtvigianismen jo ogsaa vil udfstrøge Loven af Luthers Katechismus. Bore lutherste Lærere have derimod ikke stølet paa den moraliske Genialitet hos de Troende, men altid fastholdt, at skjøndt de Gjenfødte ere frigjorte fra Lovens Trældom og Forbandelse, og ledes af Aandens og Kjærlighedens Drift, dog er denne Drift ikke altid saa mægtig i dem, at de jo daglig trænge til at betragte sig selv i Lovens Speil, fordi der endnu hester saa Meget af Syndigheden hos dem, hvorimod de daglig have at kæmpe. Derfor siger Luther, at Loven skal prædikes baade for de Troende og de Ugudelige, for de Ugudelige til Forfærdelse, og for de Troende, at de skulde mindes om at forsøgte Kjodet og ikke henfalde til en falsk Sikkerhed. Her indskjærper Luther, der langt bedre end Grundtvigianismen kjendte den menneskelige Natur, en Nølebestemmelse, som er af yderste Bøgtighed for Livsudviklingen. Men Grundtvigianismens glade Christendom mener at kunne overflyde den og ikke at behøve Lovens Prædiken, og viser netop derved sin ethiske Svaghed og Mangel af Blik for det virkelige Liv. Og denne Tilsidefættelse af det Mellemliggende, viser den sig ikke ogsaa i en anden Betydning, naar man saaledes betoner Paaskeevangeliet og Paaskejubelen, at Langfredags-evangeliet stilles i Skygge, og dermed ogsaa de Motiver for den christelige Livsudvikling, som heraf udspringe? Ogsaa dette viser hen til en profetisk Retning, der eensidigt bevæger sig om det Første og det Sidste. Jeg veed det

meget vel, at der nu atter fra den Grundtvigste Side kunne fremføres glædelige Exempler og Beviser paa det Modsatte. Men dette viser kun den føromtalte Dobbeltthed i Grundtvigianismen og at det lutheriske Correctiv gjør sig gjældende i Grundtvigianismen selv, og usynligt modvirker den fremmede Anskuelse man vil indpode. Som en Fortjeneste af Livs-udviklingen turde maaskee anføres, at Grundtvigianismen i Modsætning til en eensidig Pietisme har peget hen paa, at der ikke er befæstet et svælgende Dyb mellem det Christelige og det Menneskelige, at intet i Sandhed Menneskeligt skal være fremmed for det Christelige. Men naar nu denne Forening af det Christelige og det Humane, der fra forskjellige Sider med Rette er betegnet som vor Tids store Opgave, i Virkeligheden kun falder ud til en uklar og ueritist Sammenblanding af det Christelige og det Folkelige, da er her dog visse ogsaa meget Mellemliggende som overspringes.

Skjøndt der vistnok kunde gives det her Fremsatte en videre Udførelse, troer jeg dog, at det vil være tilstrækkeligt til at opløse, i hvilken Betydning og med hvilke Begrænsninger jeg kan indrømme Grundtvigianismens Paastand om sig selv, at den er en profetisk Retning i Kirken. Ogsaa kunde der, idet vi her have betragtet Grundtvigianismen som profetisk Retning være Anledning til ligeledes at betragte den som kirkelig Frihedsretning med „Præstefrihedens“ og andre Postulater, der kunne betragtes som Anvendelsen af dens practiske Livsanskuelse paa Samfundet. Men hvor vigtigt dette end er, vil jeg dog ikke ved denne Leilighed gaae ind derpaa. Deels staae disse dens practiske og kirkepolitiske Bestræbelser i noget fjernere Forbindelse ved det Profetiske og den kirkelige Anskuelse, skjøndt der unægtelig er en Forbin-

delse og det samme Forhold til Udviklingen og Mellembestemmelserne lader sig paavise. Deels blande de sig og flyde ofte sammen med andre Strømninger i Nutiden, hvorfor jeg ikke derved vil bortlede Betragtningen fra det, som i Grundtvigianismen er det Første og Snderste, er Midtpunctet, som det er tjenligt at have betragtet i dets Heenhed, forinden der gaaes over til Omkredsen og det Afledede. —

Og hermed slutter jeg dette mit Forsvar og Indlæg, som jeg visseelig ikke har skrevet for at bidrage til „ufrugtbare Pennefejder“, hvortil jeg hverken har Lyst eller Veilighed. Men ogsaa bortseet fra den mig givne personlige Anledning, maatte jeg til denne Udtalelse finde en uafviselig Dpfordring i den Absolutisme, hvormed Grundtvigianismen i den senere og seneste Tid er optraadt, som om det var en ubetinget afgjort Sag med den saakaldte Opdagelse, og som om denne allerede skinnede med Solens Klarhed for alle aandeligt Levende, medens kun de Døde og Blinde endnu vandre i Matten; det kirkelige Magtsprog, i hvilket vi endnu for ganske nyligt have hørt den atter og atter tilbagevendende Tone: „Kirken er Seg“, medens dog et ikke ringe Antal af dem, der istemme denne Tone, især iblandt de Yngre, befinde sig i en mærkelig Uklarhed ikke blot over Kirken, men ogsaa over deres eget Standpunct. Hvorledes man nu end vil optage denne aabne Udtalelse, og selv om de her fremsatte Indsigelser kun skulde blive imødegaaede med de samme Besvarelser, der allerede mange Gange ere givne og som for en stor Deel kunne sammenfattes i dette: „Seg er riig og haver Overflod og fattes Intet“: — er jeg mig dog bevidst at have skrevet nærværende Indlæg i Sagen under en oprigtig og levende Anerkjendelse

af Grundtvigs Betydning, om jeg end ikke formaaer at see denne i det samme Lys som hans Tilhængere. Heller ikke har jeg noget Dieblif glemt, at den paagjældende Strid er in den for det Christelige, og føres imellem saadanne, der tilfidsft og naar Alt er bleven hørt, dog ere enige »in principio principiorum«.

